

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Moravskoslezský
kraj

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

METODICKÉ DOPORUČENÍ K PRIMÁRNÍ PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ U DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ VE ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH

Zpracovatel: Moravskoslezský kraj (odbor školství, mládeže a sportu)

Název projektu: Vytváření pozitivního sociálního prostředí ve školách

Registrační číslo: CZ.1.07/1.2.00/14.0028

Hlava I Obecná ustanovení

Článek 1 Předmět úpravy

(1) Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů (dále jen „žák“) ve školách a školských zařízeních v souladu se Strategií prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy, Národní strategií protidrogové politiky, Strategií prevence kriminality – všechny strategie vždy na příslušná období, § 29 odst. 1 a § 30 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 18 písm. c) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, Konceptí státní politiky pro oblast dětí a mládeže:

- a) vymezuje aktuální terminologii, která je v souladu s terminologií v zemích EU a začlenění prevence do školního vzdělávacího programu a školního řádu,
- b) popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a úlohu pedagogického pracovníka,
- c) definuje Minimální preventivní program (u subjektů, které žádají o dotaci, Minimální preventivní program – dále jen Minimální preventivní program),
- d) doporučuje postupy škol a školských zařízení (dále jen „školy“) při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže (viz příloha č. 1 – 14).

(2) Primární prevence rizikového chování u žáků v působnosti MŠMT se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků:

- a) agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedii, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie
- b) záškoláctví
- c) závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling
- d) rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
- e) spektrum poruch příjmu potravy
- f) negativní působení sekt
- g) sexuální rizikové chování

(3) Aktivity škol jsou cíleně směřovány k prokazatelně efektivní specifické primární prevenci a eliminaci aktivit z oblasti neefektivní primární prevence. K rozpoznání a zajištění pomoci včasné intervence nebo krizové intervence zejména v případech:

traumatických zážitků - domácího násilí, šikanování, násilného chování, týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání, ohrožování výchovy dítěte, experimentování s návykovými látkami (legální a nelegální návykové látky), rizikových stravovacích návyků vedoucích k poruchám příjmu potravy (např. mentální bulimie, mentální anorexie...).

(4) Toto metodické doporučení je určeno pro právnické osoby vykonávající činnost škol a školských zařízení zřizovaných MŠMT. Doporučováno je k využití i ostatním školám zapsaným do školského rejstříku a poskytovatelům služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou. Součástí Metodického doporučení je praktický návod pro školy „Co dělat když“, který obsahuje velice detailní a přitom praktické doporučení ředitelům škol a školním metodikům prevence, jak se zachovat při výskytu určitého rizikového chování ve školách.

Článek 2 Vymezení základních pojmů

(1) Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládnání zátěžových situací osobnosti. Jedná se o oblast zabývající se prevencí v oblastech uvedených v Čl. 1 odst. 2 s cílem zabránit výskytu rizikového chování v daných oblastech, nebo co nejvíce omezit škody působené jejich výskytem mezi žáky.

(2) Specifická primární prevence – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků. Jedná se o:

- a) všeobecnou prevenci, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
- b) selektivní prevenci, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování,
- c) indikovanou prevenci, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

(3) Nespecifická primární prevence – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání. Tento typ prevence je významný v kontextu aplikace různých efektivních a vyhodnotitelných specifických programů.

(4) Efektivní primární prevence – kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy v menších skupinách, vytváření dobrého klimatu ve třídě a skupině, především programy pomáhající odolávat žákům sociálnímu tlaku zaměřené na zkvalitnění komunikace, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, konstruktivní zvládání konfliktů a zátěžových situací, odmítání legálních a nelegálních návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí a sebehodnocení, posilování odvahy, stanovování realistických cílů, zvládání úzkosti a stresu apod. Principy efektivní a vyhodnotitelné prevence jsou založeny na soustavnosti a dlouhodobosti, aktivitnosti, přiměřenosti, názornosti, uvědomělosti.

(5) Neúčinná primární prevence:

- a) zastrasování a triviální přístup: „prostě řekni ne“, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuse, stigmatizování a znevažování osobních postojů žáka/studenta, přednášky, pouhé sledování filmu, besedy s bývalými uživateli (ex-usery) na základních školách, nezapojení žáků/studentů do aktivit a nerespektování jejich názorů, politiku nulové tolerance na škole a testování žáků jako náhražku za kontinuální primární prevenci.
- b) hromadné kulturní či sportovní aktivity nebo návštěva historických a kulturních památek, by měly být pouze doplňkem, na který by měla vždy navazovat diskuse v malých skupinkách.

(6) Minimální preventivní program – konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu a vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a emočně sociální rozvoj a komunikační dovednosti. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci nezletilých žáků školy. Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je vyhodnocován průběžně a na závěr školního roku je hodnocena kvalita a efektivita zvolených strategií primární prevence. Dané hodnocení je součástí výroční zprávy o činnosti školy.¹

(7) Školní preventivní strategie je dlouhodobým preventivním programem pro školy a školská zařízení. Je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. přílohou dosud platných osnov a učebních plánů. Vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu, jasně definuje dlouhodobé a krátkodobé cíle, je naplánována tak, aby mohla být řádně uskutečňována. Přizpůsobuje se kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje rozdíly ve školním prostředí. Oddaluje, brání nebo snižuje výskyt rizikových forem chování, zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí. Má dlouhotrvající výsledky, pojmenovává problémy z oblasti rizikových forem chování. Pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, pacientům či dětem) při zajištění jejich lidských práv a povinností. Podporuje zdravý životní styl, tj. harmonickou rovnováhu tělesných a duševních funkcí s pocitem spokojenosti, chuti do života, tělesného i duševního blaha (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity). Poskytuje podněty ke zpracování Minimálního preventivního programu.

(8) Nové metodické doporučení reflektuje aktuální terminologii – rizikové chování. Pojem sociálně patologické jevy je pojmem sociologickým a postihuje fatální jevy ve společnosti (alkoholismus, krádeže, vraždy apod.), k nimž mimo jiné také musí směřovat opatření primární prevence. Nicméně ve školním prostředí pedagogové pracují s rizikovým chováním, vůči němuž zaujímají účinná primárně preventivní opatření s cílem minimalizace projevů i rizik takového chování a případně je diagnostikují a následně přijímají efektivní opatření.

¹ § 12 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Hlava II
Systém primární prevence rizikového chování

Článek 3
Systém organizace a řízení primární prevence rizikového chování u žáků

(1) MŠMT

- a) v návaznosti na schválené vládní dokumenty z oblasti primární prevence rizikového chování u žáků zpracovává příslušný koncepční materiál resortu na dané období - akční plán, metodicky podporuje a koordinuje problematiku primární prevence,
- b) vytváří podmínky pro realizaci resortního systému prevence na národní úrovni v oblasti metodické a legislativní,
- c) každoročně vyčleňuje resortní finanční prostředky na specifickou primární prevenci rizikového chování, podílí se na certifikačním procesu a podporuje zejména kvalitní certifikované programy,
- d) vytváří internetový informační komunikační systém odborně garantovaný MŠMT,
- e) rozvíjí spolupráci v oblasti primární prevence na horizontální (meziresortní úrovni), má zřízen poradní orgán Výbor pro koordinaci primární prevence; na vertikální úrovni má zřízen Výbor krajských školských koordinátorů prevence, dále spolupracuje s nadresortními orgány zejména s Úřadem vlády, Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Republikovým výborem pro prevenci kriminality Ministerstva vnitra,
- f) dále spolupracuje s odbornou veřejností – nestátním neziskovým sektorem, pedagogickými fakultami, odbornými fakultami VŠ ČR (zejména Centrem adiktologie 1.LF Psychiatrické kliniky UK Praha), Asociací krajských školských koordinátorů prevence, pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče a dalšími subjekty a institucemi primární prevencí se zabývajícími,
- g) koordinuje resortní činnost a spolupracuje s přímo řízenými organizacemi, jakými jsou Výzkumný ústav pedagogický, Institut pedagogicko-psychologického poradenství, Národní institut pro další vzdělávání a Národní institut dětí a mládeže, v oblasti primární prevence a efektivně využívá jejich odborného potenciálu v oblasti metodické, vzdělávací, výzkumné, v oblasti kontrolní využívá odborný potenciál České školní inspekce,
- h) metodicky podporuje krajské školské koordinátory prevence a rozvíjí spolupráci v krajích.

(2) Krajský úřad – zahrnuje krajské úřady i Magistrát hl. m. Prahy (dále jen „KÚ“)

- a) koordinuje činnosti jednotlivých institucí systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy nakrajské úrovni a zajišťuje naplňování úkolů a záměrů obsažených ve Strategii prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy,
- b) v rámci organizační struktury krajského úřadu pověřuje vhodného pracovníka funkcí "krajského školského koordinátora prevence"
- c) vytváří podmínky pro realizaci Minimálních preventivních programů ve školách svého regionu a věcně kontroluje jejich plnění
- d) zabezpečuje funkční systém vzdělávání pedagogických a dalších pracovníků školství na úrovni kraje, zaměřený na zvyšování jejich odborné způsobilosti pro činnost v oblasti prevence,
- e) zařazuje do dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v kraji témata týkající se zejména specifické ale i nespécifické primární prevence,
- f) v rámci koncepce školské politiky a své pravomoci zřizuje pedagogicko-psychologické poradny² (dále jen PPP), zajišťuje financování metodiků prevence PPP.

Krajskému úřadu se doporučuje každoročně vyčleňovat z jeho rozpočtu finanční prostředky určené výhradně na specifickou primární prevenci a rozlišit při statistických sběrech dat aktivity specifické prevence všech návykových látek (alkohol, tabák a nelegální drogy) a prevence dalšího rizikového chování.

(3) Krajský školský koordinátor prevence

- a) za účelem koordinace činností realizovaných v rámci krajské koncepce prevence spolupracuje především s krajským protidrogovým koordinátorem, koordinátorem romské problematiky a krajským manažerem prevence kriminality, pracovníky OSPOD a odboru zdravotnictví KÚ; spolu s nimi a s dalšími subjekty podílejícími se na prevenci v rámci kraje se aktivně účastní vytváření a zdokonalování krajské koncepce prevence nebo krajské strategie na příslušné období, prosazuje přitom naplňování úkolů a záměrů obsažených ve Strategii MŠMT a Akčním plánu realizace strategie prevence rizikového chování,
- b) monitoruje situaci ve školách v regionu z hlediska podmínek pro realizaci Minimálních preventivních programů a navazujících aktivit v oblasti prevence,
- c) metodicky vede a spolupracuje s metodiky prevence v pedagogicko-psychologických poradnách zřizovaných krajem při koordinaci preventivních aktivit škol v rámci kraje a participuje na zajišťování pracovních porad (seminářů) pro školní metodiky prevence, kteří ve školách v kraji působí, spolupracuje a metodicky podporuje školská zařízení zřizovaná krajem,

² § 35 odst. 2 písm. j) zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení) a § 116 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů).

- d) shromažďuje informace o realizaci Minimálních preventivních programů a o realizaci dalších preventivních, kontrolních a represivních opatření v oblasti rizikového chování ve školách a školských zařízeních na území kraje;
- e) provádí kontrolu naplňování Minimálních preventivních programů a připravuje jejich vyhodnocení, využívá získané informace pro návrhy inovací v krajské koncepci a programu prevence a prostřednictvím Rady kraje předkládá souhrnné informace MŠMT,
- f) sumarizuje návrh na financování Minimálních preventivních programů a dalších aktivit v oblasti prevence ze státních zdrojů.
- g) vytváří závěrečnou kvalitativní a kvantitativní zprávu za oblast prevence rizikového chování v rámci kraje, ve spolupráci s krajským protidrogovým koordinátorem, zprávu zasílá každoročně na MŠMT,
- h) je členem Výboru krajských školských koordinátorů.

(4) Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně (dále PPP)

- a) zajišťuje za PPP specifickou prevenci rizikového chování a realizaci preventivních opatření v oblasti územní působnosti vymezené krajským úřadem podle odstavce (2),
- b) zajišťuje koordinaci a metodickou podporu školních metodiků prevence³, organizuje pro ně pravidelné pracovní porady (semináře) a poskytuje jim individuální odborné konzultace,
- c) na žádost školy a školského zařízení pomáhá ve spolupráci se školním metodikem prevence dalšími pedagogickými pracovníky řešit aktuální problémy související s výskytem rizikového chování,
- d) udržuje pravidelný kontakt se všemi institucemi, organizacemi a subjekty, které se v kraji v prevenci angažují,
- e) spolupracuje s krajským školským koordinátorem prevence zejména při vypracovávání podkladů pro výroční zprávy či jiná hodnocení a při stanovování priorit v koncepci preventivní práce ve školství na úrovni kraje,
- f) pečuje o svůj odborný rozvoj formou dalšího vzdělávání v problematice specifické prevence,
- g) minimální rozsah činnosti metodika prevence v PPP je 0,5 úvazku, doporučený rozsah činnosti je plný úvazek⁴.
- h) má VŠ vzdělání.

(5) Ředitel školy a školského zařízení

Je přímo zodpovědný za prevenci a za řešení zjištěných projevů rizikových forem chování. Vytváří podmínky pro předcházení rozvoje rizikového chování zejména:

- a) zabezpečením poskytování poradenských služeb ve škole se zaměřením na primární prevenci rizikového chování, koordinací tvorby, kontrolou realizace a pravidelným vyhodnocováním Minimálního preventivního programu školy⁵,
- b) zapracováním do školního řádu a vnitřního řádu řešením aktuálních problémů souvisejících s výskytem rizikového chování ve škole⁶,
- c) jmenováním školního metodika prevence, pedagogického pracovníka, který má pro výkon této činnosti odborné předpoklady, kvalifikaci, případně mu zajistí podmínky ke studiu k nezbytnému výkonu specializovaných činností v oblasti prevence rizikového chování⁷,
- d) pro systematické další vzdělávání školního metodika v oblasti specifické primární prevence⁸ a pro činnost školního metodika s žáky a zákonnými zástupci nezletilých žáků ve škole,
- e) podporou týmové spolupráce školního metodika, výchovného poradce, školního psychologa/školního speciálního pedagoga, třídních učitelů a dalších pedagogických pracovníků školy při přípravě, realizaci a vyhodnocování Preventivního programu⁹,
- f) spoluprací s metodikem prevence v PPP a s krajským školským koordinátorem prevence,
- g) podporou aktivit příslušného obecního úřadu zaměřených na rozvoj zdravého životního stylu
- h) monitorováním a vyhodnocováním realizace Preventivního programu a realizace dalších opatření, ve školním řádu a vnitřním řádu musí být popsána kontrolní a sankční opatření v oblasti rizikového chování ve škole.

³ § 5 odst. 3 písm. e) vyhlášky Č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ § 5 odst. 3 písm. e) vyhlášky Č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ § 18 písm. c) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, § 5 odst. 3 a § 29 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

⁶ § 7 odst. 2 písm. b) vyhlášky Č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

⁷ § 7 odst. 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, § 9 odst. 1 písm. c) a odst. 2 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.

⁸ § 24 odst. 3 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

⁹ § 7 odst. 1 vyhlášky Č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

(6) Školní metodik prevence

Standardní činnosti školního metodika prevence jsou vymezeny příslušným právním předpisem.¹⁰

Standardní činnosti školního metodika prevence:

Metodické a koordinační činnosti

- 1) Koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy.
- 2) Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších sociálně patologických jevů.
- 3) Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy apod.).
- 4) Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- 5) Koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasismu, xenofobie a dalších jevů, které souvisí s otázkou přijímání kulturní a etnické odlišnosti.
- 6) Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence sociálně patologických jevů, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s odbornými pracovišti (poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími zařízeními a institucemi), které působí v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- 7) Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů.
- 8) Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence sociálně patologických jevů v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.
- 9) Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření.

Informační činnosti

- 1) Zajišťování a předávání odborných informací o problematice sociálně patologických jevů, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.
- 2) Prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností.
- 3) Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů (orgány státní správy a samosprávy, střediska výchovné péče, poradny, zdravotnická zařízení, Policie ČR, orgány sociální péče, nestátní organizace působící v oblasti prevence, centra krizové intervence a další zařízení, instituce i jednotliví odborníci).

Poradenské činnosti

- 1) Vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologického chování; poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště (ve spolupráci s třídními učiteli).
- 2) Spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje sociálně patologických jevů u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj sociálně patologických jevů ve škole.
- 3) Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními.

(7) **Třídní učitel** (ve vztahu k primární prevenci):

- a) spolupracuje se školním metodikem prevence při zachycování varovných signálů¹¹, podílí se na realizaci Preventivního programu a na pedagogické diagnostice vztahů ve třídě,
- b) motivuje k vytvoření vnitřních pravidel třídy, která jsou v souladu se školním řádem, a dbá na jejich důsledné dodržování (vytváření otevřené bezpečné atmosféry a pozitivního sociálního klimatu ve třídě); podporuje rozvoj pozitivních sociálních interakcí mezi žáky třídy,
- c) zprostředkovává komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru a je garantem spolupráce školy se zákonnými zástupci nezletilých žáků třídy,
- d) získává a udržuje si přehled o osobnostních zvláštностech žáků třídy a o jejich rodinném zázemí.

¹⁰ příloha č. 3/II vyhlášky Č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ příloha č. 3/II vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – poradenské činnosti odst. 2.

Článek 4

Začlenění primární prevence rizikového chování u žáků do školních vzdělávacích programů

(1) Do školního vzdělávacího programu vydaného ředitelem školy¹² je začleněna problematika prevence rizikového chování u dětí, v případě, není-li vydán rámcový vzdělávací program¹³, je tato problematika začleněna do osnov tak, aby se prevence rizikového chování u žáků stala přirozenou součástí školních osnov a výuky jednotlivých předmětů a nebyla pojmána jako nadstandardní aktivita škol.

(2) Každý pedagogický pracovník dbá, aby uplatňovaná prevence rizikového chování u žáků podle odstavce 1 byla prováděna komplexně, tj. ve všech oblastech školního prostředí a života, jichž se prevence rizikového chování u žáků dotýká:

- a) Psychosociální dovednosti (soběstačnost, autonomie, důstojnost, seberealizace, spokojenost v rodinných, přátelských a dalších mezilidských vztazích, sociální a kulturní integrovanost, tvořivost, schopnost milovat, pracovat a žít v souladu s rozmanitou kulturou a světem).
- b) Existence (pečuji o sebe, volím mezi zdravým a nezdravým způsobem života, jsem nezávislý a mám představu o své budoucnosti, věřím v budoucnost, vnímám, že život má smysl).
- c) Sounáležitost (vnímám se jako součást životního prostředí a Země, cítím se bezpečně ve škole, ve městě, jsem oceňován a ostatní si mě váží, mám kamarády a vážím si jich, umím se o sebe postarat a přijímat zdravotní/sociální pomoc a služby).
- d) Adaptabilita (dávám pozor na sebe a svůj zevnějšek, jsem žák, účastním se sportovních a rekreačních aktivit, setkávám se s lidmi a trávím s nimi volný čas, plánuji si volbu profese nebo zaměstnání, řeším s odvahou své problémy, mám právní povědomí).

(3) Minimální preventivní program:

- a) je preventivním programem školy a školského zařízení
- b) je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. upravovaného přílohou
- c) vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu
- d) jasně definuje krátkodobé cíle
- e) je naplánován tak, aby byl realizovatelným
- f) je přizpůsobován kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci
- g) jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje specifika ve školním prostředí
- h) oddaluje nebo snižuje výskyt rizikového chování
- i) zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí
- j) má dlouhotrvající vliv na změnu chování
- k) pojmenovává problémy z oblasti rizikového chování dle čl. 1, odst. 1 a případné další rizikové projevy chování
- l) pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, dětem a žákům zdravotně či sociálně znevýhodněným) při ochraně jejich lidských práv
- m) podporuje zdravý životní styl a usiluje o předávání vyvážených informací a dovedností

Článek 5

Minimální preventivní program školy, školského zařízení (dále jen škola)

(1) Na tvorbě a realizaci Preventivního programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace tvorby a kontrola realizace patří ke standardním činnostem školního metodika prevence, při tvorbě a vyhodnocování Preventivního programu školní metodik prevence dle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP¹⁴.

(2) Škola vždy zpracovává Minimální preventivní program (v případě programu realizovaného externím subjektem doporučení viz Příloha 1.), který podléhá kontrole České školní inspekce. K zahájení nebo rozvinutí prioritních preventivních projektů realizovaných jako součást Preventivního programu nebo k zabezpečení Preventivního programu může škola využít dotačního řízení v rámci prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT nebo krajů na daný rok.

¹² § 5 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

¹³ § 5 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

¹⁴ příloha č. 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – informační a metodická činnost odst. 8.

Článek 6

Odměňování školního metodika prevence a metodika prevence v PPP

(1) Pedagogickému pracovníkovi, který vedle přímé pedagogické činnosti vykonává také specializované činnosti¹⁵, k jejichž výkonu jsou nezbytné další kvalifikační předpoklady, se poskytuje příplatek ve výši 1 000 až 2 000 Kč měsíčně podle §133 Zákoníku práce.¹⁶

(2) Nezbytnými dalšími kvalifikačními předpoklady dle odstavce 1 se rozumí studium k výkonu specializovaných činností v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin ukončené obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí (program zahrnuje 250 hodin přímé i nepřímé výuky, včetně stáží na odborných pracovištích poskytujících poradenskou, intervenční a léčebnou pomoc – *dle Standardů pro udělování akreditací DVPP*). Studium k výkonu specializovaných činností stanoví § 9 vyhlášky MŠMT č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů.

(3) S přihlédnutím k náročnosti a odbornému zaměření činnosti školního metodika prevence není vhodné slučovat jeho funkci s funkcí výchovného poradce.

Hlava III

Závěrečná ustanovení

Článek 7

Zrušovací ustanovení

Zrušuje se Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č. j.: 20 006/2007-51.

Článek 8

Účinnost

Metodické doporučení nabývá účinnosti dnem 1. 11. 2010.

Ing. Ladislav Němec
náměstek ministra

¹⁵ § 9 odst. 1 písm. c) a odst. 2 vyhlášky č. 317/2005 o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.

¹⁶ § 133 zákona 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Volba partnera při realizaci Minimálního preventivního programu

Praktický návod pro školy – Jak vhodně zvolit Minimální preventivní program.

Za výběr externího partnera (NNO, PPP, SVP apod.), který pomáhá na škole realizovat Minimální preventivní program, vždy zodpovídá ředitel školy. Proto by měl vybírat zodpovědně.

Jak postupovat, jestliže externí organizace:

- 1) Má program certifikovaný MŠMT nebo Úřadem vlády (u programů zaměřených na primární prevenci uživatelů návykových látek).
Pokud má program organizace certifikát odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence uživatelů návykových látek, lze předpokládat, že takovýto program je to efektivní pro vaši školu. V tomto případě již další znaky dobrého programu nemusíte číst, protože certifikovaný program je všechny naplňuje.
- 2) Nemá program certifikovaný, zaměřte svou pozornost na to, do jaké míry a v jaké kvalitě organizace nabízí:
 - a) Komplexní informace o programu (jak a co + časový rozpis) předem.
 - a. Organizace je schopná vám předem poskytnout informace o tom, jak bude program ve vaší škole probíhat. Kolik obsahuje hodin, jaké témata se v jednotlivých částech probírají, kdo bude program lektorovat atd.
 - b) Schopnost pružně reagovat a připravit program tak, aby co nejlépe vystihnul potřeby školy
 - a. Znakem kvalitního programu je také to, že dokáže pružně reagovat na potřeby školy, ba dokonce, jednotlivých třídních kolektivů a témata i délku programu tomu přizpůsobit.
 - c) Přizpůsobení věku cílové skupiny
 - a. Stejně tak by měl být program primární prevence přizpůsobený cílové skupině, jinak vypadá práce s dětmi na ZŠ, jinak na SŠ. Kvalitní organizace by vás měla informovat o tom, pro jakou cílovou skupinu jsou jejich programy připravené, ideální je, pokud má varianty programu pro různé věkové skupiny.
 - d) Přítomnost pedagoga na programu – program nemá co skrývat
 - a. Škola má po celou dobu vyučování zodpovědnost za své žáky. Pedagog musí být vždy přítomen na programu. Mimo jiné jenom tak můžete ověřit kvalitu programu. Pokud by organizace vyžadovala nepřítomnost pedagoga na hodině a odůvodňovala to tím, že děti se před pedagogem budou stydět a nebudou mít tendence se otevřít – je to znak neprofesionality.
 - e) Proškolení lektori
 - a. Organizace je schopná doložit doklady o vzdělání lektorů, kteří mají pravidelnou supervizi.
 - f) Akreditace neznamena kvalitní program pro práci s žáky
 - a. POZOR! Akreditace se uděluje pouze pro programy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. To, co zažijete na akreditovaném programu, nemusí být to stejné, co bude organizace řešit v rámci práce s dětmi. Akreditace = program pro dospělé, Certifikace = program pro děti.
 - g) Organizace je schopna poskytnout podporu a informace i pedagogům
 - a. Organizace nabízí nejen krátkodobé akce s dětmi, ale kontinuálně pracuje i s pedagogy školy a metodicky je vede při realizaci Preventivního programu.
 - h) Financování organizace je průhledné, zdroje financování jsou důvěryhodné.
 - a. Organizace zřetelně deklaruje, z jakých zdrojů je její aktivita podporována. Programy, které jsou nabízeny zdarma, musejí mít svého donora. Zajímejte se, kdo za financováním programu skutečně stojí.
 - i) Program není organizován hromadně (přednášky v tělocvičnách apod.) (maximálně 30 dětí, nebo max. 1 třída)
 - a. Hromadné předávání informací v rámci krátkodobých aktivit, jednorázových přednášek a besed se ukázalo jako neefektivní.
 - j) Program nabízí jasné a vyvážené informace – ne zastrasování, sliby, zavádějící informace, zakazování.
 - k) Program je realizátorem evaluován, škola je seznamována se zpětnou vazbou realizace programu.

PŘÍLOHA Č. 1
NÁVYKOVÉ LÁTKY – DROGY

CO DĚLAT, KDYŽ - INTERVENČE PEDAGOGA
Rizikové chování ve školním prostředí - rámcový koncept

Příloha č. 1
Návykové látky – drogy

Typ rizikového chování:	<p>Užívání návykových látek lze považovat za rizikové chování, na kterém se podílí mnoho faktorů. Vydefinování rizikových faktorů pomáhá najít vhodné a účinné intervence a předcházet hlubším negativním dopadům, které ovlivňují rozvoj osobnosti a uplatnění mladého člověka v životě.</p> <p>Abstinence od drog – zdržení se nebo vzdání se nějaké substance, která způsobuje požitky.</p> <p>Experimentální užití drog – jednorázová zkušenost, nejvýše 2-3 zkušenosti v životě.</p> <p>Rekreační – příležitostné/pravidelné užívání drog je zakomponované do životního stylu zejména mladých lidí, nepůsobí vážné zdravotní, sociální a ekonomické problémy.</p> <p>Problémové užívání drog je dlouhodobé perorální, intravenózní a jiné užívání návykových látek. Problémové užívání většinou způsobuje zdravotní a sociální i ekonomické problémy.</p> <p>Závislé užívání drog bývá nepřetržité a pravidelné, určuje životní styl a působí vážné poškození somatické, psychologické a sociální.</p>
Východiska	<p>V ČR existuje pouze omezené množství výzkumů, jež by nabízely tzv. „tvrdá data“ potvrzující, že změny ve vztahu k užívání návykových látek lze přímo připsat určitému typu preventivním intervencím. Potřebné jsou dlouhodobé výzkumy zaměřené na hodnocení efektivity vzdělávání o drogách a dlouhodobý výzkum monitorující chování ve vztahu k drogám u dětí a adolescentů. Rozdělení na legální nebo nelegální drogy je v odborné literatuře nejednotné nebo absentující. V roce 2007 byl opakovaně realizován významný mezinárodní projekt ESPAD (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách), do kterého se zapojilo 35 zemí. Hlavním cílem české části této studie je podat přehled o situaci v České republice týkající se rozsahu kouření, pití alkoholu a užívání nelegálních drog v populaci dospívající mládeže a porovnat ji se situací v ostatních evropských zemích. Zjištění z této studie nebyla doposud systémově v České republice zohledněna, na rozdíl od ostatních zapojených států EU.</p> <p>Základní informace o drogách:</p> <p>Alkohol Je podrobněji zpracován v samostatné příloze. Alkohol je droga, s kterou se dítě setká nejdříve – nejčastěji v rodině nebo u vrstevníků. Je to společensky vysoce tolerovaná droga, jejíž užívání může vést k jinému rizikovému chování. Alkohol je snadno dostupný. České děti začínají s konzumací alkoholu nejdříve z EU (přibližně v 11 letech). Česko patří mezi státy s největší spotřebou alkoholu na světě, především piva.</p> <p>Tabák Je podrobněji zpracován v samostatné příloze. Tabák bývá první drogou, se kterou se děti setkají podobně jako s alkoholem. Alarmující je, že v Česku kouří 40-50% dětí mezi 15. až 18. rokem, čímž zaujímáme negativní přední místo v Evropě. K prvnímu setkání s cigaretami dochází zpravidla v rodině od starších sourozenců nebo kamarádů.</p> <p>Marihuana Rostlina, která roste prakticky po celém světě. Účinné látky se nazývají cannabinoidy. Mají psychotropní efekt a další využitelné vlastnosti, např. při léčbě bolesti (tzn. využití zejména u paliativní léčby – kdy jde o zmírnění příznaků, léčebné účinky konopí</p>

nepochybně existují, ale je to otázka klinického lékařského výzkumu, který u nás zatím neprobíhá a také jasně nastaveného případného využití v lékařství v souladu s principy lékové politiky státu) a při různých chorobách. Sušené listy, květy (tzv. palice) marihuany mají výrazné aroma. V současné době se v Česku vyskytují dvě dosti odlišné formy marihuany. První, pěstovaná podomácku v květináčích za oknem, či na malých políčkách obsahuje zpravidla 3 - 5% THC. Druhou, mnohem rizikovější formou je marihuana pěstovaná tzv. hydroponiím způsobem ve velkých halách, v dnešní době zejména vietnamskou komunitou. Obsahuje zpravidla 10 – 30% THC a její rizika jsou mnohonásobně větší. Většina odborníků pak již tuto formu marihuany nepovažuje za tzv. lehkou drogu. Další, v Česku nepříliš častá forma drogy, je hašiš, což je konopná pryskyřice, která má barvu tmavě zelenou až hnědou. Psychická závislost se objevuje u dlouhodobých uživatelů, nebývá zvýšená tolerance na drogu ani výrazné odvykací příznaky. U určitých osob může dojít k rozvinutí psychických problémů - deprese, úzkosti, paniky vedoucí k sebepoškozování, může dojít k poruchám myšlení a krátkodobé paměti, rozvoji paranoidního stavu. Většina těchto stavů po odeznění intoxikace ustupuje. Marihuana bývá u mladých lidí nejčastěji zneužívanou nelegální drogou.

Těkavé látky - ředidla, lepidla, plynné látky

Jedná se o vysoce nebezpečné chemikálie. Tyto látky ovlivňují mozek - centrální mozkovou soustavu. Toluén je nejčastěji užíván už malými dětmi, neboť je snadno dostupný a levný, občas ho kupuje i někdo starší. Rodiči bývají rizika s experimentováním podceňováni. Účinek je krátkodobý a brzy odezní. Dostavuje se euforie, poruchy vnímání, halucinace, poruchy vědomí a spánku, agrese. Toluén vyvolává psychickou závislost. Nebezpečnost této látky spočívá v neodhadnutí dávky. Může dojít k bezvědomí až komatu, k srdeční zástavě, zástavě dechu nebo udušení zvracením. Trvale poškozuje mozek - je to rozpouštědlo, které ovlivňuje rozumové schopnosti, způsobuje agresivní chování.

Metamfetamin (Pervitin)

Jedná se o stimulační drogu - má budivý efekt, ovlivňuje centrální mozkovou soustavu. U nás je nejčastěji znám pod názvem pervitin, je vyráběn tzv. „českou cestou“. Je dostupná prakticky všude na území České republiky. Pervitin zrychluje myšlení, zvyšuje motorické tempo, vytváří třes, zahání únavu, vyvolává euforii a příjemné pocity tělesné i duševní, snižuje chuť k jídlu. Po užití pervitinu má jedinec rozšířené zornice očí, zvýšený tep a krevní tlak, zvýšenou celkovou aktivitu organismu, intoxikovaný je hovorný, neklidný, v dobré náladě, ztrácí zábrany, zvyšuje se jeho sexuální pud. Osoba intoxikovaná pervitinem může mít sklony k agresivnímu chování.

Heroin

Řadí se mezi opioidy, které se používají jako léky proti bolesti (analgetika), léky proti kašli (antitusika). Na černém trhu se nesetkáváme s jeho čistou podobou, což zvyšuje jeho rizikovitost. Injekční aplikace drogy je vysoce riziková. Má rychlý vliv na centrální nervový systém, potlačuje bolest, působí euforii, má tlumivé a zklidňující účinky. Často se apatie střídá s nespavostí, únavou a podrážděností. Na jeho pravidelném užívání vzniká i fyzická závislost, takže syndrom odnětí látky (abstinenční příznaky) je provázen velkými bolestmi a dalšími závažnými somatickými problémy.

Syntetické drogy

Nejznámější syntetickou drogou je „extáze“. Pod pojem „extáze“ řadíme celou řadu synteticky vytvořených stimulačních látek s halucinogenním potenciálem. Dnes se v tabletách, které jsou označovány jako extáze, objevuje celá řada látek. U mladých lidí patří mezi velmi rozšířenou drogu. V některých sociálních subkulturách dokonce k určitému životnímu stylu. Drogu užívají mladí lidé na tanečních akcích, v klubech a na masových tanečních festivalech. Uživatelé drogy považují za bezpečnou a příjemnou. Uživatel extáze hodně tančí a nepocítuje vyčerpání, to může být nebezpečné a může

dojít k dehydrataci. Objevují se však další tzv. nové syntetické drogy, které obsahují MDMA. Zde výrobci reagují na poptávku trhu i skutečnost, že se látka objeví mezi zakázanými a vyrobí se látka jiná podobná, která na seznamu není.

Příznaky užívání drog:

- Výkyvy nálad
- Vznětlivé a agresivní chování
- Únava
- Úpadek vzhledu a zanedbávání zevnějšku, špinavé oblečení
- Začervenání kolem nosu
- Zúžení nebo rozšíření zornic
- Lhaní, tajnosti
- Ztráta chuti, hubnutí
- Utrácení hodně peněz
- Ztrácení věcí z domu, krádeže peněz doma i ve škole
- Ztráta zájmu o zájmy, sport
- Změna kamarádů, ztráta původních kamarádů
- Samotářství
- Zvýšený zájem o drogové symboly (na tričkách, hudba subkultury apod.)
- Zhoršení školního prospěchu
- Pozdní časté příchody domů, časté přespávání u neznámých kamarádů

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Nedostatek rodičovské kontroly	Rodina	Posílení podporu rodiny.
Chudoba	Komunita, prostředí	Silné komunitní vazby
Užívání drog v referenční skupině	Vrstevníci	Zvyšování akademických kompetencí
Problematické chování v předškolním věku	Osobnost	Kontrola impulzivity, včasná diagnostika intervence
Užívání drog u rodičů	Osobnost, rodina	Podpora životních šancí
Choroby, dlouhodobá hospitalizace	Osobnost	Silné rodinné vazby, rehabilitace
Institucionální výchovná péče	Osobnost	Podpora vazeb v původní rodině a rodinném klimatu, náhradní rodina, psychologické a socioterapeutické programy
Nezaměstnanost	Komunita, prostředí	Podpora životních šancí a vlastních kompetencí
Poruchy chování a jiné rizikové chování	Osobnost	Posílení kontrolních mechanismů, podpora rodinných vazeb, selektivní a indikovaná prevence, psychoterapie...

Vydefinování ochranných faktorů pomáhá objasnit, že mnoho dospívajících, kteří jsou v riziku ohrožení, přesto rizikovému chování nepodlehnu nebo se u nich výrazně neprojeví. Pokud se u nich projeví, zmizí v průběhu dospívání rychleji, než u druhých ohrožených jedinců. Mnozí dospívající dokážou překonat překážky dospívání, navzdory působení všech rizikových faktorů. Je však nutné předpokládat, že se u nich v období dospívání mohou projevit přirozené výkyvy v chování. To, co jim umožňuje zvládnout tyto překážky a nezaplést se do konfliktu se zákonem, vystudovat a získat potřebné dovednosti pro přechod do dospělosti a být dostatečně kompetentní, jsou právě ochranné faktory. Nabízí se úvaha, že ve skutečnosti nebyli nijak vysoce ohroženi a měli vysokou míru ochranných faktorů – resilience. Z užšího pojetí se jedná o osobnostní rys, z širšího pojetí se jedná o dynamický, multifaktorový proces v interakci s prostředím a kulturou od narození, takže významnou roli zde hraje dobrá vazba na rodinné příslušníky.

<p>Sít' partnerů, spolupráce v komunitě, kraji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Školy, učitelé • Školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče) • Rodiče • Děti a mládež • Policie • Nestátní neziskové organizace • Úřady-kraje, obce (protidrogoví koordinátoři, krajští školští koordinátoři prevence, koordinátoři prevence kriminality aj.) • Média • Veřejnost, významné osobnosti a politici • Lékaři • Dobrovolníci <p>Vždy je vhodné, aby si pedagog – spíše škola ve spolupráci s okresním metodikem prevence a koordinátory prevence na úrovni krajů i okresů vytvořil svou vlastní síť důležitých kontaktů a partnerů pro spolupráci nebo pro řešení problémů.</p>
<p>Legislativní rámec</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. • Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). • Vyhláška č. 116/2011 Sb., která mění vyhlášku č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. • Zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník • Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb. • Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a mládeže
<p>Typy prevence</p>	<p>WHO definuje prevenci jako intervenci s cílem zamezit či snížit výskyt a šíření škodlivosti účinků užívání alkoholu a nealkoholových drog. Ustav pro lékařství americké akademie věd (Institute of Medicine) dělí prevenci na tři kategorie všeobecnou, selektivní a indikovanou prevenci. Toto rozdělení poměřuje rizika užívání drog v určité populaci a rozsah intervencí.</p> <p>Všeobecná primární prevence dlouhodobý kontinuální program primární prevence rizikového chování zahrnuje celou populaci, komunitu, školu c jasně vymezenými cílovými skupinami. Cílem je předcházet rizikovému chování. Příkladem je všeobecná prevence obsažená v rámcových vzdělávacích plánech a preventivních plánech.</p> <p>Ve školní všeobecné prevenci se postupně jádro preventivních programů orientuje na model sociálního učení (vlivu), vždy v kombinaci s více specifickými, zejména interaktivními programy, kde se využívá široká škála metod a programů. V prevenci se nejvíce prozatím osvědčila kombinace systematických dlouhodobých preventivních programů a přiměřených sankcí.</p> <p>Prokazatelné výsledky mají pouze dlouhodobé a systémově provázané aktivity (respektující různé cílové skupiny a jejich potřeby, kulturní, sociální, ekonomické, náboženské odlišnosti). Významnou roli hraje zapojení rodičů a komunity do organizace školy. Rodiče i škola mohou společně vytvářet zdravé, estetické prostředí, společně zařizují zdravé prostředí ve škole. Rodiče by měli mít důvěru v pedagogy, klasifikaci a normy školy, stejně tak by měli mít důvěru ve své děti a umožnit jim vyjadřovat své názory. To ovšem předpokládá postupnou změnu interakce školy s rodiči.</p>

	<p>Selektivní primární prevence rizika užívání návykových látek primární prevence se zaměřuje na rizikové skupiny, kdy je užívání drog podmíněno biologickými, sociálními, psychologickými, environmentálními faktory. Cílem je včasné a efektivní řešení problematiky rizikových skupin dětí a mládeže, které mohou mít problémy v chování.</p> <p>Indikovaná primární prevence rizika užívání návykových látek zaměřená na takové skupiny, kde je riziko užívání drog značné, ale nespĺňujú kritéria pro závislost-DSM IV (4. Vydání Diagnostického a statistického manuálu duševních poruch). Příkladem indikované prevence je snížení užívání konopných drog nebo alkoholu. Při intervencích se zohledňuje míra rizika a volí se kombinace vyhodnotitelných intervencí, které podporují změnu chování.</p> <p>Specifická primární prevence rizika užívání návykových látek je zaměřena na: vědomosti, porozumění a způsoby přemýšlení, rozvoj vlastních názorů, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, umožňuje stanovit realistické cíle, nabízí prostor k diskusi a vzájemnému porozumění, rozvoj sociálně přijatelných postojů a hodnot.</p> <p>Nespecifická primární prevence bývá zaměřena na nesystémové předávání parciálních informací, ne vždy založených na objektivních datech a důkazech. Rozvíjení aktivit ve volném čase je velmi významné zvláště pro děti, neboť vybalancovává život mezi domovem, školou a komunitou. U starších dětí a adolescentů by neměla být nespecifická primární prevence klíčová. Mnohdy se předpokládá, že zaměstnávání mladých lidí sociálně přijatelnými aktivitami (jako je sport a zájmové kroužky) odradí mladé lidi od experimentů a užívání drog - mladí lidé budou naprosto abstinovat. Ovšem realita a vývojové specifika mladých lidí nekorespondují s přáním dospělých a jejich potřebou kontroly nad nimi.</p>
<p>Doporučené postupy z hlediska pedagoga - školy</p>	<p>11 kritérií, která se projevují jako mediátoři ovlivňující efektivitu preventivních programů prováděných ve škole (MacBeath, 2001):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profesionální řízení školy a školského zařízení. • Sdílené vize (pedagogů i studentů) a dlouhodobé záměry. • Rozvíjející se kvalita učebního prostředí. • Důraz na efektivitu výuky (soulad mezi záměrem a výsledkem). • Vysoké očekávání od každého studenta. • Pozitivní přístup (pedagogové i studenti). • Jasná pravidla výuky a kritéria posuzování jejich výsledků. • Sledování a vyhodnocování reálných výsledků. • Organizace výuky jako celek a vyvozování závěrů ze zjištěných nedostatků a přizpůsobování reálné situaci. • Práva a odpovědnost studentů a jejich posilování. • Vztah mezi školou a domovem studentů (zapojení rodičů, komunity atd.). <p>VHODNÝ PŘÍSTUP</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adekvátnost programu a intervencí věku, potřebám a mentálním schopnostem dítěte • Podpora sebedůvěry, aktivity a hodnotových zájmů • Kontinuální proces • Zaměření na změnu postojů a chování • Živé interaktivní učení, podpora zájmu a zvědavosti vhodnými zábavnými metodami • Využívání směřodatných vzorů, pokud možno z blízkého okolí

	<ul style="list-style-type: none"> • Otevřená hodnotově orientovaná diskuse • Zapojení do života místní komunity • Realizaci programů navrhují a řídí kvalifikovaní interdisciplinárně orientovaní odborníci <p>NEVHODNÝ PŘÍSTUP</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odstrašování, triviální „Prostě řekni ne“ • Jednorázové neinteraktivní akce, multimediální akce, divadelní a jiné kulturní představení bez návaznosti • Zaměření pouze na poznatky • Přednášková forma • Neosobnost, formalismus, využívání atrakcí - ex-userů (bývalých uživatelů drog na ZŠ) nebo aktuálních uživatelů, stavění na „hvězdách“ showbyznysu • Potlačování nebo „bezbřehost“ diskuse • Vedení programu „shora“ a mimo místní kontext • Amatérismus realizátorů, náhodný výběr úzkých specialistů (lékaři, policisté, různí „spasitelé“) neškolených v primární prevenci
<p>Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět – škála rizika ve vztahu k typům prevence,</p>	<p>Veškerá opatření a postupy by měla mít škola zapracována ve školním řádu a rozpracována v dalších materiálech. Opatření, která škola zapracuje do školního řádu a uplatňuje jejich realizaci, musí být prioritně v souladu s Úmluvou o právech dítěte.</p> <p>Doporučené postupy školy:</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) Vytvořit podmínky pro předcházení výskytu případů užívání návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně všech školních akcí i mimoškolní činnosti. (2) Zajistit ochranu zdraví žáků před škodlivými účinky návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně veškerých školních akcí. (3) Školním řádem školy a vnitřním řádem školského zařízení (dále jen „školní řád“) jasně vymezit zákaz užívání návykových látek ve škole, jejich nošení do školy. (4) Poskytovat žákům a zákonným zástupcům nezletilých žáků nezbytné informace. (5) Poskytovat žákům věcné a pravdivé informace o návykových látkách formou, která je přiměřená jejich rozumovému a osobnostnímu vývoji. (6) Působit preventivně na žáky v oblasti primární prevence užívání návykových látek. (7) Do veškerých poučení o ochraně zdraví zakotvit informace o rizicích užívání návykových látek a zákazu jejich užívání při všech činnostech souvisejících se školními aktivitami. (8) Poskytovat žákům, kteří mají s užíváním návykových látek problémy, jakož i zákonným zástupcům nezletilých žáků, informace o pomáhajících institucích a možnostech řešení situace. (9) Při řešení případů souvisejících s užíváním návykových látek nebo distribucí NL je třeba spolupracovat s dalšími zainteresovanými institucemi a orgány – externí subjekty realizující primárně preventivní programy, školská poradenská zařízení, Policie ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí apod. (10) V případě externích subjektů realizujících preventivní programy ve školách a školských zařízeních preferovat programy, jejichž odborná způsobilost byla ověřena nebo certifikována a efektivita programů je vyhodnocována. (11) V případech, které stanoví zákon, plnit ohlašovací povinnost směrem k orgánům činným v trestním řízení, orgánům sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností a zákonným zástupcům nezletilého žáka.

NÁVYKOVÉ LÁTKY

Zakázána je výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek, a to bez ohledu na věk žáka a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo. Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek.

- (1) Školním řádem škola stanoví zákaz užívání návykových látek (dále jen NL), jejich distribuci, přechovávání a další formy nakládání. Současně stanoví zákaz vstupu do školy pod jejich vlivem. Školním řádem stanoví rovněž sankci za porušení zákazu. Při používání sankcí je nutný individuální přístup podle vážnosti jednotlivých případů.
- (2) Ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy §187 a § 188 trestního zákoníku a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí, se sám vystavuje trestnímu stíhání. Překazít takový čin lze tím, že ho včas oznámí orgánům Policie ČR nebo státnímu zástupci.

Konzumace NL ve škole

- (1) V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci NL v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- (2) Návykovou látku je třeba žákovi odebrat za přítomnosti další osoby a s použitím ochranných pomůcek a zajistit ji, aby žák nemohl v konzumaci pokračovat. O události se sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, včetně toho, zda byly provedeny orientační testy na NL, případně další vyšetření, a s jakým výsledkem, viz níže bod 14). Tento záznam založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení školy.
- (3) Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.
- (4) V případě, kdy je žák pod vlivem NL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci a Policii ČR, pokud ji nevolala již dříve.
- (5) Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle školního řádu školy. Především ihned zajistí vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy.
- (6) V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce nezletilého žáka, popř. rodiče nebo jinou blízkou osobu zletilého studenta, a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole. Vyrozumění škola učiní i v případě, kdy žák způsobilý k pobytu ve škole je.
- (7) V případě, že žák není schopný dbát pokynů zaměstnanců školy, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce nezletilého žáka, popř. rodiče nebo jinou blízkou osobu zletilého žáka, a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- (8) Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.
- (9) Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že nezletilý žák konzumoval NL ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky (dbát pokynů pracovníků školy). Zákonný zástupce má právo se písemně vyjádřit k této skutečnosti a postupu školy.

- (10) Současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte.
- (11) V případě uživatele zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
- (12) Z konzumace NL ve škole je třeba vyvodit opatření stanovené školním řádem. Nicméně je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je rizikový pouze sobě, distributor může ohrozit okolí. Distribuce je trestným činem, užívání NL je porušením školního řádu.
- (13) Prokázané navádění jiných žáků k užívání návykových látek je považováno rovněž za rizikové a protiprávní jednání.
- (14) V případě důvodného podezření na intoxikaci žáka může v určitých případech pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost NL (zkouška ze slin, z potu), ze zákona § 16 z.č. 379/2005 Sb. Jedná se o situace, v nichž je pedagogický pracovník ve vztahu k dítěti, žákovi nebo studentovi, avšak jen ve „formách výuky“, které představují odůvodněné riziko ohrožení života nebo zdraví dětí, žáků nebo studentů nebo jiných osob nebo odůvodněné riziko poškození majetku.
- (15) V ostatních případech důvodného podezření může pedagogický pracovník orientační test provést pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce nezletilého žáka nebo souhlasu zletilého žáka s orientačním testováním žáka na přítomnost NL. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným postupem jako je uvedeno od bodu 3. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka (více viz níže Příloha). Test s pozitivním výsledkem plně hradí rodič nebo zákonný zástupce – pokud s tím souhlasil v písemném souhlasu s testováním (více viz níže Příloha).
- (16) Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem NL, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Distribuce NL ve škole

- (1) Distribuce NL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.
- (2) Přechovávání NL je také vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin (provinění v případě nezletilého žáka) - ale toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem.
- (1) Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci NL, musí o této skutečnosti škola vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu.
- (2) Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a orgán sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností.
- (3) Pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsaným níže.

Nález NL ve škole

A. V případě, kdy pracovníci školy **naleznou v prostorách školy látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- (1) Látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- (2) O nález ihned uvědomí vedení školy spolu s písemným záznamem
- (3) O nález vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky.
- (4) V případě časové překážky na straně Policie se z praktických důvodů doporučuje za přítomnosti dalšího pracovníka školy s použitím gumových/latexových rukavic vložit látku do obálky, napsat datum, čas a místo nález. Obálku přelepit, přelep opatřit razítkem školy a svým podpisem a uschovat do školního trezoru. Zajištěnou látku následně předat Policii ČR.

B. V případě, kdy pracovníci školy **zadrží u některého žáka látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- (1) Zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- (2) O nález ihned uvědomí vedení školy.
- (3) O nález sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nález a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen/na ředitel/ka školy nebo její/jeho zástupce.
- (4) O nález vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce nezletilého žáka.
- (5) V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem, přivolanému lékaři, který se dostaví v případě, že to vyžaduje zdravotní stav žáka. Může to usnadnit léčbu, neboť u řady NL jsou známy protilátky, které odstraní nebo zmírní akutní účinek NL. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

C. V případě, kdy pracovníci školy mají důvodné podezření, že **některý z žáků má NL u sebe**, postupují takto:

- (1) Jedná se o důvodné podezření ze spáchání trestného činu, resp. provinění v případě nezletilých osob, nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR.
- (2) Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a informují zákonného zástupce nezletilého žáka.
- (3) Žáka je nutné mít do příjezdu Policie ČR izolovaného od ostatních žáků, ale zásadně pod dohledem. U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí.

Souhlas zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka s orientačním testováním žáka na přítomnost návykové látky¹⁷ v organismu

Škola, adresa, razítko:

Souhlasné prohlášení zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka k možnosti orientačního testování přítomnosti návykových látek v lidském organismu v průběhu školní docházky na naší škole.

Způsob testování:

Testování na přítomnost **alkoholu pomocí dechové zkoušky**, na přítomnost **ostatních návykových látek pomocí zkoušky z potu nebo ze slin**.

Jméno žáka

Souhlasím s možností orientačního testování přítomnosti návykových látek u sebe (zletilý žák) nebo u mého syna/dcery, existuje-li důvodné podezření¹⁸ na požití návykové látky.

Beru na vědomí, že v případě pozitivního nálezu orientačního testu, mám jako zákonný zástupce nezletilého žáka nebo zletilý žák právo požadovat provedení lékařského laboratorního vyšetření. Současně беру na vědomí, že v případě pozitivního testu na přítomnost návykové látky jsem ze zákona¹⁹ povinen uhradit náklady na provedení testu a stejně tak případnou dopravu do zdravotnického zařízení.

Současně tímto potvrzuji, že jsem byl ze strany školy/školského zařízení informován o způsobu, jakým se testování provádí, důvodech pro provedení testování a možných důsledcích testování písemnou formou.

Zároveň беру na vědomí, že v případě pozitivního nálezu orientačního testu na návykové látky budou v níže uvedených konkrétních případech vůči výše jmenovanému žákovi uplatňována následující výchovná opatření:

- příchod do školy nebo na akci pořádanou školou pod vlivem návykové látky
- výchovné opatření -
- opakovaný příchod do školy nebo na akci pořádanou školou pod vlivem návykové látky
- výchovné opatření -
- požití návykové látky ve škole nebo na akci pořádané školou
- výchovné opatření -
- opakované požití návykové látky ve škole nebo na akci pořádané školou
- výchovné opatření -
- a další....

V..... dne.....

**podpis zákonného zástupce
nebo zletilého žáka**

¹⁷Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobící nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování (§ 130 z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

¹⁸ Tedy nikoli jako celoplošnou nebo namátkovou aktivitu ze strany školy, ale v rámci možného ohrožení života, zdraví žáka, popř. v rámci možného poškození majetku, které by mohlo být způsobeno pod vlivem návykové látky.

¹⁹ § 16 odst. 8 z.č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů

Příloha:

Souhlas zletilého studenta_ nebo zákonného zástupce nezletilého žáka s orientačním testováním žáka nebo studenta na přítomnost alkoholu nebo NL

Škola, adresa, razítko:

Souhlasné prohlášení zletilého studenta nebo zákonného zástupce nezletilého žáka k možnosti orientačního testování přítomnosti návykových látek (alkoholu a NL) v lidském organismu v průběhu školní docházky na naší škole.

Způsob testování:

Testování na přítomnost **alkoholu pomocí dechové zkoušky**, na přítomnost **omamně psychotropní látky pomocí zkoušky ze slin**.

Jméno žáka/studenta

Souhlasím s možností orientačního testování přítomnosti návykových látek u sebe (zletilý student) nebo u mého nezletilého syna/dcery, **existuje-li důvodné podezření na požití návykové látky**.

Beru na vědomí, že v případě pozitivního nálezu orientačního testu, mám jako zákonný zástupce nezletilého žáka nebo zletilý student právo zajistit provedení lékařského laboratorního vyšetření, jehož náklady se v případě jeho pozitivního výsledku tímto zavazuji plně uhradit, včetně certifikovaného testu na NL.

Současně tímto potvrzuji, že jsem byl ze strany školy/školského zařízení informován o způsobu, jakým se testování provádí, důvodech pro provedení testování a možných důsledcích testování písemnou formou.

Zároveň beru na vědomí, že v případě pozitivního nálezu testu na návykové látky budou vůči výše jmenovanému žákovi/studentovi uplatňována následující sankční opatření:

- _____
- _____
- _____

V..... dne.....

**podpis zákonného zástupce
nebo zletilého studenta**

<p>Možnosti a limity pedagoga - školy</p>	<p>Rizika a limity prevence:</p> <p>Jednoznačně vytvořené programy vzdělávání (kuchařky) jsou často žádány, ale sebelepší manuál není schopen postihnout chování dětí a mládeže ve všech vývojových a osobnostních specifikách s ohledem na jejich individuální potřeby a sociální kontext. Limitem realizace efektivní prevence bývá, pokud do programů prevence není zapojená celá škola. Nedostatek nebo ztráta zájmu pedagogů a odborníků provází často nedostatek finančních prostředků poskytovaných na prevenci. Dalším problémem je, že výsledky nelze měřit po krátké době, ale vyžadují dlouhodobé sledování a vyhodnocení. Z tohoto důvodu je efektivita primární v krátkodobém horizontu obtížně prokazatelná. Při vysokých požadavcích na kvalitu programů, vzdělání pedagogů, se po určité době ztrácí motivace. Značným rizikem u pedagogů bývá, že mají vysoká očekávání, doufají, že se v hodinách preventivního programu vyřeší všechny lidské problémy nebo také nepovažují zlepšení sociálních dovedností žáků a interaktivní programy v malých skupinách, které využívají velké spektrum pedagogických a psychosociálních metod, za tak důležité, jako např. formální znalosti.</p> <p>Vlastní podpora pedagoga spočívá v umožnění absolvovat seberozvojové programy zaměřené a osobnost, programy prevence vyhoření a poskytovat prostor pro další celoživotní vzdělávání. Pedagog, zejména školní metodik, by měl získávat objektivní aktualizované informace z oblasti adiktologie, měl by pochopit myšlení a chování dětí a adolescentů a měl by znát mýty a klíše o drogách a jejich uživatelích. Měl by být schopen senzitivně vnímat kulturní a sociální odlišnosti a měl by umět motivovat rodinu i obec ke spolupráci se školou.</p> <p>V rámci koncepce školního preventivního programu, s návazností na školní vzdělávací program by měla škola využít i průřezových témat. Pokud škola využije možnosti externích organizací, nabízejících ucelené preventivní programy, i tam by měly programy externí organizace navazovat na současná témata ve školním vzdělávacím programu.</p>
<p>Odkazy</p>	<p>Základní literatura:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hajný, M.: O rodičích, dětech a drogách. Praha, Grada 2001. • Jessor, R., Jessor, S. L. (1977): Problem Behavior and Psychosocial Development. New York: Academic Press. • Kalina, K.: Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí. Praha, Filia Nova, 2001. • Kalina, K. a kol.: Drogy a drogové závislosti. Mezioborový přístup. (kapitola Primární prevence). Praha, Rada vlády pro protidrogovou politiku, 2003. • MacBeath, J. and Mortimore, P. Improving School Effectiveness, Buckingham, Open University Press, 2001 • Nešpor K.: Vaše děti a návykové látky. Praha, Portál 2001 • Nešpor, K., Csémy, L.: Alkohol, drogy a vaše děti. Praha, Sportpropag (Fit in), 1995. <p>Internetové odkazy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.prevence-info.cz • http://www.drogy-info.cz/ • http://www.odrogach.cz/ • http://www.adiktologie.cz/search.php?searchstring=prim%C3%A1rn%C3%AD+prevence&l=cz • http://iporadna.cz/drogy/index.php • http://www.drogy.net/ • http://www.promilesms.cz/ • http://www.alkoholmetr.cz/ • http://www.alkoholik.cz/ • http://www.drogy.net/portal/alkohol/

- <http://www.plbohnice.cz/nespor/addictcz.html>
- <http://www.niquitin.cz/jak-prestat-kourit>
- <http://www.clzt.cz/>
- <http://www.modernijenekourit.cz/index.php?cat=16>
- http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_cz_en.pdf
- <http://www.dokurte.cz/>
- <http://www.msmt.cz/socialni-programy/prevence-uzivani-tabaku-alkoholu-a-jinych-drogu>
- http://www.drogyinfo.cz/index.php/publikace/vyzkumne_zpravy/evropska_skolni_studie_o_alkoholu_a_jinych_drogach_espad_2007
- http://www.drogyinfo.cz/index.php/publikace/metodika/jak_ve_skole_vytvorit_zdravejsi_prostred

PŘÍLOHA Č. 2
RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ V DOPRAVĚ

Příloha č. 2 – Rizikové chování v dopravě

Typ rizikového chování	<p>Rizikové chování v dopravě můžeme obecně charakterizovat jako takové jednání, které vede v rámci dopravního kontextu k dopravním kolizím a následně k úrazům nebo úmrtím.</p> <p>Dělíme ho zejména podle cílové skupiny, o které pojednáváme. Základní dělení představují motorizovaní a nemotorizovaní účastníci dopravy:</p> <ul style="list-style-type: none">a) chodec,b) cyklista,c) cyklista v městském prostředí,d) cestující hromadnou dopravou,e) spolujezdec v motorizovaném vozidle,f) řidič mopedu nebo motocyklu s objemem do 50 cm³. <p>Druhým kritériem pro dělení je věk cílové skupiny.</p> <p>Z pohledu prevence ve školách je nejvýznamnější dopravní výchova, která začíná na prvním stupni základních škol (navazuje na předškolní dopravní výchovu) a trvá až do prvního ročníku středních škol.</p> <p>Dělení podle věku:</p> <ul style="list-style-type: none">1. stupeň základní školy – chodec, cyklista a cestující hromadnou dopravou2. stupeň základní školy – cyklista v městském provozustřední škola – cyklista v městském provozu, řidič mopedu a motocyklu do 50 cm³ <p>Dělení podle typu rizikového chování:</p> <ul style="list-style-type: none">1. rizikové chování způsobené vlivem návykových látek (alkohol a jiné drogy)2. rizikové chování způsobené neznalostí dopravních předpisů3. rizikové chování způsobené osobnostními faktory (agresivní jednání, vyhledávání vzrušujících zážitků, depresivita, přeceňování vlastních schopností)
Východiska	<p>V dopravě se v rámci preventivních aktivit zaměřujeme na cílovou skupinu řidičů a dalších účastníků dopravního systému, kteří (i) se nechovají rizikově (primární prevence) a u nichž se snažíme vzniku rizikového chování zabránit, nebo ho alespoň co nejvíc oddálit, (ii) na skupinu řidičů a dalších účastníků dopravního systému, kteří se chovají rizikově a jejichž chování se snažíme změnit, resp. mu zamezit (sekundární prevence), (iii) na skupinu řidičů a dalších účastníků dopravního systému, kteří se chovali rizikově (a už se nechovají) a jejichž současné chování se snažíme podpořit, anebo na skupinu řidičů a dalších účastníků dopravního systému, kteří se chovají rizikově, svoje chování nehodlají změnit a jejichž chování se snažíme modifikovat tak, aby směřovalo k snižování následných rizik (terciální prevence).</p> <p>Příkladem jednotlivých opatření může být:</p> <ul style="list-style-type: none">(i) – dopravní výchova na školách, výcvik a výchova v autoškolách aj.,(ii) – informačně-edukativní kampaně, mediální kampaně,(iii) – rehabilitační programy pro řidiče.

	<p>Rizikové chování v dopravě je:</p> <ul style="list-style-type: none"> • chování v rozporu s oficiálními a neoficiálními pravidly, • agresivní chování, • neočekávané (nebo nezvyklé) chování. <p>V rámci preventivních aktivit v dopravě předcházíme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nehodám (selhání dopravního systému), • úrazům, • ztrátám na životech, • psychickým traumatům, • materiálním škodám, • negativním ekonomickým dopadům (např. jako důsledku dopravního kolapsu), • ničení životního prostředí.
--	---

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Nedostatek kladných vzorů v rodině	rodina	Posílení monitoringu rodiny, osvěta rodičů
Nedostatečné vzdělání (dopravní výchova) a praktické dovednosti (např. nácvik na dopravním hřišti)	škola	Akademické kompetence, školní iniciativa (zapojení do vzdělávacích akcí), systematická výchova od školky až po získání řidičského oprávnění
Osobnostní faktory – připravenost k agresivnímu jednání, vyhledávání vzrušení, úzkostnost, depresivita, nízká sebekontrola, nedostatečná anticipace rizika, problematický vztah k autoritě	osobnost	Screening (např. Preventure, Unplugged), selektivní primární prevence
Nevhodná úprava komunikací a prostředí pro nácvik vhodného dopravního chování (cesta do školy, přechody, dopravní hřiště)	komunita	Spolupráce s komunitou, poskytování odborných (pedagogických) informací/ požadavků dopravním úřadům/policii

<p>Sít' partnerů, spolupráce v komunitě, kraji (definování, s kým je možno spolupracovat, na koho se obrátit a kdy, odkazy na kvalitní web info i zahraniční apod.)</p>	<p>Zastřešující organizací pro bezpečnost silničního provozu je BESIP, působící při Ministerstvu dopravy ČR. Na komunální úrovni se jedná o tyto partnery:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) městská policie (zejména v oblasti dozoru a asistence v dopravním provozu v místech s vysokým výskytem dětí – např. projekt Bezpečná cesta do školy), b) dopravní policie (zejména v oblasti vzdělávání a nácviku praktických dovedností), c) BESIP – metodologická podpora a informace, d) Centrum dopravního výzkumu – odborné informace a publikace v oblasti dopravní výchovy, e) Centrum adiktologie PK VFN a 1. LF UK Praha – školení a poskytnutí metodik pro selektivní primární prevenci (Preventure, Unplugged). <p>Webové stránky:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) www.ibesip.cz, b) www.cdv.cz, c) www.adiktologie.cz, d) www.uamk-cr.cz.
--	---

<p>Legislativní rámec, dokumenty (krajské plány, strategie, web. odkazy)</p>	<p>a) Národní strategie bezpečnosti silničního provozu http://www.ibesip.cz/Narodni-strategie-BESIP</p> <p>b) Zákon o provozu na pozemních komunikacích a předpisy prováděcí a související s komentářem http://business.center.cz/business/pravo/zakony/silnicni-provoz/</p> <p>c) Implementace dopravní výchovy do školního vzdělávacího programu http://www.dopravnialarm.cz/media/file/ss-implementace-dopravni-vychovy-do-vzdelavaciho-kurikula-strednich-skol.pdf</p>
<p>Typ prevence specifická prevence x nespecifická prevence (všeobecná, indikovaná, selektivní), (kdy, pro koho, za jakých okolností). Nespec. prevence může u urč. RCH mít význam, zvláště v dětství.</p>	<p>a) nespecifická prevence Obecně můžeme říct, že v oblasti RCH v dopravním kontextu má nespecifická prevence poměrně zásadní význam. Jedná se zejména o volnočasové aktivity, které nenásilnou formou přispívají k formování vhodných dopravních postojů a návyků. Příkladem může být hra na autobus (děti jezdí po hřišti na kole, mají zastávky atd. a pohybují se, jako by byly autobus). Vhodným prostředím může být prostředí školní družiny. Smyslem je obecně podpořit vhodné návyky a postoje.</p> <p>b) specifická prevence</p> <p>(i) všeobecná – jedná se o dopravní výchovu (jak teoretická část, tak praktický nácvik). Za velice vhodné považujeme zařazení dopravní výchovy od 1. ročníku ZŠ, a to minimálně v rozsahu 2x půl den za 1 školní pololetí. Nedílnou součástí by měl být nácvik praktických dovedností.</p> <p>(ii) indikovaná a selektivní – jedná se zejména o oblast rizikových faktorů majících původ v osobnosti dítěte. Vhodné je použít některý ze screeningových nástrojů (např. Preventure, Unplugged) pro indikaci a další práci s rizikovou skupinou. Dalším způsobem pro indikaci cílové skupiny může být pozorování nebo orientační test v rámci dopravní výchovy. V rámci indikované nebo selektivní primární prevence se zaměřujeme na individuální práci dle rizikových faktorů osobnosti dítěte.</p>
<p>Doporučené postupy a metody z hlediska pedagoga (zjištění soc. klimatu ve třídě, sociometrie, interaktivní programy, rozvoj sociálních kompetencí – popis, včasná intervence, besedy aj. Efektivní postupy by měly být evaluovány, založeny na vědecky ověřených datech...) x Nevhodné postupy (multimediální akce</p>	<p>Vhodné postupy:</p> <p>I) Dopravní výchova</p> <p>a) dopravní besedy v prostředí školní třídy – může vést dopravní policista, dopravní psycholog, vyškolený pedagog,</p> <p>b) použití multimediálních pomůcek – ilustrace prostřednictvím audiozáznamu, PC her, přehrávání scének, různých ilustrovaných materiálů (např. pro výuku dopravního značení – více informací v odkazech na literaturu),</p> <p>c) praktický nácvik na dopravním hřišti,</p> <p>d) exkurze (pracoviště dopravní policie, dopravní podnik aj.).</p> <p>II) Práce s rodinou</p> <p>Formou poskytování informací na rodičovských schůzkách, případně individuální konzultace s rodiči. Za vhodné považujeme poskytnutí informačního materiálu rodičům (více viz odkazy na literaturu) podle způsobu dopravy jejich dítěte do školy.</p> <p>III) Práce s osobností dítěte</p> <p>Za vhodné považujeme indikaci prostřednictvím pozorování při dopravní výuce (případně na dopravním hřišti), nebo dle rizikových faktorů (uvedených výše) zjištěných při screeningu rizikového chování obecně. Ve výjimečných případech může jít také o informace od policie (přestupky nebo trestné činy).</p>

<p>a kampaně, sportovní akce jsou užitečné a podpůrné, ale nezařazují se do specifických programů, zastrašování aj.)</p>	<p>Za nevhodné postupy pro děti na ZŠ považujeme multimediální masové akce založené na prezentaci negativních dopadů (formou zastrašování) rizikového chování v dopravě (např. akce The Action).</p>
<p>Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět – škála rizik ve vztahu k typům prevence, (rodiče, PPP, OSPOD). Vymezení, kdy už nejde o prevenci, ale represivní opatření – přešupek, trestný čin (informace – Policie ČR/OSPOD).</p>	<p>V oblasti RCH v kontextu dopravy téměř výlučně komunikujeme s rodiči dítěte a domlouváme případné akce orientované na zvýšení kompetencí dítěte v dopravním systému (ideálně dle informací od rodičů, v jakých dopravních situacích se jejich dítě pohybuje). Výjimečně kontaktujeme policii, a to zejména v případě, kdy jsme svědky aktivit dětí, které mohou vést k dopravním nehodám.</p>
<p>Možnosti a limity pedagoga (doporučení rozvoje duševního zdraví, prevence burnt out ...)</p>	<p>Pedagog, pokud má podezření, popř. zkušenost s výrazně rizikovým chováním žáka, mám možnost konzultovat nápadnosti v chování žáka s výchovným poradcem ve škole, popř. obrátit se na příslušnou pedagogicko - psychologickou poradnu s žádostí o konzultaci, popř. využít možnost supervize.</p>
<p>Odkazy, literatura</p> <p>Aby tě auto nepřejelo: prevence dopravních úrazů na 1. stupni ZŠ Zuzana Zvadová, Stanislav Janoušek Praha: Státní zdravotní ústav, 2006</p> <p>Bezpečná cesta do školy Jitka Heinrichová Brno: Centrum dopravního výzkumu, 2006</p> <p>Dávej pozor na auta: dopravní výchova pro 1.- 2. třídu přeložila Blanka Mizerová Havlíčkův Brod: Fragment, 2004</p> <p>Dávej pozor na přechodu: dopravní výchova pro 3.- 4. třídu přeložila Blanka Mizerová Havlíčkův Brod: Fragment, 2004</p> <p>Děti v dopravním provozu, aneb O klukovi z počítače Marie Adamovská; ilustrace Edita Plicková Praha: Rotag, 2004</p> <p>Dopravní výchova: pro 1. a 2. ročník základní školy ilustrovala Lenka Frajerová Praha: BESIP – Ministerstvo dopravy, 2006</p>	

Dopravní výchova. Díl 2, Cyklista: Pro 4. a 5. roč. zákl. školy
Josef Votruba; Ilustr. Michal Kocián
Praha: Fortuna, 1993

Dopravní výchova. Díl 1, Chodec
Josef Votruba
Praha: Fortuna, 1992

Dopravní výchova dětí a mládeže jako jeden z pilířů ochrany zdraví a prevence úrazů
Mojmír Stojan et al
Brno: MSD, 2008

Dopravní výchova pro učitele 1. stupně ZŠ
vedoucí autorského kolektivu Mojmír Stojan
Brno: Masarykova univerzita, 2007

Dopravní výchova v RVP pro 2. stupeň ZŠ. Část II.,
Mojmír Stojan et al
Brno: MSD, 2008

Dopravní výchova v RVP pro 2. stupeň ZŠ. Část I.,
Mojmír Stojan et al
Brno: MSD, 2008

Implementace dopravní výchovy do školního vzdělávacího programu
Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity:
Centrum dopravního výzkumu: MS Press, 2006

Ostravská dopravní školička 2009 = Kid's road safety school of Ostrava 2009
metodika Jarmila Chlopková; ilustrace Lenka Susekárová
Ostrava: Repronis pro společnost
Libor Václavík – Libros, 2009

Škola a zdraví 21: dopravní výchova v RVP pro 1. stupeň ZŠ
Mojmír Stojan et al.
Brno: MSD, 2008

Šupito: bezpečně v silničním provozu: pěšky, na kole nebo na kolečkových bruslích:
dopravní výchova
autor Dean Lewis; ilustrace Florian Schalinski
Praha: Mutabene, 2009

Teorie dopravní výchovy
Lucie Límová
Praha: Karolinum, 2006

The page is decorated with several thick, wavy pink lines that curve across the top and bottom, creating a frame for the central text.

PŘÍLOHA Č. 3
PORUCHY PŘÍJMU POTRAVY
(MENTÁLNÍ ANOREXIE, MENTÁLNÍ BULIMIE)

Poruchy příjmu potravy (mentální anorexie, mentální bulimie)

Typ rizikového chování	<p>Mentální anorexie a bulimie představují ve svých projevech mezní polohy jídelního chování od život ohrožujícího omezování příjmu potravy až po přejídání spojené se zvracením nebo jinou nevhodnou kompenzací energetického příjmu. Pro obě poruchy je příznačný nadměrný strach z tloušťky, nespokojenost s tělem a nadměrná snaha o dosažení štíhlosti a její udržení. Další psychické a zdravotní problémy většinou souvisí s mírou podvýživy a s intenzitou užívaných „metod“ na zhubnutí.</p> <p>Mentální anorexie je porucha charakterizovaná zejména úmyslným snižováním tělesné hmotnosti. Základním kritériem anorexie je nízká tělesná hmotnost (alespoň o 15% nižší než odpovídá věku a výšce) a aktivní snaha hubnout nebo nepřibrat (nemocní někdy popírají snahu hubnout, ale mluví o zdravé výživě a životním stylu). Postupně si zvykají na snížený příjem energie, nadměrnou sebekontrolu v jídle a často i zvýšený energetický výdej, snadno se cítí přejedeni. Bývá rozlišován nebulimický (restriktivní) a bulimický (purgativní) typ mentální anorexie, kdy v jejím průběhu dochází k opakovaným epizodám přejídání nebo zvracení, užívání laxativ nebo diuretik.</p> <p>Mentální bulimie je porucha charakterizovaná zejména opakujícími se záchvaty přejídání, spojenými s přehnanou kontrolou tělesné hmotnosti. Rozhodujícím kritériem přejídání je subjektivní pocit ztráty kontroly nad jídlem. Někdy je rozlišován purgativní (vyskytuje se zvracení, laxativa nebo diuretika) a nepurgativní (ke kontrole hmotnosti jsou využívány přísné diety, hladovky nebo intenzivní cvičení) typ bulimie.</p>
Východiska	<p>Poruchy příjmu potravy/dále PPP/ se často rozvíjejí pomalu a nenápadně, ztracené v nevhodných jídelních návycích vrstevníků a rodiny. Mentální anorexie začíná nejčastěji ve věku třinácti až osmnácti let, mentální bulimie obvykle mezi patnáctým až pětadvacátým rokem věku. PPP patří mezi nejčastější problémy dospívajících dívek a mladých žen (poměr ženy : muži bývá uváděn 8-15 : 1). Kolem 6% děvčat vykazuje koncem puberty některé anorektické příznaky. Výskyt anorexie je uváděn 0,3-0,8% rizikové populace (životní prevalence u žen až 4%), výskyt bulimie 1,5 – 4,5% rizikové populace. I když úspěšnost léčby poruch příjmu potravy je relativně vysoká, mohou mít tyto poruchy velmi závažné důsledky pro život nemocného. Mentální anorexie patří mezi nejletálnější duševní poruchy. Poruchy příjmu potravy mohou způsobovat řadu zdravotních komplikací, které souvisí především s váhovým úbytkem a nedostatečnou výživou nebo jsou důsledky zvracení, nadužívání projímadel nebo diuretik.</p> <p>K rozvoji mentální anorexie nebo bulimie dochází v případě, že více či méně disponovaný jedinec je vystaven vlivu faktorů, které mohou vést k držení diet a současně některým dalším vlivům, které jsou nebezpečné z hlediska rozvoje jiných duševních poruch. Disponovanost pro diety je spojena především s ženským pohlavím, předčasnou nebo opožděnou fyzickou zralostí, nevhodnou distribucí tělesného tuku, dietním a jídelním chováním referenčního prostředí, reálností nebezpečí nadváhy a některými zájmovými (sportovními) nebo profesními aktivitami. Intenzita, s jakou jsou dietní tendence prosazovány, souvisí s individuálními možnostmi nemocného, které definuje především jeho věk, osobnost a rodinné prostředí, a s jeho „potřebou“, kterou posilují jeho zájmy, sociální a osobní pozice a zkušenost. Další rizikové faktory posouvají hranice, až kam je nemocný ochoten jít nejenom v sebekontrolě a nevhodných jídelních návycích, ale i v emočních reakcích, postojích a chování včetně</p>

například krádeží nebo sebepoškozování. Na této rovině se začínají uplatňovat obecně rizikové faktory, jako je například alkoholismus nebo duševní choroba v rodině. Další vlivy se dostávají do hry až v průběhu rozvoje poruchy jako její vedlejší produkt (důsledky podvýživy, změněna kvality života a adaptace na problém) a posilují základní symptomatologii PPP. S vědomím nemoci a „nálepkováním“ je někdy v průběhu rozvoje poruchy spojeno vědomí výjimečnosti nebo odlišnosti, které může léčbu komplikovat.

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
<p>Specifické: nevhodné jídelní a stravovací zvyklosti v rodině, diety, obezita v rodině, PPP v rodině, některé sporty a zájmy</p> <p>Obecné: Nedostatek rodič. kontroly, duševní poruchy, alkohol v rodině, přílišné zaměření na sebekontrolu a výkon (nebo naopak absence sebekontroly), přílišný důraz na vzhled. Rodiče jako vzor řešení problémů.</p>	Rodina	Posílení monitoringu - podpora rodiny, edukace: změny stravovacích zvyklostí (vymezení přiměřené normy – snaha se vyhnout extrémům).
Prezentování nevhodných módních vzorů, diet, jednostranných řešení, nekritické zdůrazňování hédonistických hodnot (užít si“) na jedné straně a sebekontroly na druhé	Komunita	Prezentace diferencovaných, nevyhrocených vzorů, přiměřenost v prezentovaných postojích, diskuse k otázkám zdraví, životního stylu, hodnot...
Užívání diet, nevhodné stravovací a pohybové zvyklosti, skandalizace nadváhy, šikana kvůli nadváze a vzhledu	Vrstevníci	Bohatší, jinak zaměřené zájmy, oslabení soutěživosti, šikany pro vzhled, nadváhu. Edukace ve směru zdravé výživy, nebezpečí diet a některých „metod hubnutí“.
Úzkostnost, pedanterie u anorexie; impulzivita a nezdrženlivost u bulimie.	Osobnost	Vhodná relaxace, diferencovanost přiměřených zájmů a aktivit, přiměřená sebekontrola, psychoterapie
Nadváha, obezita, nadměrná sebekontrola, černobílý pohled na sebe a svět.	Jedinec	Úprava stravovacích a pohybových návyků, nebezpečí diet a jednostranné snahy redukovat hmotnost
Nízké sebevědomí, důraz na vnějšíkové hodnoty, orientace na jednoduché řešení, neschopnost akceptovat zpětnou vazbu, následky	Škola Rodina Komunita	Rozvoj individuálních možností, výchova k různorodosti, přiměřenosti, rozvoj obecné vzdělanosti Psychoterapie, rodinná terapie

Vzhledem k tomu, že jde o poruchy příznačné pro období dospívání, zasahují tyto problémy do formování osobnosti nemocného a ovlivňují jeho pracovní a sociální dovednosti. S rozvojem PPP přibývá závažnějších psychických i zdravotních problémů. Závažná patologie pak „zakrývá“ často srozumitelné počátky rozvoje problému. Dlouhodobý průběh onemocnění posiluje závislost nemocného na okolí, které na jeho problémy reaguje zvýšenou úzkostí a obavami. Nemocní si mohou zvyknout na roli nemohoucího jedince. Naučí se vyžadovat podporu a ohledy okolí, vyžadovat ústupky a ochranu před následky svého chování. **Vývoj poruchy může souviset také se skrytou patologií rodiny, proto součástí léčebné péče je i psychoterapeutická pomoc.**

<p>Sít' partnerů, spolupráce v komunitě, kraji (vydefinování s kým je možno spolupracovat, na koho se obrátit a kdy, odkazy na kvalitní web info i zahraniční apod.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jednotka specializované péče pro PPP PK VFN (Ke Karlovu 11, Praha 2, 224965353) - Každou 3. středu v měsíci v 14,30 Klub pro rodiče a blízké osoby (i učitelé, spolužáci) pacientů s PPP. • Dětská psychiatrická klinika (V úvalu 84/1, 15000 Praha 5, tel: 224 433 400) • Anabell – občanské sdružení (posta@anabell.cz) • Krizové centrum RIAPS (Chelčického 39, Praha 3, 222 58 06 97) • Sít' organizace STOB (redukce nadváhy – programy pro rodiny) • Fórum zdravé výživy: www.fzv.cz
<p>Legislativní rámec, dokumenty, (krajské plány, strategie, web. odkazy)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Programy zaměřené na zdravou výživu, péči o duševní zdraví mládeže a zdravý životní styl, bezpečnou a udržitelnou redukci nadváhy • Některé publikace (svépomocné manuály o PPP) – nevhodné jsou příběhy nemocných. • Web. odkazy: www.idealni.cz, www.doktorka.cz, www.lekarna.cz, www.anabell.cz, www.stop-ppp.estranky.cz, www.boulimie-anorexie.ch
<p>Typ prevence specifická prevence x nespecifická prevence</p>	<p>Všeobecná prevence: výchova k přiměřenosti a umírněnosti v postojích, důraz na nebezpečí jednostranných nebo extrémních postojů ve výživě, životním stylu, ve sportu. Dobrá školní jídelna, naopak omezení automatů na sladkosti, slazené nápoje ve školách.</p> <p>Specifická: nebezpečí a neúčinnost redukčních diet, obecné informace o PPP.</p>
<p>Doporučené postupy a metody z hlediska pedagoga X Nevhodné postupy</p>	<p>Vhodná je včasná intervence u rizikových jedinců (rychle zhubnul, zvrací s jakoukoli argumentací...), interaktivní programy, rozvoj všeobecných aktivit, zájmů. U běžné populace spíše se zaměřit na předcházení nevhodných redukčních diet a prostředků na zhubnutí (důraz ne na nebezpečnost, ale na neúčinnost). Předcházet šikaně pro vzhled, oblečení, tělesný výkon, to, co jí nebo pije. Rozšířit nabídku vhodných, konkrétních materiálů (svépomocné příručky jak zvládat anorexii, bulimii) pro nemocné a jejich rodin. příslušníky.</p> <p>Neúčinná je mechanická prezentace informací o PPP a o protagonistech světa dospívajících, kteří trpí PPP (jen vede k nápodobě). Důležité je nezdůrazňovat některé informace, které by mohly vzbudit zájem o amfetaminy, prostředky na hubnutí, kouření... jen pro jejich vliv na redukci těl. hmotnosti.</p>
<p>Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět – škála rizika ve vztahu k typům prevence.</p>	<p>Pediatra, rodiče vždy, když dítě výrazněji zhubne, opakovaně bylo přistiženo, že zvrací (stačí informace od vrstevníků), sebepoškozuje se. Rodiče, i když dítě nechodí do školní jídelny.</p>
<p>Možnosti a limity pedagoga (doporučení rozvoje duševního zdraví, prevence burnt out ...)</p>	<p>Učitel není terapeut, zprostředkuje ale dítěti a rodině zpětnou vazbu o některých jídelních zvyklostech dítěte, může pomoci předcházet šikaně pro fyzický vzhled a výkon (učitelé tělocviku), doporučit popř. zprostředkovat kontakt s psychologem nebo lékařem. Opatrně se pouštět do oblasti „zdravé výživy“ a redukce hmotnosti (doporučení mohou být přehnaně interpretována).</p>
<p>Odkazy, literatura</p>	<p>Webové odkazy viz výše. Krch F.D.: Mentální anorexie, Portál 2010; Krch F.D.: Mentální bulimie-jak bojovat s přejídáním, Papežová H.a kol. Spektrum poruch příjmu potravy.</p>

PŘÍLOHA Č. 4
ALKOHOL U DĚTÍ ŠKOLNÍHO VĚKU

Alkohol u dětí školního věku

Typ rizikového chování

Alkohol je v Evropě nejrozšířenější návykovou látkou. Rozšířenost pití alkoholu má hluboké společenské a kulturní kořeny. Alkohol je legální drogou, přičemž její dostupnost je v různých zemích upravena odlišně. V České republice je podle zákona možné podávat a prodávat alkohol zletilým osobám, tj. od 18 let věku.

Alkohol je návyková látka, která má velmi komplexní účinky na lidský organizmus, které se rozhodně neomezují jen na ovlivnění psychiky nebo chování. Účinky alkoholu na CNS jsou známé, týkají se mozkové kůry (ovlivnění poznávacích schopností, zejména přijímání, uchování a vybavování, resp. využívání informací), mozečku (alkohol ovlivňuje motoriku), hipokampu (alkohol snižuje schopnost zapamatovat si nové informace), mozkového kmene (alkohol zde může ovlivnit řízení dýchání a krevního oběhu). Alkohol také silně působí na mozkový okruh odměny (reward pathway), vyvolává pocity uspokojení, které pak vedou k tendenci opakovat konzumní chování. Postupně se pak v některých případech může rozvinout závislost na alkoholu, která je závažnou psychiatrickou poruchou. Pokud jde o srdce a oběhový systém, alkohol zvyšuje krevní tlak a vede k hypertenzi, dále může vést k poškození srdeční tkáně a vyvolávat poruchy srdečního rytmu. Játra jsou nejdůležitějším orgánem látkové výměny a současně orgánem, kde dochází k odbourávání alkoholu prostřednictvím enzymu alkoholdehydrogenáza. Pravidelný nadměrný příjem alkoholu vede k vážnému poškození jaterních funkcí a později k rakovině. Nadměrný příjem alkoholu vede často k onemocněním různých orgánů trávicího systému (hltn, jícn, žaludek, střeva, konečník). Velmi složité jsou interakce mezi alkoholem a hormony, obecně lze říct, že alkohol poškozuje jak tkáně, které hormony produkují, tak tkáně, které na hormony reagují. Výsledkem je zpravidla dysregulace často i více funkčních okruhů. Alkohol také narušuje spánek a snižuje tak schopnost regenerace organismu.

Účinky alkoholu závisí na dávce. Je proto dobré si uvědomovat obsah alkoholu v jednotlivých druzích alkoholických nápojů. Prakticky polovina veškerého alkoholu v ČR se vypije v pivu. Pivo má nejčastěji 4 až 5 objemových procent alkoholu, tj. v jednom půllitru piva je přibližně 20 ml čistého lihu (tj. přibližně 16 gramů etanolu). Víno má nejčastěji koncentraci 11 až 13 %, destiláty 35 až 40 procent. Světová zdravotnická organizace udává jako zdravotně bezpečné denní dávky 16 gramů alkoholu pro ženy a 24 gramů pro muže (rozumí se zdravé a dospělé osoby. Děti a dospívající by alkohol neměli přijímat vůbec, protože by mohl ohrozit jejich zdravý vývoj.

Poruchy vyvolané alkoholem se nověji dělí na: 1) rizikové pití (hazardous use), kdy zdraví jedince je již alkoholem ohroženo, avšak symptomy poškození nejsou ještě patrné (jedinec si žádné poškození neuvědomuje); 2) škodlivé pití (harmful use), kdy jsou poškození zdraví příp. sociálního fungování již zjevná a jedincem uvědomovaná; 3) závislost na alkoholu, což je již závažná psychiatrická porucha se specifickými příznaky (diagnózu určuje odborný lékař a závislý jedinec se zpravidla musí podrobit specializované léčbě).

Při práci s mládeží je velmi důležité klást důraz na informaci, že vznik závislosti není jediným rizikem pití alkoholu. Naprostá většina zdravotních škod i ekonomických ztrát pramení z nadměrného pití nebo pití při nevhodné příležitosti (úrazy, dopravní nehody, intoxikace apod.).

Východiska	<p>Pití alkoholických nápojů českými dětmi a dospívajícími</p> <p>Poznatky o spotřebě alkoholu u dětí a dospívajících vycházejí ze dvou rozsáhlých mezinárodních studií, jich se Česká republika účastní již od roku 1994, resp. 1995. Jde o studie Světové zdravotnické organizace HBSC (Health Behaviour in School-aged Children, v češtině známá jako studie Mládež a zdraví) a studie ESPAD (European School Project on Alcohol and other Drugs – Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách). Datová báze každé studie čítá vždy několik tisíc jedinců a vzorek je reprezentativní pro ČR. O metodologii studií podrobněji v Currie et al, 2007 a Hibell et al., 2009).</p> <p>Pití alkoholu u českých dětí školního věku (studie HBSC)</p> <p>Většina dětí školního věku udává první zkušenosti s alkoholem ve věku mezi 11 až 13 roky. Často jde o zkušenosti, které se váží k nějakým rodinným událostem nebo oslavám, kdy je dětem dovoleno ochutnat nebo pít malé množství alkoholu. V tomto věku jde tedy většinou o výjimečné pití. Poznatky studie HBSC naznačují, že ve skupině 11 letých dětí udává pravidelné pití alkoholu (alespoň jednou týdně) asi 9 % chlapců a 4 % dívek. Prevalence pravidelného pití alkoholu pak narůstá s věkem, a ve věku 15 let pije pivo pravidelně jedna třetina chlapců a jedna pětina děvčat (viz Tabulka 1). Pivo je mezi dětmi školního věku nejčastěji konzumovaným druhem alkoholu, následuje víno, které pravidelně pije asi 10 % dětí, pití destilátů udává 10 % chlapců a necelých 7 % děvčat. Pokud jde o pravidelné pití alkoholu, nebyly zaznamenány velké změny při dvou posledních výzkumech (2002 a 2006).</p> <p>Rizikové formy pití alkoholu jako je pití nadměrných dávek alkoholu při jedné konzumní příležitosti nebo opilost se častěji objevují až ve věku 15 let. U chlapců jsou zde jen menší změny mezi lety 1998 až 2006, avšak u děvčat výskyt rizikových forem pití zřetelně narůstal. Opakovanou opilost udávalo v roce 2006 30 % patnáctiletých dívek, čímž se velmi přiblížily hodnotě, kterou udávali stejně staří chlapci (37 %).</p> <p>Výsledky studie HBSC naznačily také velmi těsnou souvislost mezi pitím alkoholu a jinými formami užívání návykových látek. Mezi nekuřáky je výskyt rizikového pití i kouření marihuany výrazně nižší než mezi denními kuřáky. Tyto poznatky naznačují, že vlivy rodiny, vrstevníků a blízkého sociálního prostředí významně ovlivňují chování dětí školního věku.</p>
-------------------	---

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Genetické (závislost na alkoholu u rodičů zvyšuje pravděpodobnost výskytu poruchy u potomků)	Rodina	Práce s rodinou, s rodinným systémem, podpora rodiny
Specifické: nevhodné konzumní zvyklosti rodičů, špatný rodičovský model. Obecné: Nedostatek rodič. kontroly, duševní poruchy v rodině, konfliktní partnerské vztahy mezi rodiči, stress, nevhodné výchovný styl, málo času na dítě, inadequate komunikace.	Rodina	Dobré rodinné vztahy, jasná pravidla chování, která jsou sdílena a dodržována, pozitivní rodičovský model pokud jde o vztah k alkoholu, dostatek času, který rodiče věnují potřebám dítěte a komunikaci s ním.
„Prokonzumní“ orientace komunity (alkohol je považován za žádoucí součást zábavy). Nevhodné vzory (zpěváci, hudební skupiny sportovci apod. reprezentující hodnotovou	Komunita	Pozitivní vzory v komunitě, které prezentují úspěch ve sportu, umění, práci a životě bez asociace s alkoholem nebo jinými návykovými látkami.

orientaci s vysokým oceněním excesivního užívání alkoholu nebo drog).		
Silná pouta na nevhodnou vrstevnickou skupinu (kouření a užívání alkoholu ve skupině).	Vrstevníci	Dobrá vrstevnická skupina s přiměřenými zájmy a aktivitami (vhodné jsou i vrstevnické vazby v rámci organizované skupiny jako např. Junák nebo jiné zájmové organizace).
Impulzivita, ADHD, poruchy chování.	Osobnost	Normální osobnost, schopnost sebekontroly.
Nízké sebehodnocení, velká potřeba ocenění ze strany referenční vrstevnické skupiny.	Jedinec	Dobré sebehodnocení, samostatnost, odolnost vůči skupinovému tlaku. Cílená intervence /popř. psychoterapie/
Příliš kompetitivní školní prostředí, které se nevěnuje mezilidským vztahům a opomíjí zdravý životní styl.	Škola	Škola s důrazem na rozvoj vědomostí i sociálních dovedností, podněcující kooperaci a zdravý životní styl.

K prvním zkušenostem s alkoholem dochází nejčastěji ve věku 11 až 13 let. Výzkumné práce dokládají, že raný začátek pravidelného pití je silným prediktorem pozdějších problémů. Nelze opomíjet skutečnost, že alkohol je spojován mezi mladými lidmi s řadou nejrůznějších očekávání a zejména při pití ve skupině je vnímán jako faktor skupinové koheze. Účinek alkoholu na psychiku a sociální funkce alkoholu pak mohou již u dětí školního věku vést k aktivnímu vyhledávání příležitostí spojených s konzumem alkoholu. Často jde o okamžik, kdy se (zatím sice nepozorovaně) začíná problém s alkoholem formovat. V podmínkách základní školy není velký prostor na aktivní intervenci ze strany pedagoga, a ani není možné zásadní intervenci od učitele očekávat. Rozpoznat problém je možné a jednat v takovém případě s rodiči, školním psychologem nebo poradnou je nutné.

Sít' partnerů, spolupráce v komunitě, kraji (vydefinování, s kým je možno spolupracovat, na koho se obrátit, odkazy na kvalitní web apod.)	V každém případě je nutná spolupráce s rodiči. Pokud jsou rodiče bez zájmu, je možné se obracet na ped.-psych. poradnu, specializované pracoviště zabývající se prevencí (v Praze např. Prev-centrum nebo Sananim). Pokud škola nemá na žádné specializované zařízení kontakt, může se obrátit na krajského protidrogového koordinátora, který má přehled o specializovaných pracovištích v kraji.
Legislativní rámec, dokumenty, (krajské plány, strategie, web, odkazy)	Základní informace týkající se alkoholu a drog včetně aktuální legislativní úpravy je možné získat na stránkách Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti www.drogy-info.cz . Dobré www stránky mají také velké NNO, které se zabývají problematikou závislostí, nadregionální působnost mají Sananim o.s. (www.sananim.cz) a Podané ruce o.s. (www.podaneruce.cz). V dané oblasti po léta úspěšně působí pražské Prev-centrum (www.prevcentrum.cz). Užitečný zdroj kvalifikovaných informací jsou webové stránky primáře Karla Nešpora (www.drnespor.eu). Na těchto stránkách je možné nalézt a volně stáhnout materiály o závislostech, svépomocné manuály i metodické příručky vhodné pro využití ve škole.

Typ prevence specifická prevence x nespecifická prevence	<p>Všeobecná prevence: formování vhodných postojů k návykovým látkám v rámci výchovy ke zdraví. Přiměřeně věku by měli mít žáci informace o alkoholu, jeho povaze, účincích a rizicích.</p> <p>Specifická prevence: realizuje se většinou jako prevence zaměřená na zneužívání návykových látek, kde by vedle ilegálních drog měly být zastoupeny i legální návykové látky (alkohol a tabák).</p>
Doporučené postupy a metody z hlediska pedagoga X Nevhodné postupy	<p>Osvědčuje se věcnost, a to jak při předávání informací o návykových látkách, tak při řešení případných problémů. Z interakce s pedagogem mají žáci vycítit zájem o jejich zdraví a prospěch. Totéž platí pro jednání s rodiči. Při sdělování informací o návykových látkách není nutné, aby se pedagog stavěl do role experta, je však žádoucí, aby informace, které šíří, byly ověřené, věcné a odpovídaly stavu poznání o tématu.</p> <p>Prezentování příkrých hodnotících soudů bývá málo efektivní a někdy dokonce kontraproduktivní. (Žáci sdělení nepřijmou pro formu jeho podání). Sdělení formulovaná hodnotícím tónem (např. „Je špatné, když děti pijí alkohol.“ nebo „Kouření je špatné, protože způsobuje rakovinu plic“) jsou méně účinná než sdělení, která jsou suchým konstatováním faktu (např. „Alkohol působí na vyvíjející se nervovou soustavu a může ohrozit zdravý vývoj psychiky. Lékaři i společnost chtějí chránit zdraví mladých lidí, proto ze zákona není dovoleno alkohol podávat nezletilým.“).</p>
Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět – škála rizika ve vztahu k typům prevence.	<p>Informovat rodiče je nutné v případě, že dítě má závažnější problém s návykovými látkami. Vždy je vhodné informovat dětského lékaře. Pokud je nutná intervence a není dobrá spolupráce s rodiči, obraťte se na specializovaná zařízení. V případě, kdy spolupráce s rodiči není efektivní a dítě je ohroženo, má škola povinnost obrátit se na OSPOD s upozorněním na možné ohrožení výchovy dítěte (ustanovení § 201 zákona č. 40/2009 Sb.). Škola má povinnost oznamovat (dle § 10 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí a mládeže) OSPOD, že jde o děti, které jsou ohroženy a jsou uvedeny v § 6 tohoto zákona. Pokud rodiče se školou nespoupracují a dítě je ohroženo na výchově, mohlo by jejich nespoupracování zakládat také podezření ze spáchání trestného činu Ohrožování výchovy dítěte dle ustanovení § 201 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. – tím, že závažně porušuje svou povinnost o dítě pečovat nebo porušuje jinou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, tento trestný čin lze spáchat i z nedbalosti.</p>
Možnosti a limity pedagoga (doporučení rozvoje duševního zdraví, prevence burn out ...)	<p>Učitel v mnoha případech může odhalit problém v jeho počátcích a mnohdy stačí rozumné usměrnění dítěte, které je pak schopné korigovat své chování. V případech kdy je problém závažnější, měl by učitel pomáhat při zajištění vhodné odborné péče.</p> <p>Učitel není specialista na řešení problémů se závislostí, nemá také nést odpovědnost za řešení problémů, které přesahují jeho kompetence a poslání.</p>
Odkazy, literatura	<p>Webové odkazy viz výše.</p> <p>Jako vhodnou literaturu lze použít Nešpor K., Csémy L. Alkohol drogy a vaše děti (volně ke stažení na www.drnespor.eu).</p> <p>Stejně dobře je možné použít i jiné zdroje informací (viz internetové adresy uvedené výše).</p>

The page is decorated with several thick, wavy orange lines that curve across the top and bottom, framing the central text.

PŘÍLOHA Č. 5
SYNDROM TÝRANÉHO DÍTĚTE - CAN

Syndrom týraného dítěte - CAN

Typ rizikového chování	<p>Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (CAN - Child Abuse and Neglect). Jde o jakoukoliv formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naši společnost nepřijatelná. Statistiky uvádějí, že CAN v ČR trpí v současné době 1 – 2 procenta dětské populace, což představuje 20 – 40 tisíc dětí. Dítě nejčastěji poškozují jeho rodiče a další členové rodiny, pokud jsou k dítěti necitliví a bezohlední a pokud je podřizují nebo využívají k uspokojení vlastních potřeb. Takové chování můžeme chápat jako zneužití fyzické síly nebo psychické nadřazenosti a moci dospělého nad podřízeným a závislým dítětem.</p>
Východiska	<p>Změny v chování dítěte</p> <ul style="list-style-type: none"> • celková stíněnost a nezájem o dění kolem • zvýšená opatrnost v kontaktu s dospělými • úzkost a vyděšené reakce v přítomnosti konkrétních dospělých osob nebo v situaci, kdy je dítě s dospělým samo • vyhýbání se školním a mimoškolním aktivitám • nápadně lhostejné postoje, výroky typu „mně je to jedno“ • agresivní napadání a šikanování vrstevníků • zvýšená citová dráždivost a agresivní projevy na sebemenší podněty • potíže se soustředěním a zhoršení prospěchu ve škole • váhání s odchodem domů po vyučování • neomluvené absence ve škole • odmítání jídla nebo přejídání • sebepoškozování • útěky z domova <p>Známky na těle dítěte</p> <ul style="list-style-type: none"> • opakovaná zranění včetně zlomenin • modřiny • řezné rány • otoky částí těla, například rtů, tváří, zápěstí • stopy po svazování • otisky různých předmětů na těle • natrhnutí ucha • otisky dlaně a prstů • stopy po opaření nebo popálení cigaretou <p>FYZICKÉ (TĚLESNÉ) TÝRÁNÍ a jeho rozpoznání:</p> <p>a) aktivní (bití a jiné agresivní formy napadání dítěte)</p> <p>b) pasivní</p> <p><i>Některé známky zanedbávání:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • trvalý hlad • podvýživa • chudá slovní zásoba • špatná hygiena • zkažené zuby a časté záněty dásní • dítě není očkováno proti nemocím • nevhodné oblečení vzhledem k počasí

	<ul style="list-style-type: none"> • nedostatek dohledu – dítě je večer doma samo, venku pobývá dlouho do tmy a bez dozoru apod. • vyčerpání, přepracovanost • s dítětem se nikdo neučí, nezajímá se o jeho školní povinnosti • vyhození z domova <p><i>Některé projevy zanedbávaného dítěte:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • má chudé nebo velmi špatné vztahy s rodiči • touží po citu a pozornosti jakéhokoliv dospělého (nedělá rozdíly mezi blízkými a cizími lidmi, vrhá se k cizím dospělým, odešlo by s nimi) • je neobvykle unavené až apatické, někdy naopak nezvládnutelné • všechno jí hltavě a hladově • chodí za školu nebo do ní chodí pozdě • má potíže s učením • zdráhá se odcházet domů • houpá se, cucá věci nebo prsty, kýve hlavou • žebra o jídlo, peníze nebo jiné věci
<p><i>U každého podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informován ředitel školy/šk. zařízení.</i></p>	
<p>kdo řeší + s kým spolupracuje</p>	<p>školní metodik prevence s výchovným poradcem, školním psychologem, třídním učitelem, se školským poradenským zařízením, pediatrem, orgánem sociálně právní ochrany dítěte</p>
<p>Legislativní rámec</p>	<p>Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník v paragrafech 364 až 368 stanovuje povinnosti, které má každá fyzická osoba v případě podněcování, schvalování, nadřování, nepřekážení a neoznámení trestného činu. Paragrafy se vztahují na celou škálu trestných činů, oblast násilných činů páchaných na dětech a na týrání dítěte nevyjímaje.</p> <p>Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí chrání učitele při jeho postupu na ochranu práv dítěte. Je zde přímo vyzván k tomu, aby v případě podezření na týrání žáka kontaktoval odborníky. Učitelé by se tedy neměli obávat, že udělají kroky, které budou mimo jejich kompetenci. To, aby se pokusili týranému dítěti co nejúčinněji pomoci, se tak stává nejen součástí zákonné povinnosti, ale i jejich profesionality.</p> <p>Tento zákon navíc výslovně určuje jako povinnost různým institucím, mimo jiné i škole a školskému zařízení, nahlásit případ ohrožení zdraví nebo života dítěte, a to i tehdy, když se objeví pouze podezření na trestný čin. (U fyzických osob je tento postup formulován jako právo, nikoliv jako povinnost.) Zatímco tedy u trestního zákona je potřeba vycházet z hodnověrného, tedy doloženého předpokladu, v případě zákona 359 stačí mít jen podezření.</p> <p><i>Mám to oznámit rodičům, když je zneužívatelem někdo z rodiny?</i></p> <p>Je třeba postupovat v souladu s pokyny orgánů činných v trestním řízení a těmito pokyny se řídit.</p>
<p>Jak postupovat</p>	<p>Učitel může žákovi zachránit i život</p> <p>Školy a školská zařízení jsou spolu se zdravotnickými zařízeními těmi subjekty, které případy týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte oznamují příslušným úřadům nejčastěji. Pedagogové jsou navíc od lékařů ještě v užším průběžném kontaktu s dětmi. Učitelé jsou hned po rodičích dítěti nejbližší. A pokud pedagog vyučuje dítě, které je pravděpodobně týráno, může sehrát klíčovou roli při zamezení dalšímu týrání – může mu pomoci zbavit ho dalšího fyzického nebo psychického týrání a může mu dokonce někdy zachránit i život.</p>

Náhlé změny jako alarm

Prvním, co musí učitel udělat, aby mohl týranému dítěti pomoci, je vůbec všimnout si a odhalit to, že dítě nese nějaké stopy týrání. Jde jednak o změny chování žáka, jednak o fyzické známky vypovídající o násilném zacházení s dítětem.

Jedním z nejčastějších signálů ukazujících na možné týrání doma je náhlé podstatné zhoršení prospěchu žáka. Dítěti začne být úplně jedno, zda dostane dobrou, nebo špatnou známku. Z veselého dítěte se často stane úzkostný žák, který je neprůbojný. Může mít zároveň nejrůznější problémy ve vztazích se spolužáky – dítě, které bylo dříve kamarádké, se začne najednou ostatních stranit, nebo se může naopak začít chovat vůči nim agresivně. U žáka se mohou projevit také nejrůznější poruchy v pravidelných návycích – spaní (do školy chodí pozdě) nebo stravování (při obědě opakovaně nedojídá).

Pokud jde o tělesné známky, zvláště učitel tělocviku má jedinečnou možnost všimnout si různých modřin, odřenin či nezvyklé únavy či apatie žáka.

Zvláštní kategorií jsou méně viditelné, a zároveň o to citlivější signály, které nicméně učitel může zaregistrovat. Jejich skutečná diagnostika je však již věcí odborníka. Jde například o potíže při sezení v lavici, které mohou ukazovat na poruchy zažívání nebo třeba na krev v moči.

Rozhovor s žákem je klíčový

Když učitel po zpozorování neklamných známek vzbuzujících podezření na syndrom týraného dítěte dojde k závěru, že dítěti je potřeba pomoci, měl by se vždy nejdříve pokusit navázat s žákem osobní kontakt. Nejlepší je, když se ho někde v soukromí dotáže na to, proč má například na těle modřiny nebo třeba proč v posledním době odchází ze školy jako poslední, zatímco dříve byl naopak mezi prvními, kdo spíchal domů.

Situaci prvního kontaktu mezi učitelem a žákem samozřejmě vždy zjednodušuje to, pokud vztahy mezi nimi nejsou jen striktně formální. Takovouto atmosféru lze ještě umocnit tím, že učitel nabídne žákovi nějaké pohoštění, uvaří čaj a rozhovor vede nejdříve ze široka – nedoporučuje se při takovémto osobním rozhovoru věnovat se problému okamžitě.

Předpokládá se, že rozhovor povede většinou třídní učitel. Nic by však nemělo bránit tomu, aby ho vedl i jiný učitel, který má z nějakých důvodů s dětmi méně formální vztahy, třeba tělocvikář nebo učitel předmětu, jenž má žák obzvlášť rád a je tedy pravděpodobné, že dobře vychází i s tím, kdo ho vyučuje.

Když je dítě nedůvěřivé

Je prakticky nemožné stanovit přesnou hranici toho, kdy by měl učitel již ustoupit z role prvního kontaktu ve věci týraného dítěte a o problému informovat další instituce. Každý případ je individuální.

Především v situaci, kdy se učitel nedaří navázat komunikaci s žákem, je dobré obrátit se na pedagogicko-psychologickou poradnu.

Jednou z možností je, že učitel žákovi, který se nechce se svým problémem svěřit, doporučí, aby se obrátil na Linku bezpečí. Dítě si může o svém problému po telefonu popovídat anonymně a záleží jen na něm, zda se během rozhovoru stane důvěřivějším a sdělí na sebe kontakt. A pokud se ani odborníkovi na pomyslném druhém konci telefonního drátu nepodaří dítě přimět k identifikaci, snaží se ho ještě přesvědčit, aby se obrátilo na kohokoliv, komu důvěřuje.

Neměli bychom také zapomínat na ostatní žáky, mezi nimiž se týrané dítě ve škole pohybuje. Učitel by se proto měl také obrátit na jeho spolužáky nebo sourozence a zeptat se jich, zda o příčině jeho problémů nevědí něco bližšího. Vystoupení týraného dítěte z anonymity je to nejtěžší, co po něm můžeme chtít. Nepochybně to souvisí s faktem, že má totiž mluvit o tom, jak mu ubližují jeho nejbližší.

Rodič může situaci ujasnit

Přestože je to právě rodič, nebo jiný zákonný zástupce, kdo je pravděpodobným původcem týrání, neznamená to, že by ho měla škola z celého procesu pomoci žákovi automaticky vyřadit. Pokud si učitel pozve do školy zákonného zástupce žáka, neočekává se, že by na ně měl hned udeřit s tím, aby mu vysvětlili, kdo u nich doma týrá jejich dítě.

Učitel by měl v první fázi po rodiči chtít, aby pouze okomentoval to, jak si vysvětluje problémy, které učitel u dítěte vyzoroval. Může tak i zjistit, že skutečnou příčinou žákova neobvyklého chování je něco jiného než domácí týrání. Anebo může být zájem školy o osud žáka pro zákonného zástupce dostatečnou výstrahou k tomu, aby si uvědomil, že další ubližování dítěti bude mít pro něj vážné následky. Navíc učitel může z chování rodiče nepřímo poznat, zda v rodině k týrání nedochází. Rozumný rodič, nebo zákonný zástupce, který svěřenému dítěti nijak neubližuje, by měl naopak uvítat zájem školy, která se ho snaží upozornit na to, že jejich dítě má nějaký problém a je i ochotna mu při jeho řešení pomoci.

Pokud učitel od rodičů nic nezjistí, a dítě se chová i nadále nezvykle, jde o další důvod k zapojení odborníka.

Učitel se podle prvotních známek ukazujících na týrání může někdy nejdříve jen dohadovat, zda jde o situaci, kdy mu ubližují jeho blízcí, anebo se jedná o školní šikanu. Proto i rozhovor s rodiči může pomoci vyloučit jednu z těchto dvou možností. Nakonec přímý kontakt učitele se zákonnými zástupci dítěte je také určitým, ale samozřejmě jen nepřímým indikátorem možného týrání – pedagog se na vlastní oči může přesvědčit z jakého sociálního prostředí dítě pochází. Může pro něj jít o překvapení tím spíše, když rodiče se školou nekomunikují, nechodí na třídní schůzky.

Na řadě je odborník

Je právem každého pedagoga, aby sám zvolil postup, který považuje v daném případě za nejlepší. Tehdy, když dítě samo přizná, že je týráno, nebo když si učitel jinak potvrdí, že bylo nějak fyzicky nebo psychicky poškozeno, měl by kontaktovat odborníky.

Při zjištění nějaké zdravotní újmy se však nedoporučuje kontaktovat jen lékaře. Pediatr si totiž přeje, aby dítě přišlo v doprovodu rodiče. Také do pedagogicko-psychologické poradny by mělo dítě jít spolu se zákonným zástupcem. Pokud se však škole podaří domluvit se s poradnou na kontaktu bez účasti rodičů, je považováno toto porušení pravidel za přijatelné. Prioritou je pomoci dítěti za každou cenu.

V případě, že má učitel podezření na týrání žáka, situace se nezlepšuje a komunikace s rodiči také k ničemu nevede, je nezbytné kontaktovat především OSPOD, a to podle spádové oblasti, kam škola v dané obci přináležejí, tedy podle obcí s rozšířenou působností. Na těchto úřadech je veden registr problémových rodin a je tedy možné, že po avízu školy budou sociální pracovníci hned vědět, jaké problémy jsou s danou rodinou spojeny.

Pozor na skutečnost o neoznámení trestného činu a nepřekážení trestného činu - týrání svěřené osoby dle ustanovení § 198 trestního zákoníku spadá mezi trestné činy vyjmenované jak v nepřekážení trestného činu (§ 367 TZ) tak v neoznámení trestného činu (§368 TZ). Tím, že nekontaktujeme-li orgány činné v trestním řízení, v případě, že už jsme se hodnověrným způsobem dozvěděli o týrání svěřené osoby, můžeme být sami pachatelé trestných činů nepřekážení tr. činu a neoznámení tr.činu.

Základní informace – tabu zóny

Záleží opět na dané škole a učiteli, jakým způsobem zařadí do výuky problematiku nebezpečí týrání dítěte. Informace o tom, že nikdo nesmí dítěti ubližovat, jsou součástí dětských práv, se kterými by školy měly žáky seznámit. Téma týrání dítěte, zvláště pohlavního zneužívání, může škola zařadit i do sexuální výchovy a pozvat si příslušného odborníka. V každém případě by se nějakou formou děti měly v průběhu školní docházky dozvídat, kde jsou hranice, za které by neměl ani rodič vkročit, a co dělat, pokud se dítě setká s prvními projevy týrání, zneužívání či zanedbávání. Každé dítě by se mělo co nejdříve seznámit jednak s tím, co představují takzvané tabu zóny na jeho těle, jednak by mělo vědět, na koho se obrátit a kam zavolat, pokud mu někdo začne ubližovat nebo pochybnosti o správnosti chování svých blízkých k vlastní osobě.

Jak řešit sexuální zneužívání

Sexuální zneužívání – je každé nepřiměřené vystavení dítěte sexuálnímu činu nebo chování, které vede k uspokojování potřeb zneužívatele.

Pohlavní zneužívání je závažným trestným činem proti lidské důstojnosti, na který se vztahuje povinnost překazit jej (v souladu s trestním zákoníkem). Překazit znamená, že zabráníte páchání nebo dokončení takového jednání (oznámít orgánům činným v trestním řízení).

Dítě se mi svěřilo osobně

1. uvědomit si, že jde o velmi citlivou záležitost
2. seznámit s tím co nejúžší okruh dalších osob
3. pokud se zneužívání dopouští rodič, není žádoucí informovat ho o tom, že se vám dítě svěřilo
4. komunikovat s dítětem – podrobnější vyšetřování nechat na psychologovi a policii
5. vhodně dítěti sdělit, že skutečnost musíte ohlásit na policii
6. ohlásit na policii
7. ocenit dítě, že za vámi přišlo a ujistit ho, že pro ně uděláte všechno, co můžete
8. jestliže dítě nechce, abyste věc ohlásili, situaci konzultujte s odborníkem, ale od oznámení události vás to nesmí odradit

Dozvíím se – oznámím řediteli – kontaktujeme policii a orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Zjistím to z nějaké školní ankety nebo dotazníku

Dítě se vyjadřuje někdy v náznacích a nejasně, proto je velmi důležité porozumět tomu, co vám vlastně říká. V každém případě s ním navažte o přestávce nebo po vyučování rozhovor, ale tak, abyste nebudili nežádoucí pozornost. Jestliže vám dítě potvrdí vaši domněnku, postupuje jako výše. Nevyslyšejte ho a nepodsouvejte mu své názory, nechejte ho volně vyprávět.

Dozvíím se to od spolužáků nebo z jiných zdrojů

Nejprve přemýšlejte, jestli tomu nasvědčuje i vaše pozorování. Pokuste se s dítětem navázat rozhovor, ale do ničeho ho nenut'te. Prostředníkovi řekněte, že je důležité, aby za vámi přišlo zneužívané dítě samo. Nevyšetřujte a nijak nepátřejte. Jestliže si nejste jistí, oznamte věc orgánu sociálně-právní ochrany, který ji prošetří.

Dítě je obětí sexuálního napadení

Jestliže se stalo obětí napadení cestou do školy a útočníkem je neznámá osoba, potom urychleně vše oznamte policii, rodičům a orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Chovejte se pevně a jednoznačně a dítě neopouštějte až do příchodu rodičů.

V jakém případě vyrozumět Polici ČR/OSPOD	<p>Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení, pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD).</p>
Co by mělo být cílem řešení	<p>Cílem musí být předejít vzniku traumatizace dítěte, zabránit pokračování a zabránit rozvoji dlouhodobých zdravotních, sociál. a psychol. následků.</p>
Doporučené odkazy	<ul style="list-style-type: none"> • Dětské krizové centrum, tel: 241 484 149 • Internetová poradna: problem@ditekrize.cz • Linka bezpečí, tel: 800 155 555 • Linka důvěry RIAPS: 222 580 697, linka@mcssp.cz • www.capl.d.cz/linky.php (adresář linek důvěry v celé ČR)

PŘÍLOHA Č. 6
ŠKOLNÍ ŠIKANOVÁNÍ

Příloha č. 6
Školní šikanování

Definování typu rizikového chování	<p>1.1 Co to je šikanování Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a opakované užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování a zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu (viz. podrobněji samostatnou přílohu č. 7 KYBERŠIKANÁ).</p> <p>Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků (zde je potřeba citlivě zvážit, zda se jedná o šikanu, či jde o projev nedostatečně rozvinutého sociálního citění žáků). Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti. (<i>Metodický pokyn ministra školství, Mládeže a tělovýchovy k prevenci a Řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Č.j 224 246/2008-50 ze dne 3.12. 2008</i>)</p> <p>1.2 Co šikanování není? Za šikanování se nepovažuje šikádlení a jednorázová agrese. Například, když se poperou dva přibližně stejně silní žáci například kvůli dívce, která se jim líbí oběma, nejde o šikanování, protože tu chybí nepoměr sil, kdy oběť se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit.</p>
Východiska pro pomoc	<p>V první řadě musíme vědět, že podstatnou vlastností šikanování je skrytost a nepřístupnost. Je to dáno především tím, že často všichni přímí i nepřímí účastníci šikany, včetně obětí z různých důvodů a pohnutek brání jejímu odhalení. Tento mechanismus se označuje jako základní zakrývající systém nebo také komplot velké šestky. Je proto důležité, abychom uměli rozpoznat přímé a nepřímé signály šikanování, které bývají obvykle nenápadné (viz PŘÍLOHA 1).</p> <p>Odkrytí šikany nám však samozřejmě nestačí. Jestliže chceme šikanu řešit a neublížit, potřebuje znát speciální teorii, která se přímo váže k řešení konkrétních případů. Patří do ní dvě podstatné věci:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Musíme porozumět trojrozměrnému modelu šikanování, v němž je fenomén chápán jako nemocné chování, závislost a těžká porucha vztahů.2. Musíme znát základní a neobvyklé formy šikany. <p>Tyto poznatky je potřeba chápat jako nezbytné klíče pro promyšlený výběr nejučinnějších metod. Bez práce s těmito indikačními kritérii není možná bezpečná pomoc. Jestliže nejsou při léčbě rozlišována vnitřní stadia šikany a nepracuje se s pravými formami šikanování, potom je naše pomoc riziková a v zásadě vždy chybná. Podrobně a srozumitelně najdete tuto teorii zpracovanou v doporučené základní literatuře. Stručně trojrozměrný model šikanování a formy šikanování osvětlíme v následující kapitole Jak postupovat při řešení šikany.</p>
Jak postupovat při řešení šikany	<p>3.1 Obecné návody na šikanu neplatí Obecné a zjednodušené návody v podobě kuchařek a receptů na šikanu neplatí. Hrozí nebezpečí, že někdy více ublíží než pomohou. Ve světě zatím tento trend převažuje. Česká šikanologie přispěla ke zvýšení bezpečnosti a snížení rizikosti metod používáním indikačních kritérií.</p> <p>Účinná a bezpečná pomoc vyžaduje odlišení šikany od příbuzných fenoménů, vnitřní zmapování šikanování a alternativní léčbu. Při řešení konkrétního případu šikany je nutné respektovat stadium a formu šikany. Přihlížet je nutné také k dalším kritériím, například k přítomnosti i intenzitě závislosti mezi agresorem a obětí, síle a typu zakrývajícího a protiúdržavného systému.</p>

Následně doporučený způsob neposkytuje obecnou hotovou kuchařku řešení, ale popisuje kroky účinné a bezpečné léčby šikany. Ukazujeme v něm směr a důležité milníky pomoci.

A teprve v rámci těchto kroků odkazujeme na texty v přílohách, které mají charakter kuchařek. (Uceleně a instruktivně se s tímto postupem seznámíte v doporučené základní literatuře).

3.2 Tři kroky kvalifikované pomoci – Odlišení šikany od příbuzných fenoménů, vnitřní mapa šikanování, alternativní léčba šikany

3.2.1 První krok pomoci - Diferenciální diagnostika

Na úplném počátku, když se k nám dostanou signály o možném ubližování silnějšími slabšími, musíme co nejrychleji vyhodnotit situaci a posoudit, zda se jedná o šikanu, či nikoliv. K tomu nám poslouží znalosti - Co je a co není šikanování. Při první orientaci je přirozené opřít se o nejnápadnější zřetelné projevy násilí. Připomeňte si naší vnější definici šikanování (1.1.). Při zhodnocování projevů násilí vždy posuďte, zda jsou přítomny znaky šikanování: **záměrnost, opakování, samoučelnost agrese a poměr sil.**

Současně je potřeba udělat diferenciální diagnostiku. Prakticky to znamená: odlišit šikanování od čtyř typů škádlení. Rozlišujeme přátelské, divoké, neobratné a agresivní škádlení. Oddělit šikanování mezi žáky od příbuzných fenoménů zla – jako je například zneužívání moci pedagoga vůči žákovi a šikanování od jiných typů násilí mezi žáky, například od jednorázového konfliktu či rvačky mezi podobně silnými chlapci, kteří se poperou kvůli dívce, která se jim oběma líbí.

Předpokladem našeho úspěchu je připravenost na překážky, které knockoutují hledače pravdy hned na počátku. Zejména musíme zvládnout vlastní obrany vůči úzkosti, které podporují vášnivé hraní hry Nevidím zlo. **Pro první nástřel diferenciální diagnózy nám pomůže znalost deseti hraničních kamenů mezi šikanováním a škádlením a vnější definice těchto fenoménů (viz PŘÍLOHA 2 Rozdíly mezi šikanováním a škádlením).**

3.2.2 Druhý krok pomoci - Vnitřní diagnostika

Když víme, že se jedná o šikanu, potom se o ní musíme dozvědět co nejvíce, aby naše pomoc byla diferencovaná a cílená. Co v této diagnostice samotného šikanování sledujeme? **Především se zaměřujeme na dvě základní kritéria. Jsou jimi posouzení šikany ze tří praktických pohledů a určení formy šikany. To nám poslouží pro určení základního směru léčby a nastavení hranic, kdy může šikanu řešit škola sama a kdy musí spolupracovat s odborníky specialisty ze školních servisních zařízení (PPP, SVP atd.) a odborníky ze státních i nestátních institucí (OSPOD, policie apod.)** Pro doplnění či zpřesnění vnitřní mapy šikany je užitečné posoudit sílu a typ zakrývacího a protiúzdavného systému, načrtneme příčiny a podmínky – spouštěcí mechanismy šikanování a odhadneme dopad šikanování na oběť. Zde okomentujeme jen dvě základní kritéria.

Základní mapa šikany

Hrubou vnitřní diagnostiku šikanování – posouzení dvou základních kritérií je potřeba udělat ve všech případech. Tedy i tehdy, když nejsme odborníci specialisté. Jestliže jsme například metodici školní prevence, kteří absolvovali výcvikový kurz první pomoci pro počáteční stadia šikanování, tak potřebujeme posoudit, zda konkrétní případ šikany zvládneme sami nebo potřebujeme pomoc zvenku.

První kritérium – posouzení šikany ze tří praktických pohledů

Při vlastní diagnostice šikany potřebujeme zkoumat tento fenomén ze tří praktických pohledů - jako nemocné chování, závislost a poruchu vztahů ve skupině.

Mapování šikany jako nemocného chování

Zkoumání vnějšího obrazu šikanování jsme již provedli z větší části při diferenciální diagnostice (viz první krok). Připomínáme, že vnější pohled vyjádřený definicí (1.1) spolu s našimi znalostmi o škádlení nám pomohl posoudit, zda se jedná o šikanu či

nikoliv. Konkrétní vnější projevy šikanování mají význam pro léčbu. Například v případě přítomnosti vážného násilí – fyzického poranění oběti nelze zpravidla indikovat léčbu usmíření, i když jde o počáteční stadium šikany.

Mapování šikany jako poruchy vztahů

Druhý pohled, který musíme při diagnostice šikany uplatnit, je sociálně psychologický. Jde hlavně o hrubé odhadnutí, zda jde o počáteční (1., 2. a 3.) nebo pokročilé (4. a 5.) stadium šikany (podrobněji viz **PŘÍLOHU 2 – Zkrácený popis stadií šikanování**). Užitečné je dále rozlišení dvou počátečních, tzv. rozptýlených stadií destruktivního procesu. Je-li to možné, stanovíme konkrétní stadium (1. až 5. stadium vnitřního vývoje, případně poslední metu pátého stadia – prorůstání parastruktury šikany s oficiální školní strukturou). V případě, že se jedná o psychickou šikanu, registrujeme její zvláštnosti.

Tato diagnostika závažnosti šikany má více důvodů. Existuje zásadní rozdíl ve vyšetřování a dílčí léčbě u počátečního a u pokročilého stadia šikanování. Organizovaná stadia jsou obtížněji ovlivnitelná než stadia rozptýlená. Dále - celková léčba má svoje zvláštnosti pro každé stadium. Kromě toho stadia určují možnosti jednotlivých typů odborníků. Jestliže jsem odborník prvního kontaktu, tak řeším počáteční šikany a ty pokročilé přenechávám specialistům. Přítomnost psychické šikany nás vede k opatrnosti při diagnostice a k respektování jejich komplikací při léčbě.

Mapování šikany jako závislosti

Naše poslední uchopení šikany je psychodynamické. Zde posoudíme vzájemné vazby mezi agresory a oběťmi. V případě přítomnosti závislosti odhadneme její intenzitu. Je to užitečné pro vedení vyšetřování, výběr nástrojů diagnostiky a léčby.

Druhé základní kritérium – Určení formy šikany

Další nezbytnou informací, kterou potřebujeme pro vnitřní zmapování šikany, jsou poznatky o jejich formách. Jde o to, abychom určili o jakou základní formu jde, a posoudili, zda se jedná o neobvyklou formu šikany. Často se jedná o více vnějších obrazů. Rozlišujeme šest skupin elementárních podob podle typu agrese (sem patří i specifická forma psychické šikany – kyberšikana), věku a typu školy, genderu, způsobu řízení školy a specifických vzdělávacích potřeb aktérů šikanováním (podrobněji viz **PŘÍLOHA 3**). V případě, že zaregistrujeme neobvyklou (nestandardní) formu, musíme znát její specifika. Základní formy šikany souvisí bezprostředně s léčbou. Potřebujeme znát minimálně největší obtíže pro jejich odhalování a nápravu. Neobvyklé formy šikanování potom vyžadují menší či větší doladění základního postupu.

Stanovení konkrétní diagnózy a volba postupu

Na podkladě získaných informací ve dvou uvedených základních kritériích načrtne hrubou diagnózu. Ilustrativní diagnózu podle těchto základních kritérií viz tab. 1 (Komplexní diagnózu podle pěti kritérií máte k dispozici v doporučené základní literatuře).

Tab. 1 Ilustrativní diagnóza podle dvou základních kriterií**Základní vnitřní mapa****Šikana ze tří praktických pohledů**

<i>Vnější pohled</i>	Pět agresorek, jedna iniciátorka a čtyři aktivní účastnice, opakovaně, přibližně čtyři měsíce psychicky týrají spolužačku ze třídy. Používají k tomu verbální přímou a nepřímou agresi. Šikanování probíhá jak ve škole, tak v kyberprostoru prostřednictvím mailů a SMS.
<i>Závislost</i>	Vztahy oběti a agresorek jeví známky skrytého scénáře spolupráce. Oběť vyhledává přítomnost svých trýznitelů.
<i>Porucha vztahů</i>	Počáteční šikana ve 3. stadiu, je vytvořené jádro agresorek.
Formy šikany	
<i>Základní forma</i>	Dívčí a psychická šikana, kyberšikana u žáků v osmé třídě.
<i>Neobvyklá forma</i>	Změna v základním schématu šikany. Rodiče iniciátorky a jedné aktivní účastnice ubližování jsou učiteli ve škole, kde k šikaně došlo.

3.2.3. Třetí krok pomoci - určení typu scénáře pro základní směr léčby (co zvládne škola sama a kdy potřebuje pomoc zvenku)

Vyhodnocení hrubé diagnózy provedeme následovně. Základním kriteriem je zjištění, zda jde o šikanu počáteční v 1., 2. a 3. stadiu nebo pokročilou ve 4. a 5. stadiu. (Jednotlivá stadia jsou blíže popsána v PŘÍLOZE 4.)

A k němu přidáme široké kriterium, ve kterém se rozhodujeme, zda se jedná o běžnou či komplikovanou formu šikany. Do komplikovaných forem šikany zařadíme především **neobvyklé formy šikany**. Patří do nich šikany krajně ohrožující bezpečí pedagoga a život oběti. Dále šikany se změnou v základním schématu. Prakticky jde zejména o nějakou zvláštnost u přímých a nepřímých účastníků šikany. Například rodič iniciátora šikanování je ředitelem ve škole, kde se to stalo, nebo zastává silnou mocenskou pozici na okrese, případně je finančním mecenášem školy. To je určující kriterium, se kterým je potřeba pracovat. Nicméně pro orientační rychlé vyhodnocení lze do tohoto kriteria zařadit i poznatky z dalších oblastí, které poukazují na překážky při léčbě. Mohou to být například základní formy šikany, se kterými nemáme zkušenosti, neznáme například zvláštnosti kyberšikany. Nebo sem patří rozvinutý zakrývající a protiúdržavný systém, intenzivnější závislostní vztah mezi oběťmi a agresory a těžší dopady šikany na oběť. Nicméně většinou jsou tyto komplikace vázány na pokročilou šikanu a jsou tudíž již v tomto kriteriu zahrnuty.

Když tato dvě klíčová kriteriia - stadiu a formu šikany vyhodnotíme a k výsledkům přiřadíme jedno ze dvou typů řešení - první pomoc nebo celkovou léčbu, tak získáme šest skupin scénářů (viz tabulku 1). Ty nám ukazují směr řešení a nastavují hranici, zda konkrétní případ může škola řešit sama nebo potřebuje spolupracovat s odborníky.

Tabulka 1: Klasifikace scénářů pomoci podle cíle léčby, stadia a formy šikanování (Kolář, 2011)**Situace, které zvládne škola sama**

1. První pomoc pro obyčejnou počáteční šikanu.
2. Celková léčba pro řešení prvních dvou stadií šikanování, RTP – Rámcový třídní program.

Scénáře, kdy potřebuje škola pomoc zvenku

3. První pomoc pro komplikovanou počáteční šikanu.
4. První pomoc (krizové scénáře) pro obyčejnou pokročilou šikanu.
5. První pomoc (krizové scénáře) pro komplikovanou pokročilou šikanu, patří sem např. výbuch skupinového násilí, tzv. školní lynčování.
6. Celková léčba pro třetí stadium šikanování s běžnou i komplikovanou formou, ZIP - Základní intervenční program (u organizovaných šikan, od třetího stadia vždy v kombinaci s první pomocí)

Legenda:

1) Stadia

Rozlišíme počáteční (1.,2. a 3.) a pokročilé (4. a 5.) stadium šikanování.

2) Forma šikany

Určíme, zda se jedná o běžnou nebo komplikovanou šikanu.

Do komplikované šikany zařadíme především neobvyklé formy šikany. Dále sem zahrneme základní formy šikany, se kterými nemáme zkušenosti. Patří sem rovněž šikany s rozvinutým zakrývajícím a protiúdržavným systémem. Vážnou komplikací je intenzivnější závislostní vztah mezi oběťmi a agresory a vážnější dopady šikany na oběť - například známky úzkostné poruchy.

3) Úroveň cíle léčby

Zvolíme ze dvou úrovní léčby: a) První pomoc čili symptomatickou léčbu, která rychle a bezpečně zastavuje šikanu, b) Celkovou léčbu, čili kauzální léčbu na úrovni školy, která dlouhodoběji pracuje se vztahy v celé třídě.

3.2.3.1 Dva scénáře

Na závěr doporučení jak postupovat při řešení šikany, vás seznámíme se dvěma scénáři – scénářem pro řešení počáteční obvyklé šikany a scénářem pro pokročilou šikanu s neobvyklou formou. Vzhledem k orientačnímu záměru a možnostem metodického textu uvádíme pouze názvy kroků a jejich posloupnost.

3.3.1.1 Scénář pro počáteční obvyklou šikanu

Metoda první pomoci pro řešení počáteční a obvyklé šikany má největší uplatnění. Takových „klubajících“ se šikan je na školách nejvíce a tvoří obrovské podhoubí pokročilých a neobvyklých šikan. Z tohoto důvodu by měli všichni odborníci prvního kontaktu umět s touto metodou pracovat. Jde o alternativní scénář, který při nápravě používá dvě odlišné metody – metodu vnějšího nátlaku (výchovnou komisi) a metodu usmíření.

Schéma 1: Základní scénář pro počáteční šikanu s běžnou formou (Kolář, 2011)

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany
2. Rozhovor s informátory a oběťmi
3. Nalezení vhodných svědků
4. Individuální rozhovory se svědky
5. Ochrana oběti
6. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru
 - a) Rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření)
 - b) Rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku)
7. Realizace vhodné metody
 - a) Metoda usmíření
 - b) Metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise)
8. Třídní hodina
 - a) Efekt metody usmíření
 - b) Oznámení potrestání agresorů
9. Rozhovor s rodiči oběti
10. Třídní schůzka
11. Práce s celou třídou

3.3.1.2 Scénář pokročilá neobvyklá šikana

Pomoc u pokročilé šikany s neobvyklou formou – tzv. výbuchu skupinového násilí nebo také školního „lynčování“ má charakter krizového scénáře. V tomto případě nelze čekat na odborníka - specialistu, protože oběti jsou ohroženy na zdraví nebo dokonce na životě a později je většinou nemožné případ vyšetřit. Je proto nutné, aby každá škola měla svůj „poplachový plán“, jak jednat v takové krizové situaci. Garantem fungování „poplachového plánu“ v případě nouze je pracovník, který prošel výcvikem úplného kursu první pomoci při šikanování (školní metodik prevence nebo výchovný poradce) spolu s ředitelem.

	<p>Schéma 2: Základní krizový scénář pro výbuch skupinového násilí (Kolář, 2011)</p> <p><i>První (alarmující) kroky pomoci</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany 2. Bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí <p><i>Příprava podmínek pro vyšetřování</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy 4. Zabránění domluvě na křivé výpovědi 5. Pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře) 6. Oznámení na policii, paralelně - navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům <p><i>Vyšetřování</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Rozhovor s obětí a informátory 8. Nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků 9. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky 10. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory <p><i>Léčba</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 11. Metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny
<p>Kdo řeší, s kým spolupracuje</p>	<p>Šikany, které jsou v tabulce 1 zařazeny do skupiny situací, které zvládne škola sama, řeší metodik školní prevence (případně výchovný poradce, školní psycholog nebo školní speciální pedagog) ve spolupráci s třídním učitelem a ředitelem. Pokročilé a neobvyklé formy šikan řeší škola ve spolupráci s odborníky z venku, zejména z PPP, SVP.</p>
<p>V jakém případě vyrozumět Policii ČR a OSPOD</p>	<p>Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, bývá to často u pokročilé šikany, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení. Jestliže má pedagog podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě, že rodiče odmítají spolupracovat se školou a opakovaně se odmítají zúčastňovat výchovných komisí, je škole povinná vyrozumět OSPOD. Podrobnější informace o právním rámci šikanování naleznete v PŘÍLOZE 5.</p>
<p>Prevence šikanování</p>	<p>Prevenčí šikanování ve škole máme na mysli vybudování ucelené ochrany dětí a dospívajících před týráním spolužáků. Tímto termínem označujeme nejen předcházení tomuto destruktivnímu fenoménu, ale i jeho řešení na všech úrovních vnitřního vývoje (viz PŘÍLOHA 2 Zkrácený popis stadií šikanování). Jak by měla takováto prevence vypadat, ukazuje následující schéma.</p> <p>Schéma prevence školních šikan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pedagogická komunita, která posiluje imunitu školních skupin a celých škol proti onemocnění šikanováním. 2. Specifický program proti šikanování jako dílčí součást školní komunity, který dokáže případné onemocnění brzy detekovat a účinně léčit. 3. Odborné služby rezortu školství, tvořené pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry, diagnostickými ústavy apod., jejichž úkolem je umět řešit pokročilé šikany a vůbec poskytnout servis v oblasti prevence šikanování. 4. Spolupráce škol s odborníky z jiných rezortů a nestátními organizacemi zabývajícími se prevencí šikanování. Patří sem například spolupráce s kriminalisty pro mládež, sociálními kurátory, dětskými psychiatry, zejména při brutálních a kriminálních šikanách. 5. Pomoc a podpora ministerstva a krajských úřadů školám při vytváření prevence šikanování. 6. Kontrola škol ze strany české školní inspekce, ministerstva a krajských úřadů, jak jsou připraveny ochránit žáky před šikanováním. 7. Monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dětí nevládními organizacemi, jako je například Nadace naše dítě a Linka bezpečí, Amnesty International v ČR, Občanské sdružení Společenství proti šikaně.

	<p>Tento model sedmivrstevné prevence se zaměřuje pouze na přístupné roviny školních příčin a podmínek. Hlubších zdrojů šikanování se dotýká velmi omezeně, například prostřednictvím výchovy. Nicméně praxe ukázala, že přináší zásadní obrat v situaci.</p> <p>Účinná snaha minimalizovat šikanu na konkrétní škole vyžaduje, abychom vytvořili dobré sociální klima čili kamarádké bezpečné vztahy a vybudovali speciální program proti šikanování. V Česku máme k dispozici metodiku Hradeckého celoškolského programu proti šikanování, jehož výsledky patří k nejlepším na světě.</p>
<p>Literatura, odkazy, kontakty</p>	<p>Literatura z oblasti školního šikanování</p> <p>Základní literatura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál. <p>Doporučená literatura (knihy, sborníky)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kavalír, A. (Eds.) (2009). Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele. Plzeň: Dragon press s.r.o. • Kolář M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál. • Kolář, M. (2009). Skrytá podstata Hradeckého školního programu proti šikanování. In: Phillipová, L., Janošová, P. (Eds.) Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém. Sborník příspěvků z konference v Praze 19.3. • Kolář, M. (2005). Školní násilí a šikanování. Ostrava: CIT, Ostravská univerzita. • Kolář, M. (Ed.) (2004) Školní šikanování. Sborník z první celostátní konference, konané v Olomouci na PdF UP 30.3. 2004. Praha: Společenství proti šikaně. • Kolář, M. (2000, 1997). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál. • Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: Sborník metod. • Philippová, L., Janošová, P. (Eds.) (2009). Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém. Sborník příspěvků z konference konané 19.3. • Říčan, P., Janošová, P. (2010). Jak na šikanu. Praha: Grada. • Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál. <p>Doporučená literatura (časopisy)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kolář, M. (2010). Bolest kyberšikany. Informační bulletin 1. Úřad pro ochranu osobních údajů. • Kolář, M. (2010). Ve škole: Šikana, nebo jen škádlení? Psychologie dnes 2 (16), • Kolář, M. (2009). Šikana v mateřské škole: diferenciální diagnostika – jak rozlišit šikanování od škádlení? Řízení mateřské školy (20. aktualizace). Praha: nakladatelství dr. Josef Raabe. • Kolář. M. (2009). Zlo či dobro, šikanovanie alebo doberanie? In: Sociálna prevencia 1. Bratislava: Národné osvetové centrum. • Kolář, M. (2007). Český školský program proti šikanování. Perspektivy. In: Sociálna prevencia. Bratislava: Národné osvetové centrum. • Kolář, M. (2007). Český školní program proti šikanování. Právo a rodina, 3. • Kolář, M. (2006). Jak na šikanu? Psychologie dnes 2 (12), 16-18. • Kolář, M. (2005) Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3-7. • Kolář, M. (2003). Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR. <p>Webové stránky s tematikou šikany</p> <p>Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz Společenství proti šikaně, www.sikana.org Internet poradna, www.internetporadna.cz</p> <p>Kontakty</p> <p>Poradna webu Minimalizace šikany</p>

6. PŘÍLOHY

1. Přímé a nepřímé varovné signály šikanování
2. Rozdíl mezi šikanováním a škádlením (Kolář, 2011)
3. Základní formy šikany
4. Stadia šikanování (Kolář, 2005, 2011)
5. Legislativní rámec šikanování

PŘÍLOHA 1: Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem.
- Skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- Při přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

POZN: (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přizpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

Rodiče žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno i pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad.
- Zmínky o možné sebevraždě.
- Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčitě bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.
- Svě zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma více než mělo ve zvyku.

PŘÍLOHA 2: Rozdíly mezi šikanováním a škádlením (Kolář, 2011)

ŠKÁDLENÍ	ŠIKANOVÁNÍ
Definice: Škádlení patří k rovnocenným, kamarádkým nebo partnerským vztahům. Chápáno je jako projev přátelství. Za škádlení se považuje žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady a není v něm vítěz ani poražený.	Definice: Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje nebo to prostě bolí.
1. Záměr: Vzájemná legrace, radost a dobrá nálada.	Záměr: Ublížit, zranit a ponižovat.
2. Motiv: Náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Zodolňování, zmužnění.	Motiv: Základní tandem - moc a krutost. Další motivy překonávání samoty, zabíjení nudy, zvědavost ala Mengele, žárlivost, předcházení vlastnímu týrání, vykonání něčeho velkého...
3. Postoj: Respekt k druhému a sebeúcta.	Postoj: Devalvace, znevážení druhého
4. Citlivost: Vcítění se do druhých.	Citlivost: Tvrdost a nelítostnost.
5. Zranitelnost: Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.	Zranitelnost: Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.
6. Hranice: Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije své plné síly nebo silnější mírní své akce.	Hranice: Prolamování hranic, „znásilňování“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy sadomasochistická interakce.
7. Právo a svoboda: Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opěťovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něho.	Právo a svoboda: Bezprávi. Pokud se dítě brání nebo dokonce „legraci“ oplátí je tvrdě ztrestáno!
8. Důstojnost: Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.	Důstojnost: Ponižení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.
9. Emoční stav: Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.	Emoční stav: Bezmoc! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku.
10. Dopad: Podpora sebehodnoty, pozitivní nálada.	Dopad: Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.

PŘÍLOHA 3: Základní formy šikany (Kolář, 2011)

Šikana podle typu agrese – prostředku týrání	fyzická, psychická a smíšená šikana, kyberšikana – jako specifická forma psychické šikany
Šikana podle věku a typu školy	šikana mezi předškoláky, žáky prvního stupně a druhého stupně, uční, gymnazisty..., šikana mezi vysokoškoláky
Šikana z genderového hlediska	chlapecká a dívčí šikana, homofobní šikana, šikana chlapců vůči děvčatům, šikana dívek vůči chlapcům
Šikana odehrávající se ve školách s různým způsobem řízení	na jedné straně škola s demokratickým vedením a na druhé straně škola, případně výchovný ústav, kde je tvrdý hierarchicko-autoritativní systém
Šikana podle speciálních vzdělávacích potřeb aktérů	šikana neslyšících, nevidomých, tělesně postižených, mentálně retardovaných žáků apod.

PŘÍLOHA 4: Zkrácený popis stadií šikanování (Kolář, 2011)

Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium je už klíčové, kdy se vydělí jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celé skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, sprádadají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

PŘÍLOHA 5: Legislativní rámec šikanování

4.1. Zákony a legislativní materiály, které mají vztah k řešení šikanování

- Zákon č.56/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon), řeší práva a povinnosti školy, žáků a studentů a jejich zákonných zástupců.
- Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů, obsahuje některé odstavce, které se týkají vztahů rodičů a dětí, odpovědnosti rodičů a výchovných opatření.
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, se zabývá problémy dětí, které jsou nějakým způsobem ohrožené.
- Zákon č. 200(1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 140/1961, ve znění pozdějších předpisů.
- Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže, č.j. ...
- Metodický pokyn ministra školství. Mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Č.j 224 246/2008 - 50 ze dne 3.12. 2008

4.2. Šikanování z hlediska práva (Choděra, 2005, 2011, in Kolář, 2005, 2011)

V právní praxi bývá pojem šikana používán jako synonymum pro „úmyslné jednání, které je namířeno proti jinému subjektu, a které útočí na jeho důstojnost". Z hlediska výkladu pojmu šikanování není důležité, zda k němu dochází slovními útoky, fyzickou formou, nebo hrozbou násilí. Rozhodující je, kdy se tak děje úmyslně.

Šikana není sama o sobě ještě protiprávním jednáním. Z hlediska zákona se zejména u počátečních stadií šikanování o přestupek nebo dokonce o trestný čin nejedná. Nicméně některé její projevy hlavně u pokročilých šikan jsou jednoznačně protiprávním jednáním.

Šikana – naplnění skutkové podstaty řady trestných činů

Šikana bývá postihována podle ustanovení trestního zákona, neboť v souvislosti s ní často dochází k páčání trestných činů proti svobodě a lidské důstojnosti.

Trestné činy, které se často váží k šikanování:

- trestný čin omezování osobní svobody
- trestný čin vydírání
- trestný čin vzbuzení důvodné obavy
- trestný čin loupeže
- trestný čin ublížení na zdraví
- trestný čin poškozování cizí věci
- trestný čin znásilnění či pohlavního zneužívání

Podmínky trestní postížitelnosti pachatelů šikany

- pachatel se dopustil jednání, které splňuje znaky konkrétního trestného činu tak, jak jsou vymezeny v trestním zákoně
- musí být prokázán úmysl pachatele dopustit se takového jednání a míra společenské nebezpečnosti jeho jednání dosahuje intenzity uvedené v zákoně

K tomu, aby byl pachatel postížen, musí být starší 15 let (15-18 let mladiství).

K trestní odpovědnosti mladších 15 let nedochází, neznamená to však, že nemohou být postíženi jinak, případně mohou být postíženi rodiče.

Nezletilý pachatel může být postížen nařízením ústavní výchovy, může nad ním být stanoven dohled

Pokud jde o trestní sazby, je v případě šikany možný i jednočinný skutek, tzn. že jedno jednání může být kvalifikováno jako více trestných činů.

Pokud k šikanování došlo v průběhu vyučování, nese plnou odpovědnost škola. Prokáže-li se zanedbání ředitele školy nebo některého pedagoga, může být právně nebo pracovněprávně potrestán. Na školském zařízení lze v oprávněných případech požadovat i náhradu škody vzniklé v důsledku šikany. A to jak náhradu na věcech, tak na zdraví, včetně způsobené psychické újmy.

Pokud dítě v důsledku šikany nemohlo např. docházet do školy (vyšší stupeň šikany), nese školské zařízení odpovědnost i za škody vzniklé rodičům dítěte v důsledku např. uvolnění ze zaměstnání, zajištění hlídání dítěte, zajištění doprovodu do a ze školy apod.

Kdy se obrátit na policii?

Pokud se domníváte, že šikana již nabyla takového rozsahu a takové podoby, aby bylo možné kvalifikovat ji jako přestupek, nebo že případně byla naplněna skutková podstata trestného činu. Není nutné, abyste sami přesně rozhodli, o kterou z uvedených dvou možností jde. Na policii ČR se obraťte i v případě podezření na jednu z nich.

**PŘÍLOHA Č. 7
KYBERŠIKANA**

Příloha č. 7
Kyberšikana

Typ rizikového chování	<p>Kyberšikana definujeme jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočníky. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost.</p> <p>Předpona kyber - značí prostředí, ve kterém se šikana odehrává, tedy kybernetický svět počítačů, internetu a mobilních telefonů. Kyberšikana může samozřejmě probíhat i přes jiné technické komunikační prostředky, např. pagery, v české realitě jsou však v drtivé většině využívány právě výše zmíněné mobilní telefony a internet.</p>
Atributy odlišnosti	<p>Zvláštnosti kyberšikany oproti tradiční nepřímé (psychické) šikaně Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu je svědkem (ale i útočníkem) stejného chování klidně i několik desítek tisíc lidí.</p> <p>Anonymita</p> <ul style="list-style-type: none">• oběť o napadení leckdy ani nemusí dlouhou dobu vědět• oběť není vždy schopná identifikovat či vystopovat agresora• vnímání dopadu jednání (útočník nevidí přímou reakci oběti na útok)• odosobněnost útoku <p>Čas</p> <ul style="list-style-type: none">• útoky se prostřednictvím internetu šíří mnohem rychleji než v realitě• probíhají bez přestávek - oběť je šikanována 24 hodin denně, 7 dní v týdnu.• útok je možné provést kdykoli (0:00, při hodině matematiky, apod.)• příprava a realizace útoku není časově limitována <p>Místo</p> <ul style="list-style-type: none">• agresor může provést útok odkudkoli (škola, hřiště, kavárna, doma,...)• není nutná přítomnost agresora a oběti na stejném místě <p>Proměna profilu agresora i oběti</p> <ul style="list-style-type: none">• pro útok není nutná fyzická, psychická či sociální zdatnost (oběť „klasické šikany“ může být kyberagresorem)• podmínkou provedení útoku je „kyber–gramotnost“ a její úroveň• kyber - prostor je dostupný komukoli <p>Řešení</p> <ul style="list-style-type: none">• děti a mladí lidé za těmito projevy šikany vůbec nemusí vidět. A protože nepoznají, že se jedná o šikanu, neví, jak se s ní vypořádat.• obtížnost zajištění rychlé ochrany oběti (odstranění profilu, SMS, ICQ....)• často chybí svědci• obtížně stopovatelný útočník• nejednoznačný přístup k legislativě

Závislost související s využíváním ICT technologií

Často se obětí kyberšikany stávají děti, které jsou **na internetu nebo mobilním telefonu závislé. Sociální kontakty navazují především** ve virtuálním světě, ve skutečném světě nemají příliš kamarádů.

Čím více jsou ICT technologie využívány a jejich potřeba se stává nedílnou součástí běžného života, tím se zároveň zvyšuje riziko napadení. Pro školní prostředí to znamená - v případě využívání ICT technologie (intranet, www, profil,...), nutnost vyššího zabezpečení.

Typy kyberšikany:

1. Přímá kyberšikana: útočník → oběť

2. Kyberšikana v zastoupení: útočník → třetí osoba → oběť

Nejčastější motivy kyberagresora (řazeny od nejzávažnějšího po nejméně závažný typ):

- Snaží se ovládat druhé prostřednictvím strachu, touží po moci. Obvykle potřebují pro svou činnost publikum.
- Znuděný, hledá zábavu, narcistický...

Kyberšikana je obvykle páchána ve skupině, nebo je ve skupině alespoň plánována.

- Bere právo do svých rukou (zlonapravující, uděluje lekci,...). Pracují většinou sami, ale mohou své aktivity a motivy sdílet se svými nejbližšími přáteli.
- Má tendenci odpovídat ve vzteku nebo frustraci – pomsta, kompenzace. (někdy může být obětí klasické šikany)
- Má sklon vystupovat na internetu jako někdo jiný. Zneužívat ICT technologie, bez vědomí závažnosti tohoto jednání. Motivem jsou dva hlavní důvody:
 - a) Můžu
 - b) Je to legrace.

Principy (proč to pachatelé dělají):

- Uvolnění
- Uznání
- Posílení pocitu sounáležitosti
- Demonstrace síly
- Strach

Příčiny a spouštěče:

- Je to „normální“
- Nuda
- Kulturní konflikty
- Spory ve třídě
- Rozpad přátelství
- Proměna třídního kolektivu
- Zveřejnění osobních informací

Kdy se škola má začít zabývat kyberšikanou?

Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které nám pomůže se rozhodnout pro správný postup řešení. Poslouží k tomu zodpovězení tří otázek: Týká se kyberšikana žáka mé školy? Jak jsem se informaci dozvěděl? Děje se kyberšikana během vyučování?

	<p>Pro řešení kyberšikany potřebujeme počítačovou gramotnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • ICT technologie nejsou špatné, ale záleží jen na nás, zda je využijeme ve svůj prospěch či nepospěch • nutná spolupráce ŠMP a TU s odborníkem IT (zálohování dat, zajištění stop,...) • prověřit všechny možnosti napadení (SMS, youtube, profil, email, www....) • základní znalost a povědomí o využívání mobilů a ICT technologií
<p><i>U každého podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informován ředitel školy/šk. zařízení.</i></p>	
<p>Kdo řeší + s kým spolupracuje</p>	<p>školní metodik prevence s výchovným poradcem, školním psychologem, třídním učitelem, se školským poradenským zařízením, pediatrem</p>
<p>Na základě čeho (legislativa, dokumenty apod.) se problém řeší</p>	<p>Musíme využívat propojenost kyberšikany s tradiční školní šikanou</p> <p>Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (př. nadávky, ponižování...), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat,...) a naopak.</p> <p>Oběť klasické šikany se může stát agresorem v kyberšikaně.</p> <p>Řešení kyberšikany vyžaduje kvalitní odhad situace (vyhodnocení, zda jde o kyberšikanu a zda je škola kompetentní ji řešit) a znalost zásad práce klasické šikany (dbát na posloupnost a načasování jednotlivých kroků řešení).</p> <p>V právní praxi bývá pojem šikana používán jako synonymum pro „úmyslné jednání, které je namířeno proti jinému subjektu, a které útočí na jeho důstojnost". Z hlediska výkladu pojmu šikanování není důležité, zda k němu dochází slovními útoky, fyzickou formou, nebo hrozbou násilí. Rozhodující je, kdy se tak děje úmyslně.</p> <p>Dále musí být splněny tyto podmínky</p> <ul style="list-style-type: none"> • pachatel se dopustil jednání, které splňuje znaky konkrétního trestného činu tak, jak jsou vymezeny v trestním zákoně • musí být prokázán úmysl pachatele dopustit se takového jednání a míra společenské nebezpečnosti • jeho jednání dosahuje intenzity uvedené v zákoně <p>U trestných činů, jejichž podstatou byla šikana, lze proto předpokládat, že právě s ohledem na rozšiřující se případy podobných jednání bude skutek za trestný čin považován. Šikana bývá nejčastěji postihována podle ustanovení trestního zákona, a to jako:</p> <ul style="list-style-type: none"> • trestný čin omezování osobní svobody • trestný čin vydírání • trestný čin vzbuzení důvodné obavy • trestný čin loupeže • trestný čin ublížení na zdraví • trestný čin poškozování cizí věci • trestný čin znásilnění či pohlavního zneužívání <p>K tomu, aby byl pachatel postižen, musí být starší 15 let (15-18 let mladiství). K trestní odpovědnosti mladších 15 let nedochází, neznamená to však, že nemohou být postiženi jinak, případně mohou být postiženi rodiče.</p> <p>Nezletilý pachatel může být postižen nařízením ústavní výchovy, může nad ním být stanoven dohled.</p>

	<p>Pokud jde o trestní sazby, je v případě šikany možný i jednočinný skutek, tzn. že jedno jednání může být kvalifikováno jako více trestných činů.</p> <p>Pokud k šikanování došlo v průběhu vyučování, nese plnou odpovědnost škola. Prokáže-li se zanedbání ředitele školy nebo některého pedagoga, může být právně nebo pracovněprávně potrestán. Na školském zařízení lze v oprávněných případech požadovat i náhradu škody vzniklé v důsledku šikany. A to jak náhradu na věcech, tak na zdraví, včetně způsobené psychické újmy. Pokud dítě v důsledku šikany nemohlo např. docházet do školy (vyšší stupeň šikany), nese školské zařízení odpovědnost i škody vzniklé rodičům dítěte v důsledku např. uvolnění ze zaměstnání, zajištění hlídání dítěte, zajištění doprovodu do a ze školy apod.</p> <p>Převzato z: KOLÁŘ, Michal, Bolest šikanování, Praha, Portál, 2001, s. 213 – 218. Upraveno podle: www.poradenskecentrum.cz</p> <p>Další možná legislativní východiska:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ublížení na cti www.portal.gov.cz – (v sekci > zákony – zákon č. 200/1990 sb., zákon o přestupcích, § 49) • pomluva www.portal.gov.cz – (v sekci > zákony – zákon č. 40/2009 sb., trestní zákoník, § 184) • zákaz natáčení, fotografování a zveřejnění snímků bez souhlasu dotyčné osoby www.portal.gov.cz – (v sekci > zákony – zákon č. 40/1964 sb., občanský zákoník, § 12-13) • stalking www.portal.gov.cz – (v sekci > zákony – zákon č. 40/2009 sb., trestní zákoník, § 353-354)
<p>Jak postupovat z pozice školy</p>	<p>Co může dělat škola:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaneste do školního řádu pravidla používání ICT, intranetu a mobilních telefonů (během vyučování, přestávkách, v prostorách školy,...). Pravidla a jednotlivá doporučení najdete v příručce „Kybešikana a její prevence“ umístěné na www.kapezet.cz – kyberšikana • Informujte žáky o netiketě a „listině práv na internetu“ • Instalujte a využívejte software, který v učebnách vyučujícímu umožňuje informovat se přes svůj počítač, co právě žák na své ploše dělá nebo zaznamenává provoz. (informujte o tomto opatření žáky a systém nezneužívejte!) • Bud'te vzorem vhodného užívání moderních technologií • Pracujte na povědomí • Definujte kompetence v rámci školy • Definujte kompetence mimo školu • Začleňte téma do výuky • Vzdělávejte pedagogy • Podporujte pozitivní využívání technologií <p>Co může dělat pedagog:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Posílit empatii mezi žáky • Pracovat na klimatu • vést k úctě k druhým • Dávat pozitivní zpětnou vazbu • Vytvářet dobré vztahy

Z pozice oběti a rodiče

Co dělat?

1. Zajistěte ochranu oběti

Kontaktujte operátora mobilní sítě nebo zřizovatele www stránek, profilu...atd.

2. Zajistěte dostupné důkazy s podporou IT kolegy

3. Důkladně vyšetřete a žádejte odbornou pomoc

Vyšetřete všechny souvislosti se zjištěným incidentem. Zajistěte si podporu a pomoc externího pracovníka (IT expert, PPP, policie,...). Kontaktujte a spolupracujte s MySpace, Facebookem, nebo jakýmkoli jiným webovým prostředím, kde ke kyberšikaně došlo.

4. Opatření

Zvolte takové opatření a řešení, které je odpovídající závažnosti prohřešku a důsledkům, které agresor způsobil.

5. Informujte a poučte rodiče

Informujte rodiče oběti i rodiče kyberagresora. Postup a zásady sdělování Informací jsou stejné jako u „klasické šikany“ (např. NE konfrontace oběti a agresora).

6. Poučte rodiče o tom, koho mohou (je vhodné) kontaktovat (Policie ČR, OSPOD, PPP, právní zástupce atd.). Některé případy kyberšikany nespadají do kompetence školy.

7. Žádejte konečný verdikt a informace

Při zapojení a následně celém prošetření případu trvejte na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí (PČR...) a dalších subjektů (rodiče).

Postihy

Při postizích agresorů postupujte v souladu se Školním řádem a již vypracovaným krizovým plánem.

Oběti je třeba doporučit, aby:

- Neodpovídala
- Ukládala důkazy (screenshoty)
- Mluvila o tom, co se jí děje

1. Ukončete komunikaci

Nekomunikujte s útočníkem, nesnažte se ho žádným způsobem odradit od jeho počínání, nevyhrožujte, nemstěte se. Cílem útočníka je vyvolat v oběti reakci, ať už je jakákoli.

2. Blokuje útočníka

Zamezte útočníkovi přístup k vašemu účtu nebo telefonnímu číslu a je-li to v dané situaci možné, i k nástroji či službě, pomocí které své útoky realizuje (kontaktujte poskytovatele služby).

3. Oznamte útok, porad'te se s někým blízkým, vyhledejte pomoc

Svěřte se blízké osobě. Pro uchování důkazů oslovte někoho, kdo má vyšší IT gramotnost. Kontaktujte školu a specializované instituce (PPP, policii, SVP, intervenční služby specializující se na řešení kyberšikany, psychology apod.).

4. Uchovejte důkazy

Uchovejte a vystopujte veškeré důkazy kyberšikany (SMS zprávy, e-mailové zprávy, zprávy z chatu, uložte www stránky apod.). Na základě těchto důkazů může být proti útočníkovi či útočníkům zahájeno vyšetřování. (postup viz příloha).

5. Žádejte konečný verdikt

Po prošetření celého případu trvejte na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí.

	<p>Pro rodiče</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zajistěte, aby dítě vědělo, že všechna pravidla chování při kontaktu s ostatními lidmi jsou stejná jako v reálném životě • Ujistěte se, že vaše škola má vhodný vzdělávací program o bezpečnosti na internetu. • Učte své děti vhodnému chování na internetu. Seznamte je s pravidly používání internetu či mobilního telefonu. • Bud'te vzorem vhodného užívání moderních technologií. • Sledujte aktivity svých dětí, když jsou online. Zajímejte se o to, k čemu vaše dítě mobilní telefon či internet používá. • Používejte filtrační a blokační software • Všímejte si varovných znaků toho, že se děje něco neobvyklého. Jak se dítě při elektronické komunikaci chová, včetně reakcí dítěte na vaši přítomnost. • Použijte „Smlouvu o používání internetu“ viz www.kapezet.cz – Kyberšikana • Kultivujte a udržujte se svými dětmi otevřenou a upřímnou linii komunikace. Dejte dítěti najevo, že za vámi může přijít s problémem
<p>V jakém případě vyrozumět Polici ČR/OSPOD</p>	<p>Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení, pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě, že se rodiče odmítají spolupracovat se školou a odmítají se zúčastňovat výchovných komisí, je škola opět oprávněna vyrozumět OSPOD.</p>
<p>Co by mělo být cílem řešení</p>	<p>Učitelé, pedagogičtí pracovníci, vychovatelé, atd. by měli vědět, že v současné době žádné prostředí, kde se zdržuje více dětí delší dobu pohromadě, není vůči šikaně imunní. V těchto kolektivech je třeba zvýšeně věnovat pozornost různým příznakům skrytého násilí, jak fyzického tak psychického, které by šikanu mohly signalizovat, důsledně se věnovat prevenci, vytvořit kolektiv se zásadou, že silný chrání slabšího, kolektiv, kde vládne duch práva a spravedlnosti, důvěra k autoritě a vzájemná solidarita.</p>
<p>Doporučené odkazy</p>	<p>Nejlepší je ta pomoc, která je nejbližší a může být nejrychlejší. Zkuste se obrátit na pedagogicko–psychologickou poradnu, středisko výchovné péče, nebo jakéhokoli psychologa v místě bydliště. V případě, že máte pocit, že Vám nikdo nepomáhá, oslovte školské odbory orgánů místní samosprávy nebo českou školní inspekci.</p> <p>www.saferinternet.cz (Informace na téma kyberšikana, ochrana osobních údajů aj.) V sekci „Ke stažení“ výsledky výzkumu chování dětí na Internetu)</p> <p>www.bezpecne-online.cz (Stránky pro teenagery, rodiče a učitele s informacemi o bezpečném používání internetu, prevenci a řešení kyberšikany; výukové materiály)</p> <p>www.protisikane.cz (Informace o kyberšikaně a jejích projevech, tipy pro rodiče)</p> <p>www.minimalizacesikany.cz (Praktické rady pro rodiče, učitele a děti, jak řešit šikanu a jak jí předcházet. V sekci „Pro média“ tisková zpráva s výsledky šetření o kyberšikaně na školách)</p> <p>http://prvok.upol.cz (Centrum prevence rizikové virtuální komunikace UPOL, v sekci „Výzkum“ výsledky výzkumného šetření Kyberšikana u českých dětí)</p> <p>www.sikana.org (Stránky občanského sdružení Společenství proti šikaně – aktuality z oblasti, související odkazy apod.)</p> <p>E-Bezpečí (www.e-bezpecni.cz) - projekt zaměřený na prevenci rizikového chování na Internetu (kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking, sociální sítě, sociální inženýrství, sexting atd.).</p> <p>Poradna E-Bezpečí (www.napisnam.cz) - poradenská linka zaměřená na prevenci rizikového chování na Internetu, jen za letošní rok řešila přes 100 případů kyberšikany, stalkingu, sextingu apod.</p>

projekt **E-Nebezpečí** pro učitele (www.e-nebezpeci.cz), který obsahuje řadu prezentací pro učitele www.hoax.cz

<http://www.bezpecnykraj.cz/ebezpecnost>

Kyberšikana a její prevence, příručka pro učitele

<http://www.kapezet.cz/index.php?object=General&articleId=211&leveMenu=>

Přehledový list Kyberšikana ke stažení (E-bezpečí) -

http://cms.ebezpeci.cz/component/option,com_docman/task,cat_view/gid,45/Itemid,2/lang,czech

Leták Bezpečný Internet (E-bezpečí)

http://cms.ebezpeci.cz/component/option,com_docman/task,cat_view/gid,45/Itemid,2/lang,czech/

Příručka pro rodiče a vychovatele (Saferinternet)

http://www.saferinternet.cz/data/articles/down_696.pdf

Kontakty:

Poradna webu Minimalizace šikany

Domácí webové stránky s tematikou šikany:

Společenství proti šikaně , www.sikana.org

Internet poradna, www.internetporadna.cz

Sdružení Linka bezpečí (116 111) , www.linkabezpeci.cz

Amnesty International ČR, www.amnesty.cz

Zahraniční webové stránky s tematikou šikany:

Evropská observatoř pro násilí ve školách : www.obsviolence.com/english/members/

www.bullying.co.uk

www.bullying.org/public/frameset.cfm

www.schoolsecurity.org/trends/bullying.html

www.nldontheweb.org/Banks_1.htm

Příloha č.1**Legislativní rámec**

- **Školský zákon** (zákon 561/2004 Sb.)
- **Trestní zákoník** (zákon 40/2009 Sb.)
 - Trestné činy proti svobodě
 - § 175 Vydírání
 - § 176 Omezování svobody vyznání
 - Trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství
 - § 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv
 - § 183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí
 - § 184 Pomluva
 - Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti
 - § 191 Šíření pornografie
 - § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií
 - § 193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie
 - Trestné činy proti rodině a dětem
 - § 202 Svádění k pohlavnímu styku
 - Trestné činy proti majetku
 - § 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací
 - § 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat
 - § 232 Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti
 - Trestné činy obecně ohrožující
 - § 287 Šíření toxikomanie
 - Trestné činy narušující soužití lidí
 - § 352 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci
 - § 353 Nebezpečné vyhrožování
 - § 354 Nebezpečné pronásledování
 - § 355 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob
 - § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod
- **Občanský zákoník** (zákon 40/1964 Sb.)
 - § 11, 12, 13, 15, 16 Ochrana osobnosti
 - § 19b, odst. 2 a 3 o neoprávněném použití názvu právnické osoby
 - § 424 Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům
- **Zákon o elektronických komunikacích** (127/2005 Sb.)
 - § 67 Identifikace zlomyslných nebo obtěžujících volání
 - § 93 Zneužití elektronické adresy odesílatele
- **Zákon o ochraně osobních údajů** (101/2000 Sb.)
 - § 10
 - § 44, odst. 2, písmeno c
 - § 44a, odst. 3

Příloha č.2

Zbraně (praktiky) kyberšikany

- Mobil
 - SMS/MMS/video nevhodného obsahu (urážení, zastrašování...)
 - volání, prozvánění
 - natáčení/focení a následné zveřejňování natočeného/vyfočeného (rozesílání dalším lidem, umístění na YouTube apod.)...
- Internet
 - Zakládání falešných profilů nebo změna původního
 - Zakládání profilů proti nějaké osobě
 - E-mailly nevhodného obsahu
 - Krádež hesel a následné zneužití účtů
 - Obtěžování přes webkamery a IM (ICQ, Skype...)

Pojmy a možnosti související s užíváním IT technologií a kyberšikanou

Možnosti internetu

Zdroj informací, možnost sdílení a sdělení informací (email, soubory, videa, články, blogy, web stránky, profily...), komunikace, hry, nákup a prodej zboží-slужeb, e-bankovníctví, sex...

Možnosti mobilu

Komunikační prostředek: volání, SMS, MMS zprávy, fotografování, video dokumentace, internet v mobilu (viz výše), MP3 (hudba), hry...

Možnosti připojení

Bezdrátová, pevná, mobilní komunikační technologie k propojení mezi dvěma a více elektronickými zařízeními, jakými jsou například mobilní telefon, PDA, osobní počítač nebo náhlavní souprava (kabel, bluetooth, Wi-Fi, infra, mobilní operátoři,.....)

Internetové prohlížeče

Webový prohlížeč (též **browser**) je počítačový program, který slouží k prohlížení **World Wide Webu (WWW)**. Program umožňuje komunikaci s HTTP serverem a zpracování přijatého kódu (HTML, XHTML... apod.), **kteřý podle daných standardů** zformátuje a **zobrazí webovou stránku**. Textové prohlížeče zobrazují stránky jako text (obrázky apod.) obvykle velmi jednoduše formátovaný.

Nejnámější jsou: Windows **Internet Explorer**, Mozilla Firefox, Safari, Google Chrome, Opera

Internetové vyhledávače

Internetový vyhledávač je služba, která umožňuje na Internetu **najít webové stránky**, které obsahují požadované informace. Uživatel zadává do rozhraní vyhledávače klíčová slova, která charakterizují hledanou informaci a vyhledávač obratem na základě své databáze vypisuje seznam odkazů na stránky, které hledané informace obsahují.

Nejnámější jsou: **Google** – www.google.cz (com), **Seznam** – www.seznam.cz, Atlas, Centrum, ICQ, Yahoo a další.

Používané www profily : www.facebook.com, www.lide.cz, www.myspace.com, www.spoluzaci.cz a další...

Komunikační programy

ICQ (I seek you – hledám tě) - posílání textových zpráv, offline posílání zpráv, skupinové chatování odesílání SMS zpráv, odesílání souborů a hry.

Skype – telefonování, posílání textových zpráv, offline posílání zpráv, skupinové chatování odesílání SMS zpráv, odesílání souborů... a další...

Video on – line - Youtube – www.youtube.com - YouTube je největší internetový server pro sdílení video a audio souborů.

Příloha č.3

Co není kyberšikana...

Za kyberšikanu nemůžeme označit veškeré zavrženíhodné chování v prostředí moderních technologií. Zmiňme několik příbuzných fenoménů, které jsou sice také nebezpečné, ale nejsou kyberšikanou.

Kyberstalking – pronásledování prostřednictvím moderních technologií. Zahrnuje opakované a intenzivní telefonování, psaní SMS, e-mailů, vzkazů na sociálních sítích apod. Na toto jednání pamatuje trestní zákoník (zákon 40/2009 Sb.) v § 354, odst. 1, písmeno c: Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že jej vytrvale prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

Kybergrooming – nebezpečné chování dospělých osob, které se prostřednictvím manipulativních technik a navázáním „přátelství“ v internetovém prostoru snaží dostat své oběti na schůzku v reálném světě. Cílem jejich počínání bývá sexuální zneužití, točení a focení pornografie, nucení k prostituci. Nejohroženější skupinou jsou děti a dospívající ve věku 6 – 15 let.

Happy Slapping – volně přeloženo jako „veselé fackování“. Jde o oběti nevyprovokovaný útok, kdy útočník využije momentu překvapení náhodně vybrané osoby (v parku, na ulici, v metru...), kterou následně zbije. Komplic vše natáčí na mobilní telefon a video se rvačkou je poté umístěno na internet, např. na YouTube.

Sexting – distribuce fotografií a videomateriálů intimního charakteru bez souhlasu zobrazené osoby. Buď tyto materiály pořizují oběti samy, s úmyslem zaujmout nebo vyhovět svému partnerovi, nebo jsou pořizovány bez jejich vědomí. Útočník tyto materiály pak buď rozesílá všem svým známým pro „pobavení“, nebo se stanou prostředkem vydírání oběti.

Další pojmy najdete v metodickém materiálu o Kyberšikaně zde:

http://www.kapezet.cz/admin/data/articleFiles/211/soubor_2809486.pdf

Příloha č.4

Týká se kyberšikana žáka mé školy (ať už v pozici oběti či útočníka)?

→ **Ne:** Jak jsem se informací dozvěděl?

→ Nahlásil mi to můj žák: Pokud k vám mají děti důvěru, mohou se vám svěřovat i s problémy např. svých kamarádů z jiných škol. Měli byste žáka vyslechnout a dát mu praktické rady, kam se jeho kamarád může obrátit pro pomoc, jak má zajistit důkazy apod. Zeptejte se po pár dnech svého žáka, který vám věc nahlásil, jak vše pokračuje. Leckdy může znamenat „kamarádovi se stalo“ naopak „mně se děje, ale ještě nemám odvahu o tom mluvit“.

→ Zaslých(a) jsem to z důvěryhodných zdrojů: Zde záleží na vašem přístupu, zda se v případě chcete osobně angažovat, např. radou. Není to věcí školy.

→ **Ano:** Děje se kyberšikana během vyučování?

→ **Ne:** Škola nemůže udělovat kázeňské tresty, popř. snížené známky z chování za činnost, která se nestala během vyučování. To ovšem neznamená, že by škola neměla kyberšikany řešit alespoň v následujících základních bodech:

- Zjistěte informace o tom, jakých všech tříd se případ kyberšikany týká. Ve všech zasažených třídách pak proved'te sociometrii – z 80% je kyberšikana pouze doplňkem šikany tváří v tvář, a proto je velice pravděpodobné, že šikana ve vaší škole probíhá. Pokud se toto podezření potvrdí, postupujte podle zpracovaného krizového plánu na šikanu.
- Doporučte rodičům oběti, aby se v případě kyberšikany svého dítěte obrátili na Policii ČR, popř. podali žalobu k soudu.
- Informujte (se souhlasem zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka nezletilého) zasažené žáky o postupu při řešení kyberšikany. Sdělte jim, že škola trestat v tomto případě nemůže, a proto byl případ předán policii/soudu. Děti potřebují vědět, že za každé nepřiměřené chování přijde trest.

→ **Ano:**

- Škola pomůže oběti zajistit důkazy.
- Škola postupuje podle krizového plánu na šikanu.
- V závažnějších případech kyberšikany (kyberšikana naplňuje skutkovou podstatu trestného činu) škola kontaktuje Policii ČR a Orgán sociálně-právní ochrany dětí.
- Škola informuje zasažené žáky o výsledcích šetření ve škole a udělených trestech.

Příloha č.5

Jak uchovat důkazy kyberšikany?

Používejte Google (www.google.cz): v případě, že máte podezření nebo již zajišťujete důkazy ke kyberšikaně, **napište do okénka vyhledávače (Googlu) např. jméno oběti** či jinou indicii a uvidíte, zda se na internetu ještě něco dalšího najde.

Klávesové zkratky

Klávesa Print screen (Print Scrn): tato klávesa „vyfotí“ aktuální zobrazení obrazovky, které následně uložíte v programu Word, malování, apod pomocí klávesy Ctrl V.

Ctrl C (copy) a Ctrl V (vložit): klávesové zkratky pro kopírování a vložení. Např. pokud vyfotíme pomocí klávesy Print scrn obsah nějaké stránky, tak pomocí Ctrl V vložíme tuto fotku např. do MS Word, Windows Malování apod.

Ctrl A (all – vše): označí vše a pak je možné obsah kopírovat pomocí Ctrl C

Ctrl F (find – hledat): po zmáčknutí se otevře okénko, do kterého můžete napsat jakékoli slovo a počítač ho automaticky vyhledá.

Ctrl P (print – tisk): pomocí této stránky vytisknete aktuální zobrazení obrazovky.

Adresa – odkaz: v každém prohlížeči je podlouhlé okénko, kde se zobrazuje aktuální **www adresa** dané stránky (např. www.seznam.cz). Je vždy umístěné zhruba 1 – 2 cm od shora obrazovky a je součástí ovládací nástrojové lišty prohlížeče (např. E-exploreru). Opět je možné i tuto adresu zkopírovat a uložit.

Obecné:

Mobil: V případech, kdy se kyberšikana odehrála prostřednictvím mobilního telefonu, **kontaktujte mobilního operátora.**

Internet: V případech, kdy se kyberšikana odehrála prostřednictvím internetu, **kontaktujte a spolupracujte s jakýmkoli webovým prostředím,** kde ke kyberšikaně došlo (např. MySpace, Facebook, Youtube, Lidé...). Jejich zaměstnanci jsou zvyklí spolupracovat při řešení kyberšikany a mohou vám asistovat při odstranění závadného obsahu, shromažďování důkazů, nebo vám mohou poskytnout kontakt na někoho, kdo vám může pomoci.

Příloha č.6 3.2. Chronologická posloupnost jednotlivých kroků řešení z pozice školy a oběti (a rodiče)	
Z pozice školy (ŠMP, TU, ředitele, IT...)	Z pozice oběti (a rodiče)
Zajistěte ochranu oběti Kontaktujte operátora mobilní sítě nebo zřizovatele www stránek, profilu...atd. (viz přílohy 4. a 5.)	Ukončete komunikaci Nekomunikujte s útočníkem, nesnažte se ho žádným způsobem odradit od jeho počínání, nevyhrožujte, nemstěte se. Cílem útočníka je vyvolat v oběti reakci, ať už je jakákoli.
Zajistěte dostupné důkazy s podporou IT kolegy (viz příloha 5.)	Blokujte útočníka Zamezte útočníkovi přístup k vašemu účtu nebo telefonnímu číslu a je-li to v dané situaci možné, i k nástroji či službě, pomocí které své útoky realizuje (kontaktujte poskytovatele služby).
Důkladně vyšetřete a žádejte odb. pomoc Vyšetřete všechny souvislosti se zjištěným incidentem. Zajistěte si podporu a pomoc externího pracovníka (IT expert, PPP, policie,...). Kontaktujte a spolupracujte s MySpace, Facebookem, nebo jakýmkoli jiným webovým prostředím, kde ke kyberšikaně došlo.	Oznamte útok, porad'te se s někým blízkým, vyhledejte pomoc Svěřte se blízké osobě. Pro uchování důkazů oslovte někoho, kdo má vyšší IT gramotnost. Kontaktujte školu a specializované instituce (PPP, policii, SVP, LD, intervenční služby specializující se na řešení kyberšikany, psychology apod.).
Opatření Zvolte takové opatření a řešení, které je odpovídající závažnosti prohřešku a důsledkům, které agresor způsobil.	Uchovejte důkazy Uchovejte a vystopujte veškeré důkazy kyberšikany (SMS zprávy, e-mailové zprávy, zprávy z chatu, uložte www stránky apod.). Na základě těchto důkazů může být proti útočníkovi či útočnickům zahájeno vyšetřování. (postup viz příloha).
Informujte a poučte rodiče Informujte rodiče oběti i rodiče kyberagresora. Postup a zásady sdělování informací jsou stejné jako u „klasické šikany“ (např. NE konfrontace oběti a agresora).	Žádejte konečný verdikt Po prošetření celého případu trvejte na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí.
Poučte rodiče o tom, koho mohou (je vhodné) kontaktovat (Policie ČR, OSPOD, PPP, právní zástupce atd.). Některé případy kyberšikany nespadají do kompetence školy.	
Žádejte konečný verdikt a informace Při zapojení a následně celém prošetření případu trvejte na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí (PČR...) a dalších subjektů (rodiče).	
Postihy Při postizích agresorů postupujte v souladu se Školním řádem a již vypracovaným krizovým plánem.	

The page features several thick, wavy yellow lines that curve across the top and bottom, creating a decorative border. The lines vary in thickness and are set against a plain white background.

PŘÍLOHA Č. 8 HOMOFOBIE

CO DĚLAT- INTERVENCE PEDAGOGA
Rizikové chování ve školním prostředí - rámcový koncept

Příloha č. 8
Homofobie

Typ rizikového chování	<p>Homofobie v nejširším slova smyslu zahrnuje postoje a chování vyjadřující nepřátelství vůči lidem s menšinovou sexuální orientací či pohlavní identitou, respektive vůči lidem, kteří vybočují z běžných genderových norem. V užším slova smyslu se jedná pouze o postoje a jednání negativně namířené vůči homosexuálním lidem. Pro podobné jevy ve vztahu k lidem bisexuálním se někdy používá separátní termín bifobie, zatímco v případě nenávisti vůči lidem transsexuálním se mluví o transfobii, avšak tyto termíny nejsou v českém jazykovém prostředí příliš rozšířené. Ačkoliv se tyto tři jevy v některých detailech odlišují, jejich kořeny a projevy jsou velmi podobné.</p> <p>Toto rizikové chování souvisí s dvěma dalšími problémovými oblastmi, kterými jsou šikana a extremismus. Homofobní postoje často vedou k šikaně namířené vůči lidem, u nichž je známa nebo se předpokládá menšinová sexuální orientace. Tou jsou často postiženi i heterosexuální lidé, kteří nesplňují v očích svých vrstevníků genderové stereotypy, tj. představy o tom, jak se má chovat a vypadat „správný chlapec“ či „správná dívka“. Podle populační studie z USA dokonce počet heterosexuálních lidí zasažených homofobně motivovanou šikanou či obtěžováním přesahuje počet lidí homosexuálních setkávajících se s tímto problémem.</p>
Východiska	<p>Počátky výzkumů zabývajících homofobii se datují do sedmdesátých let dvacátého století. Výzkumy zaměřené na její dopady ve školním prostředí se objevily v devadesátých letech nejprve v USA a později také v západní Evropě. V České republice bylo zatím toto téma zpracováno jen omezeně, přičemž empirický výzkum týkající se této problematiky proběhl pouze jeden. Zahraniční studie ukazují, že velká část mladých lidí s menšinovou sexuální orientací se stává obětí šikany či izolovaných fyzických a verbálních útoků. Zkušenost se šikanou je podle několika výzkumů až třikrát častější, než je tomu u jejich heterosexuálních vrstevníků.</p> <p>Česká retrospektivní studie ukázala, že s projevy homofobní šikany či obtěžování se na střední škole setkala více než třetina mladých gayů a lesbických žen. Výsledky studie naznačují, že situace je zde v mnohém podobná té v zahraničí. Ukazuje se, že zde existují značné genderové rozdíly, přičemž gay muži uváděli téměř dvojnásobnou četnost zkušeností se šikanou či obtěžováním, než lesbické ženy. Stejně jako homofobie obecně, tak i homofobní šikana se objevuje více v prostředí chlapeckém, než v kolektivech dívčích.</p> <p>Je ovšem třeba rozlišovat šikanu a izolované projevy agrese. Pro šikanu je typická systematická a výběr oběti, která má sníženou schopnost se bránit. Šikanu je třeba vždy důsledně řešit, i když má podobu pouze psychického teroru a nikoliv fyzického násilí. Naopak jednotlivé incidenty se mohou objevit prakticky kdykoliv a je třeba je posuzovat zejména s ohledem na jejich intenzitu. I jednorázové napadení může oběti značně ublížit, pokud je vedeno se značnou intenzitou. Oběti obtěžování a zejména pak šikany mají podle zahraničních studií zvýšenou tendenci k výskytu studijních problémů, obtížím se sociální adaptací a psychickým problémů, přičemž tyto dopady mohou mít velmi zásadní a dlouhodobý vliv na život takto postižených osob.</p>

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Mužské pohlaví a gender	Biologické pohlaví a genderová identita	Ženské pohlaví a gender
Pravicový extremismus	Společenská hnutí	Tolerance k menšinám
Nejistota o vlastní pohlavní identitě	Psychosexuální identita	Stabilní psychosexuální identita
Nízká inteligence a nedostatek vzdělání	Kognitivní funkce	Vyšší inteligence a vzdělání
Sklony k agresivním projevům	Chování	Sebekontrola, podpora formou psychosociálních programů

Rizikové faktory i projektivní faktory týkající se homofobie je třeba rozlišovat dvojího druhu, za prvé na straně osob, které mohou být pod vlivem homofobních postojů a za druhé na straně jejich potencionálních obětí.

Jelikož homofobie je více rozšířená v chlapeckých kolektivech a negativně koreluje také se vzděláním, je riziko jejího výskytu včetně souvisejících agresivních projevů větší zejména mezi chlapci s nižší intelektovou úrovní. Rizikovým faktorem je i vnitřní nejistota týkající se vlastní psychosexuální identity. Někteří jedinci tuto nejistotu řeší právě externalizací a útoky na osoby, u nichž předpokládají stejné nebo podobné problémy. Rizikovým faktorem je rovněž celkově zvýšená frustrace, které může vyplývat z problémů ve škole, mezi vrstevníky či v primární rodině. Zvýšené riziko zvláště agresivních projevů tohoto typu je u mladých lidí, kteří se hlásí pravicovému extremismu, který má většinou vyhraněně homofobní rysy.

Rizikovými faktory u obětí homofobního obtěžování či homofobní šikany je především nejistota v oblasti vlastní sexuální či genderové identity. To se může týkat lidí, kteří patří ke gay, lesbické, bisexuální či transsexuální menšině a mají problémy s integrací svojí identity, ale také osob heterosexuálních s nedostatečným sebevědomím či atypickými projevy v oblasti genderové a sexuální exprese. Zvláště rizikový je tento hendikep tehdy, když se u potencionální oběti či skutečné oběti rozvine krize identity, které může vést k depresi, sebepoškozování či dokonce k sebevražednému chování. Významným rizikovým faktorem je rovněž nepříznivá situace v primární rodině, neboť nepochopení či odmítání z její strany významně zvyšuje riziko dalších sociálních a psychických problémů.

Homofobní projevy se vyskytují méně u žen a osob s vyšším vzděláním. V zásadě platí, že více tolerantní k sexuální menšinám jsou právě mladší věkové kategorie, nicméně období dospívání je v tomto směru odlišné, neboť právě pochybnosti a úzkosti týkající se vlastní sexuality mohou stimulovat homofobní projevy. Platí tedy, že se homofobní projevy objevují méně často u lidí se stabilní psychosexuální identitou.

U mladých lidí ohrožených homofobní šikanou či obtěžování je významným projektivním faktorem jistota o vlastní identitě a dostatečné sebevědomí. Velmi důležitým protektivním faktorem je také postoj primární rodiny. Pokud rodiče a příbuzní zastávají tolerantní či neutrální postoje k sexuálním menšinám, tak to vede k menším vnitřním konfliktům a větší sebejistotě. Rovněž sociální opora v rámci vlastní komunity má pro mladé gaye, lesbické ženy a transsexuální lidi velmi značný pozitivní význam.

Sít partnerů, spolupráce v komunitě, kraji
(vydefinování s kým je možno spolupracovat, na koho se obrátit a kdy, odkazy nakvalitní web info i zahraniční apod)

Specializované služby zabývající se touto problematikou zatím v České republice existují jen ve velmi malém rozsahu. Některé preventivní programy zajišťují nevládní neziskové organizace, jako jsou například Poradna pro občanství/občanská a lidská práva, GaTe, STUD či Člověk v tísni. V případech rozvinutější šikany je vhodné kontaktovat především pracovníky Pedagogicko-psychologických poraden, kteří obvykle mají zkušenosti s řešením šikany obecně, i když někdy postrádají povědomí o specifických šikany homofobní. Je-li podezření na spáchání trestného činu, potom je třeba kontaktovat Policii ČR v souladu s pokynem MŠMT.
Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané, ke stažení zde: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/spoluprace-predskolnich-a-skolskych-zarizeni-s-policii-cr>.

	<p>V případě, že se objeví intrapsychické problémy u některého se studujících s menšinou sexuální orientací, pak je vhodné doporučit návštěvu některého poradenského či klinického psychologa, avšak zde by s výjimkou závažných případů vyžadujících krizovou intervenci měli spolupracovat i rodiče. Specializovaná profesionální poradna zatím působí pouze v Praze: http://glbtiporadna.unas.cz/main.htm. Pro mladé gaye funguje v Praze a v Brně organizace GaTe http://www.gejt.cz/, kde mohou v bezpečném prostředí rozvíjet svou identitu a najít si stejně orientované přátele. Na internetu lze najít kontakty na další gay a lesbické organizace, který i když nejsou určeny jen pro mladé lidi, tak jim mohou poskytnout potřebnou sociální oporu.</p>
<p>Legislativní rámec, dokumenty, (krajské plány, strategie, web. odkazy)</p>	<p>Základní právní nornou, které se dotýká homofobie je Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). Tento zákon výslovně zakazuje diskriminaci na základě sexuální orientace (týká se homosexuálních a bisexuálních lidí) i na diskriminaci na základě pohlavní identifikace (týká se zejména transsexuálních osob) včetně diskriminace v „přístupu ke vzdělání a jeho poskytování“. Zákon je k nahlédnutí zde: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z198_2009#par1. Problematikou projevů netolerance a xenofobie se zabývá Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, č.j.: 14 423/99-22 ke stažení zde: http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicky-pokyn-msmt-k-vychove-proti-projevum-rasismu-xenofobie-a-intolerance. Problematice šikany se věnuje Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č.j. 24 246/2008-6, ke stažení zde: http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-u-zaku-skol-a.</p>
<p>Typ prevence specifická prevence x nespecifická prevence (všeobecná, indikovaná, selektivní), (kdy, pro koho, za jakých okolností). Nespec. prevence může u urč. RCH mít význam (v dětství)</p>	<p>Všeobecná specifická prevence spočívá především v aktivitách zaměřených na informování o sexuálních menšinách a výchově k toleranci. Mezi všeobecnou specifickou prevencí patří také monitorování klimatu dětských kolektivů z hlediska kvality mezilidských vztahů a výskytu rizikového chování.</p> <p>Selektivní specifická prevence nastupuje tehdy, kdy je zřejmé, že ve skupině jsou studující, jejichž sexuální orientace je minoritní či je považována diskutabilní, nebo že se v kolektivu vyskytují jedinci, kteří rádi prezentují svoje postoje nepřátelské lidem s menšinou sexuální orientací. V takových případech je třeba situaci sledovat a v případě potřeby se spojit s příslušnými odborníky. Ti mohou v případě potřeby realizovat různé formy indikované prevence.</p>
<p>Doporučené postupy a metody z hlediska pedagoga (zjištění soc.klimatu ve třídě, sociometrie, interaktivní programy, rozvoj sociálních kompetencí- popis, včasná intervence,</p>	<p>Pedagog by měl zastávat citlivý přístup k žákům a studentům, jejichž pohlavní či sexuální identita je odlišná či diskutabilní. Je nanejvýš vhodné nesnažit se tuto odlišnost veřejně komentovat, zvláště pak negativním způsobem a to i tehdy je-li onen konkrétní jedinec vyučujícímu nesympatický či působí extravagantním dojmem. Naopak je vhodné reagovat na eventuální homofobní poznámky ze strany žáků a studentů. Je vhodné připomenout, že příslušníci těchto menšin mají nejen podle zákona stejná práva, ale mnohé osobnosti z řad sexuálních menšin významně přispěli k duchovnímu vývoji lidstva. Především je ale třeba sledovat vztahy v třídním kolektivu a podporovat integraci těch studujících, kteří jsou v něm znevýhodněni.</p> <p>Vývoj homofobní šikany v mnoha směru odpovídá vývoji jiných typů šikany a platí zde, že včasné zaznamenání a řešení problémů ve vztazích ve třídě může zabránit vzniku mnohem vážnějších a obtížně řešitelných problémů spojených s již rozvinutou šikanou.</p>

<p>besedy aj. efekt. Postupy by měly být evaluovány, založeny na ověřených datech)</p> <p>X Nevhodné postupy (multimediální akce a kampaně, sportovní akce jsou užitečné a podpůrné, ale nezařazují se do specifických programů, zastrasování aj...)</p>	<p>V žádném případě není vhodné snažit se před třídním kolektivem analyzovat sexuální orientaci nebo genderovou identitu některého ze studentů. Taková situace může být pro dotyčnou osobu vysoce stresující a eventuální nepřátelské projevy vůči ní se tím mohou spíše podpořit, byť je záměr vyučujícího odlišný.</p> <p>Má-li pedagog důvody domnívat se, že některý ze žáků či studentů má problémy přímo se svou sexuální orientací či pohlavní identitou, respektive s homofobní šikanou, je jistě možné se studujícím promluvit, avšak eventuální řešení intrapsychických problémů či problémů ve vztazích s rodinou je vhodné přenechat spíše na odbornících.</p> <p>V žádném případě není dobré snažit se konzultovat domněnky týkající se sexuální orientace či pohlavní identity přímo s rodiči bez domluvy se studujícím či konzultace s odborníkem, neboť takové informace mohou napáchat značnou škodu. Nejen, že nemusí být pravdivé, ale i v případě, kdy se zakládá taková domněnka na pravdě, je třeba postupovat vysoce opatrně a jednat se o záležitost patřící spíše do kompetence psychologa nebo sexuologa.</p>
<p>Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět – škála rizika ve vztahu k typům prevence, (rodiče, PPP, OSPOD) .Vymezení kdy už nejde o prevenci, ale represivní opatření- přestupek, trestný čin (informace- Polici ČR/OSPOD).</p>	<p>Méně výrazné projevy homofobie může řešit pedagog sám za pomoci školního metodika prevence, školního psychologa či odborníka z některé nevládní neziskové organizace. V případech závažnějších forem homofobních projevů, zejména rozvinuté šikany je vhodné kontaktovat především pracovníky pedagogicko-psychologických poraden, kteří obvykle mají zkušenosti s řešením šikany obecně, i když někdy postrádají povědomí o specifikách šikany homofobní.</p> <p>Je-li podezření na spáchání trestného činu, potom je třeba kontaktovat Policii ČR v souladu s pokynem MŠMT; ke stažení zde: http://www.msmt.cz/socialni-programy/spoluprace-predskolnich-a-skolskych-zarizeni-s-policii-cr. Trestné činy jsou takové skutky, kterou jsou definovány Trestním zákoníkem, č. 40/2009 Sb. v platném znění. V souvislosti s homofobií se může objevit podezření na různé trestné činy, například: poškození cizí věci (§228), projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§404) omezování osobní svobody (§171) či ublížení na zdraví (§146).</p>
<p>Možnosti a limity pedagoga (doporučení rozvoje duševního zdraví, prevence burnt out ...)</p>	<p>Pedagog může významným způsobem ovlivnit atmosféru ve třídní skupiny a měl by být schopen včas rozpoznat nebezpečí vzniku homofobního obtěžování či šikany. V oblasti prevence či zachycení prvních projevů tohoto sociálně patologického jevu je role pedagoga naprosto nezastupitelná. Ve fázi, kdy je již šikana rozvinutá, je však třeba kontaktovat odborníka, který má kvalifikaci k řešení takových závažných situací. Rovněž za situace, kdy se pedagog může domnívat, že některý ze studujících má intrapsychické problémy související s jeho sexuální orientací či pohlavní identitou je vhodné kontaktovat některé odborníka. Současně by měl mít pedagog zcela jasno ve svém postoji k řešení problematiky sexuální orientace či pohlavní identity.</p>
<p>Odkazy, literatura</p>	<p>Specializovaná publikace: SMETÁČKOVÁ, I., BRAUN, R. (2009). <i>Homofobie v žákovských kolektivech</i>. Praha, Úřad vlády ČR. Ke stažení zde: http://www.msmt.cz/socialni-programy/homofobie-v-zakovskych-kolektivech</p> <p>Další tištěné zdroje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • FIFKOVÁ, H., WEISS, P., PROCHÁZKA, I., JAROLÍM, J., VESELÝ, J., WEISS, V. (2008): <i>Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity</i>. Praha, Grada. • JANOŠOVÁ, P. (2008). <i>Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí</i>. Praha: Grada Publishing. • JANOŠOVÁ, P. (2000). <i>Homosexualita v názorech současné společnosti</i>. Praha: Karolinum.

- NEDBÁLKOVÁ, K. (2007). *Láska je láska: když choděj kluci s klukama a holky s holkama*. Brno: GaTe – Stud Brno. Ke stažení zde: <http://www.stud.cz/10-coming-out.html>
- ONDRISOVÁ, S., BIANCHI, G. (2000): Heterosexizmus: společensko-kultúrne a psychologické aspekty postojov ku lesbickým ženám a gayom. *Československá psychologie*. 43, 2, 165-179.
- ONDRISOVÁ, S., HERETIK, A., ŠÍPOŠOVÁ, M. (1999): Homofóbia-dosledky pre psychoterapiu. *Česká a slovenská psychiatrie*. 95, 135-141.
- PECHOVÁ, O. (2009). Diskriminace na základě sexuální orientace. *E-psychologie* [online]. 3(3), 1-16. Ke stažení zde: <http://e-psycholog.eu/pdf/pechova.pdf>
- PROCHÁZKA, I. (2002): *Coming out*. Brno, STUD Brno.

Ke stažení zde: <http://www.stud.cz/10-coming-out.html>

Internetové stránky s užitečnými informacemi:

<http://lgbt.poradna-prava.cz/>

<http://www.stud.cz/>

<http://www.gejt.cz/>

The page is decorated with several thick, wavy green lines that curve across the top and bottom, creating a frame-like effect around the central text.

**PŘÍLOHA Č. 9
EXTREMISMUS, RASISMUS, XENOFOBIE,
ANTISEMITISMUS**

Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus

<p>Typ rizikového chování</p>	<p>Za extremistické chování lze považovat takové, které je vědomě konáno ve prospěch politických, náboženských a etnických hnutí a ideologií, která směřují proti základům demokratického ústavního státu. U studentů/žáků se zpravidla jedná pouze o dílčí postoje a formy podpory, které mají často pouze slabý ideologický základ.</p> <p>Rasistické chování je takové, které na základě přisouzení psychických a mentálních schopností a dovedností skupinám definovaným podle biologického, rasového či národnostního původu tyto příslušníky těchto skupin hodnotí a případně (ve formě „tvrdého rasismu“) je i poškozují.</p> <p>Xenofobní chování je takové, které na základě subjektivně stanovených prvků cizosti (jinakosti) vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojímány a v krajních případech může vést k jejich poškozování, což vyvolává protireakci.</p> <p>Antisemitské jednání je takové, které poškozují objekt židovského charakteru kvůli tomu, že tomuto objektu přisuzuje určité negativní vlastnosti či symbolický význam na základě subjektivní percepce židovství.</p> <p>Extremismus lze dělit na:</p> <ul style="list-style-type: none">• pravicový (odmítá rovnost lidí a na tomto základě potlačuje svobodu některých z nich);• levicový (absolutizuje rovnost lidí na úkor individuální svobody);• náboženský (nárokuje suverenitu náboženského vyznání na úkor excesivního porušení lidských práv a individuální svobody);• etnicko-regionální (nárok na suverenitu a separaci vlastního etnika anebo regionu vede k excesům potlačování svobody jiných).• environmentální (zájmy subjektivně pojaté přírody a jejich částí jsou nadřazeny demokratickým principům a prosazovány excesivně na úkor lidské svobody) <p>Rizikové typy chování žáků/studentů:</p> <ul style="list-style-type: none">• verbální a fyzické napadání spolužáků, zaměstnanců či návštěvníků školy kvůli jejich politickému či náboženskému přesvědčení anebo rasovému, národnostnímu, etnickému či třídnímu původu (včetně střetů různých extremistických či etnický/nábožensky vymezených part a skupin);• revizionistické zpochybňování oficiálních výkladů historie či pojetí soudobé demokracie ve prospěch extremistického výkladu;• agitace ve prospěch extremistických hnutí na půdě školy a snaha o získání nových stoupenců mezi vrstevníky (včetně možnosti vytváření extremistických part a skupin ve škole);• využívání školního vzdělání a výcviku k nabytí znalostí, dovedností a schopností pro bezprostřední využití v extremistické scéně (návlek bojových umění v kroužcích sebeobrany apod.);• využití školních prostor, zařízení a přístrojů ve prospěch extremismu (např. využití školních počítačů a serverů k vytváření a umístění extremistických internetových stránek);• zanedbávání školních povinností kvůli volnočasovým extremistickým aktivitám mimo školu (škála mimoškolních extremistických aktivit je široká).
--------------------------------------	---

Východiska	<p>Výskyt politického extremismu a antisemitismu je pravděpodobný především u starších žáků školního věku (cca od 12-13 let) a především pak studentů a učňů na středním stupni.</p> <p>Primitivní rasistické a xenofobní postoje se mohou vyskytnout i u dětí předškolního a ranně školního věku, ať již jako důsledek rodinné výchovy a vlivu okolí nebo pod vlivem bezprostřední situace a reakcí spolužáků.</p> <p>I když neexistují přesné statistiky, v extremistické mládežnické scéně lze odhadovat zhruba na 75% chlapců a 25% dívek. Na politickou socializaci dívek do extremistické scény (v jejíž pravicové části a u velké části etnických a náboženských extremistů panují tradiční sexistické vztahy s mužskou dominancí) mají výrazný vliv rodinné vazby (především bratr – sestra) a partnerské vztahy.</p> <p>Rasistické a xenofobní postoje mohou být vyjadřovány i osobami, které nepatří do extremistické scény, přičemž např. rasistické nadávky mohou rovnoměrně užívat dívky i chlapci.</p> <p>Výskyt rasismu a extremismu ve škole je podmíněn i tradicemi, specifiky a problémy určitého regionu a podmínkami na konkrétní škole (např. kriminální či agresivní chování příslušníků určité etnické menšiny může vyvolat reakci ve formě vzniku pravicově-extremistické skupiny, případně přítomnost pravicových extremistů může vyvolat vznik levicově extremistických protivníků apod.).</p>
-------------------	--

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
agresivita	osobnost	kontrola impulsivity
narcismus	osobnost	kontrola sebeobdivu
odcizení a potřeba začlenění	osobnost, vrstevníci	silné komunitní vazby, pozitivní volnočasové aktivity
nadměrné autoritářství	rodina, škola	odbourávání přehnaně autoritářských modelů
politický vliv okolí	rodina, vrstevníci, internet	vědomostní kompetence
pedagogická nekompetence	pedagogičtí pracovníci	efektivita školského systému
paušalizující stereotypy	vrstevníci, rodina, společnost	vědomostní kompetence, pozitivní zážitky
protektce/korupce	škola/společnost/stát	vhodná prezentace problému a jeho řešení
kriminalita	škola/společnost/stát	vhodná prezentace problému a jeho řešení
politikaření a nedodržování demokratických hodnot	politické spektrum	vhodná prezentace problému a důsledná demokratická politika

Příklon k extremismu ovlivňují osobnostní dispozice, které jsou dovářeny rodinným, školským a volnočasovým prostředím. Silný je především vliv blízkých vrstevníků a rodiny (přičemž v poslední době se v ČR objevuje fenomén dvougeneračních extremistických rodin, kdy rodiče podporují v extremistických postojích své děti). Důležité jsou i osobní zážitky (např. útok od pravicových extremistů může přivést mladého člověka do militantní levicově extremistické scény, okrádání od romského gangu může posílit rasistické předsudky apod.). Na politickou socializaci mladých extremistů má vliv i politická situace a její zprostředkování (zvláště mediální, ale i pedagogické).

<p>Sít' partnerů, spolupráce v komunitě, kraji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor speciálního vzdělávání, http://www.msmt.cz/ministerstvo • Školské komise/výbory krajů a měst • Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR, http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-bezpecnostni-politiky.aspx • Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR, http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx • Bezpečnostní komise krajů/města • Ústav pro studium totalitních režimů, http://www.ustrcr.cz/ • Člověk v tísni o. s., http://clovekvtsni.cz/ • Nevládní organizace proti pravicovému a etnickému extremismu, rasismu • Český helsinský výbor, http://www.helcom.cz/ • In-Iustitia, http://www.in-ius.cz/ • Nadace Tolerance a občanská společnost, http://www.ecn.cz/tolerance/ • Asi-Milovaní, http://www.asimilovani.estranky.cz/ • Lokální iniciativy v některých regionech (např. V Ústí neonacisty nechceme, http://www.vustineonacistynehceme.cz/) • V případě rasistických střetů ve škole vyvolaných jednáním romských žáků (včetně jejich rasistického chování) možnost obrátit se na romské poradce, romské organizace (např. Romea, http://www.romea.cz či Drom, http://www.drom.cz) a případně na neoficiální romské autority v lokalitě. • Proti antisemitismu: • Liga proti antisemitismu, http://antisemitismus.wz.cz/ • Národní památník Terežín, http://www.pamatnik-terezin.cz/showdoc.do?docid=4 • Židovské muzeum Praha, http://www.jewishmuseum.cz/ <p>V rámci boje proti levicovému extremismu možnost využití zájmových skupin poškozených komunistickým režimem (Konfederace politických vězňů, http://www.kpv-cr.cz/)</p> <p>Poradenství proti náboženskému extremismu: http://www.sekty.cz/www/index.php www.icej.cz</p>
<p>Legislativní rámec, dokumenty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strategie boje proti extremismu, http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocnizpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx • Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance (v současnosti připravována jeho aktualizace), http://www.msmt.cz/socialni-programy/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy . • Zákon č. 198/2009 Sb., • rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)(v platném znění) • Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (v platném znění). • Směrnice Rady 2000/43/ES • ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:cs:HTML • Rámcové rozhodnutí Rady 2008/913/SVV • ze dne 28. listopadu 2008 • o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva, http://eur-ex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008F0913:CS:HTML
<p>Typ prevence specifická prevence x nespecifická prevence</p>	<p>Všeobecná specifická primární prevence formou zprostředkování demokratických hodnot a principů lidských práv a tolerance, výuka o extremismu a o negativních spojených s minulostí a současností extremismu, rasismu, xenofobie a antisemitismu a možnostech sankcí za projevy extremismu a souvisejících jevů, debaty s angažovanými osobami (např. diskuse s oběťmi extremistických útoků). Možnost využití životních příběhů, uměleckých děl – literatury, filmů s následnou besedou. Specifické formy prevence ve vztahu k již působícím extremistům a jejich strukturám ve škole (např. vzájemná diskuse s jejich potenciálními terči násilí).</p>

<p>Doporučené postupy a metody z hlediska pedagoga</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zjistit hloubku extremistického přesvědčení či rasistických, xenofobních anebo antisemitských postojů u jednotlivců a zjistit jejich případné vazby na extremistickou scénu mimo školu. • Zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, třídě, škole. • Vyvolat diskusi o problémech souvisejících s uvedenými postoji s cílem odhalit jejich příčinu. • Nabídnout alternativní volnočasové aktivity. • Zaměřit výuku na tyto problémy. • Okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky vyvolanými uvedenými postoji a názory. • Pozvat experty k diskusi s žáky/studenty. • Informovat rodiče v případě zjištění uvedených hlouběji zakotvených postojů a nabídnout jim spolupráci. • V případě závažných projevů informovat bezpečnostní složky <p>Nevhodné přístupy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Moralizování a skandalizace bez obeznámenosti s problematikou mládeže a extremismu. • Okamžité vyhrožování tresty a zákonnými postihy v případě kontroverzních názorů v běžných diskusích. • Nezkoumání motivace lidí k určitému jednání, které se na první pohled může jevit extremistické, ale nemusí takové být. • Přejímání extremistických názorů do výuky a argumentace s cílem zalíbit se extremisticky orientované mládeži.
<p>Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět – škála rizika ve vztahu k typům prevence.</p>	<p>Rodiče vyrozumět v případě opakovaných verbálních či vizuálních projevů s možným extremistickým podtextem či v případě odůvodněného podezření na účast žáka v konsistentní extremistické partě a v případě užití násilí s extremistickým, rasistickým xenofobním anebo antisemitským podtextem.</p> <p>Policii vyrozumět v případě podezření na promyšlenou a extremisticky, rasisticky, xenofobně nebo antisemitsky motivovanou činnost (např. opakované rasistické verbální výpady se závažnými dopady na psychiku terčů takových výpadů apod.) a na takto motivované vážnější formy násilí.</p>
<p>Možnosti a limity pedagoga</p>	<p>Pedagog má možnost sebevzdělávání v problematice extremismu, rasismu, xenofobie a antisemitismu i v procvičování argumentačních schopností. Výraznou roli může sehrát jeho neformální autorita a charisma.</p> <p>Obtížné je prosazování pedagogických protixtremistických postupů tehdy, pokud extremismus, rasismus, xenofobii či antisemitismus podporují rodina, partneři nebo vlivní vrstevníci a vzory mladých lidí.</p>
<p>Odkazy, literatura</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Interkulturní vzdělávání a extremismus, http://www.msmt.cz/socialni-programy/interkulturni-vzdelavani-a-extremismus • Bezpečnostní hrozby - extremismus, http://www.msmt.cz/socialni-programy/interkulturni-vzdelavani-a-extremismus • Demjančuk, Nikolaj - <i>Drotárová, Lucia: Vzdělání a extremismus</i>, Nakladatelství Epoque, Praha 2005. • Mareš, Miroslav, Smolík, Josef: Školní výuka a politický extremismus. Pedagogická orientace, 2010, roč. 20, č. 2, s. 40–54. • Zeman, Václav (ed.): Hrozby neonacismu – příležitosti demokracie. Asi-Milování. http://www.asi-milovani.cz/dat/Hrozby_neonacismu-prilezitosti_demokracie.pdf • Rexter. Časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu,

The page is decorated with several thick, wavy green lines that curve across the top and bottom, creating a frame-like effect. The lines vary in thickness and are set against a plain white background.

PŘÍLOHA Č. 10 VANDALISMUS

CO DĚLAT, KDYŽ- INTERVENCE PEDAGOGA
Rizikové chování ve školním prostředí - rámcový koncept

Příloha č. 10
Vandalismus

Typ rizikového chování	<p>Vandalismus ve školním prostředí se projevuje ničením školního majetku nebo jeho poškozováním a ničením majetku ostatních žáků a žákyň, případně dalších členů školní komunity.</p> <p>Jedná se buď o významné útoky na věci, které mají za následek jejich úplné zničení (ulomené části nábytku, prokopnuté dveře, utržené vodovodní kohoutky, utrhané hadice od hasicích přístrojů, zničené školní pomůcky, učebnice části oblečení) nebo významné poškození (čmáranice a nápisy na zdech nebo školním nábytku, popsané a polité učebnice, oloupané nejrůznější rohy, nalepený toaletní papír na stropě apod.)</p> <p>Důvody pro takové chování jsou nejrůznější a pro vypořádání se s jevem je třeba se jimi zabývat v každém konkrétním případě. Jestliže se jedná o záměr a cíl, pak je třeba použít vůči žákyni/žákovi jiné opatření, než když se jedná o snahu na sebe upozornit, vyrovnat se spolužákům a spolužačkám nebo o následek šikany, či její doprovodný projev.</p> <p>V různé míře se jev vyskytuje ve všech školách a všech stupních vzdělávací soustavy. Prostory, na jejichž konečné podobě se nějak podíleli i žáci a žákyně jsou terčem útoků méně často, než prostory ostatní a jsou také školní komunitou více střežené.</p>
Východiska	<p>Rizikové situace (místo, terč, čas) Nejrizikovější čas co do četnosti případů vandalismu je rozhodně přestávka mezi vyučovacími hodinami nebo přestávka mezi dopoledním a odpoledním vyučováním. Eliminace jevu v této době pomocí situačních opatření je možná.</p> <p>Fyzický dohled nad žáky a žákyněmi – jedním ze způsobů kontroly jevu je vykonávání přímého fyzického dohledu (tedy tzv. „dozor“). Přítomnost dospělé osoby na rizikovém místě komplikuje provedení útoku proti věci a řadu vandalů odradí. Dospělá osoba svou přítomností, zejména pohybuje –li se v určeném prostoru, vytváří ve svém „dohledovém okolí“ poměrně bezpečný prostor. Vandalismus tímto opatřením nevytlačíte ze školy, ale ve střeženém prostoru probíhat nebude. Přítomnost dospělé osoby má v těchto případech stejný efekt jako sledování prostoru technickým prostředkem.</p> <p>Vnitřní kamerové systémy - umístování kamerových systémů do škol není vítanou aktivitou pro Úřad pro ochranu osobních údajů, pro některé rodiče a zástupce pedagogické veřejnosti. Učitelky, učitelé a školští manažeři a manažerky se na tento technický prostředek obvykle dívají jinak. Prostor střežený kamerou je z hlediska vandalismu zcela bezpečný prostor.</p> <p>Organizované přestávkové aktivity – někteří žáci a žákyně, kteří nevědí, co by měli o přestávce dělat, vyplňují tuto prázdnotu násilím vůči věcem. Nabídka konkrétní činnosti je může nasměrovat k jiným aktivitám. Jedná se např. o možnost trávit přestávky venku, v tělocvičně apod.</p> <p>Místa k sezení - nejrůznější sedací kouty, lavičky, židle v rozích apod. umožňují vykonávání další přirozené činnosti, tedy posezení s přáteli a nezávazné rokování. Tato místa přitahují zejména žáky a žákyně vyšších ročníků, tedy ty, jejichž případný vandalismus způsobuje největší hmotné škody.</p>

	<p>Specifickým rizikovým časem je vyučovací hodina ve spojení s žákem nebo žákyní, kteří se touto dobou nezdržují ve třídě. Jedná se o děti, které se z nejrůznějších příčin z vyučovací hodiny uvolňují (někam něco nesou, jdou na toaletu apod.) nebo o žáky a žákyně, kteří přicházejí do školy v průběhu vyučování a jsou vpuštěni bzučákem. Touto dobou se po chodbách pohybuje minimum dospělých a přímý dozor není na chodbách, toaletách a dalších rizikových místech téměř vůbec vykonáván.</p> <p>Užitečné je proto tento časový úsek velmi pečlivě monitorovat, žáky a žákyně do budovy uprostřed vyučování vpuštět minimálně nebo s asistencí a každého, kdo se pod nejrůznější záminkou ze třídy vprostřed hodiny uvolní, zaznamenat, včetně času, kdy nebyl ve třídě přítomen.</p>
<p><i>U každého podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informován ředitel školy/šk. zařízení.</i></p>	
<p>Kdo řeší + s kým spolupracuje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Školní poradenské pracoviště (školní psycholog, školní metodik prevence, výchovný poradce, speciální pedagog) • PPP (pedagogicko-psychologická poradenství) • SVP (střediska výchovné péče) • OSPOD (oddělení sociálně právní ochrany dětí) • Policie ČR
<p>Legislativní rámec</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Školní řád (je v souladu se základní platnou legislativou) • Zákon. č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), v platném znění • Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině • Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině • Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí • Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže • Zákon č. 40/2009, Sb., trestní zákoník • Vyhláška č. 116/2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních • Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadanými • Vyhláška č. 291/1991 Sb., o základní škole, ve znění pozdějších předpisů • <i>www.msmt.cz; webové stránky příslušných krajských úřadů, PPP, jednotlivých škol a školských zařízení (školní řady)</i>
<p>Jak postupovat</p>	<p>Doporučený postup</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Podmínky zacházení se školním majetkem zakotvit do školního řádu a to včetně sankcí, které škola použije v případě, že se někdo dopustí úmyslného ničení majetku. Náhrada škody není sankce, ale samozřejmost. Předpokladem je současně písemné stvrzení zákonnými zástupci žáka o seznámení se školním řádem. 2. Náhradu úmyslně způsobené škody důsledně vymáhejte po tom, kdo ji způsobil. U nezletilých potom po jejich zákonném zástupci. 3. Opakovaně s žáky a žákyněmi komunikujte na téma ochrana majetku a zacházení s cizím majetkem. 4. Jestli žák nebo žákyně, kteří škodu způsobili, nejeví ochotu k její nápravě, případně je škoda takového rozsahu, že věc nelze svépomocně opravit, vyzumíte o tomto chování zákonné zástupce žáků a žákyň a dohodněte s nimi způsob náhrady škody. 5. Jestliže se jedná o škodu většího rozsahu a ten, kdo ji způsobil není ochotný škodu nahradit, vyzumíte Policii ČR a oznamte podezření na spáchání přestupku proti majetku, případně trestného činu majetkové povahy.

	<ol style="list-style-type: none"> 6. U škod, které se dají nahradit tak, že je opraví sám žák nebo žákyně, preferujte tento způsob náhrady škody. 7. O způsobené škodě proveďte záznam, ze kterého budou jasně vyplývat všechny důležité skutečnosti: kdo – co - kdy – kde – jak – proč – čím..... 8. Snažte se vždy dobrat příčiny takového jednání a s ní následně pracovat. <p>V případě, že se práce s příčinou vymyká vašim možnostem nebo pro ni nemáte zákonné opodstatnění, hledejte na vás navazující instituci nebo organizaci, která s příčinou pracovat může a umí a zprostředkujte kontakt mezi ní a žákem nebo žákyní, kteří se vandalismu dopustili./ např. ped.- psych. poradna, stř. vých. péče/</p> <p>Kdy hlásit rodičům?</p> <p>V případě, kdy způsobená škoda je nepatrná nebo malá (dle platného trestního zákoníku činí výše škody nikoliv nepatrné 5.000,- Kč), je třeba věc oznámit rodičům tehdy, jestliže dítě věc poškodilo úmyslně a nejeví žádnou snahu o nápravu. V případě škod většího rozsahu nebo škod na majetku někoho třetího (spolužák, cizí osoby v průběhu školní exkurze atd.) oznamujte rodičům vždy.</p>
<p>V jakém případě vyrozumět Polici ČR/OSPOD</p>	<p>Kdy hlásit policii?</p> <p>V případě, kdy je škoda nikoliv nepatrná, nikdo nejeví snahu o nápravu a škola není vlastními silami schopná domoci se takové nápravy. Musí se jednat o úmyslné poškození nebo zničení věci. Hlásíte také tehdy, jestliže o to žádá poškozený nebo poškozená nebo jejich zákonní zástupci.</p> <p>Kdy hlásit OSPOD?</p> <p>V případech, kdy se jedná o opakované jednání a výchovná a další opatření, která zvolila škola, neměla žádný účinek.</p>

The page is decorated with several thick, wavy blue lines that curve across the top and bottom, creating a modern, abstract border.

PŘÍLOHA Č. 11
ZÁŠKOLÁCTVÍ

Příloha č. 11
Záškoláctví

Typ rizikového chování	<p>Za záškoláctví („chození za školu“) je považována neomluvená absence žáka (absenci žáka omlouvá pedagog, nikoliv rodič, a to na základě písemné žádosti zákonného zástupce či plnoletého žáka, vždy v souladu s pravidly školy o omlouvání absence) základní či střední školy ve škole. Jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je chápáno jako porušení školního řádu (pravidel stanovených školou), současně jde o porušení školského zákona, který vymezuje povinnou školní docházku. Nezřídká je spojeno s dalšími typy rizikového chování, které obvykle negativně ovlivňují osobnostní vývoj jedince. Prevence záškoláctví je součástí školního řádu, školní docházku eviduje třídní učitel a v případě podezření na záškoláctví se obrací na zákonného zástupce nezletilého žáka, nebo může požádat o spolupráci věcně příslušný správní orgán. Prevence záškoláctví, způsob omlouvání nepřítomnosti žáků, řešení neomluvené nepřítomnosti a postup zúčastněných subjektů je ošetřen Metodickým pokynem MŠMT „K jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví“ vydaným pod č.j. 10 194/2002 – 14. Školy si upravují postup pro případy záškoláctví interně, takže se liší v počtu neomluvených hodin, které jsou již vymezovány jako porušení školního řádu a jsou obvykle postihovány kázeňsky (napomenutí a důtky, podmíněčné vyloučení ze školy a vyloučení ze školy u žáku kteří mají ukončenou povinnou školní docházku) či sníženou známkou z chování.</p> <p>„Záškoláctvím bývá označován přestupek žáka, který úmyslně zanedbává návštěvu školy“. Kyriacou rozlišuje několik kategorií záškoláctví:</p> <ul style="list-style-type: none">• Pravé záškoláctví – žák se ve škole neukazuje, ale rodiče si myslí, že do školy chodí• Záškoláctví s vědomím rodičů – na této formě se podílí několik typů rodičů, jejichž hlavními charakteristikami je buď odmítavý postoj ke škole nebo přílišná slabost ve vztahu k dítěti či závislosti na pomoci a podpoře dítěte v domácnosti• Záškoláctví s klamáním rodičů - existují děti, kteří dokážou přesvědčit rodiče o svých zdravotních obtížích, po které nemohou jít do školy a rodiče jim absenci omlouvají pro tyto zdravotní důvody, tento typ záškoláctví je však obtížně rozlišitelný od záškoláctví s vědomím rodičů• Útěky ze školy – někdy se tomuto typu říká interní záškoláctví, kdy žáci do školy přijdou, nechají si zapsat přítomnost a během vyučování na několik hodin odejdou, přičemž zůstávají v budově školy nebo ji na krátkou dobu opustí• Odmítání školy – některým typům žáků činí představa školní docházky psychické obtíže, např. v důsledku problémů ve škole souvisejících s obtížností učiva, při strachu ze šikany, či výskytu školní fobie nebo deprese
Východiska	<p>Změny sociálních poměrů odstranily staré příčiny záškoláctví, které spočívaly častěji v sociální oblasti. V minulosti mnohé rodiny (zvláště méně majetné) omezovaly školní docházku svých dětí, protože děti musely, převážně na vesnici, pomáhat při domácích pracích nebo z důvodu nedostatku financí.</p> <p>Dnešní příčiny záškoláctví jsou zcela jiné. V učebnici dětské psychiatrie se uvádí, že záškoláctví je nejvýraznější formou odporu dítěte ke škole. Bývá spojováno s útekem dítěte z domova nebo toulkami. Nejčastěji je záškoláctví řazeno do asociálních poruch chování.</p>

Toto rizikové chování je většinou spojeno s dalšími rizikovými projevy chování jako je zneužívání návykových látek, netolismus, gambling, dětská kriminalita, prostituce aj. Dle věkové kategorie dětí se vyskytuje ve zvýšené míře na druhém stupni základní škol a graduje ve věku středoškolského studia (15-18 let). V tomto období dospívání až na pokraji zletilosti je z mnoha důvodů velmi obtížné udržet nastavená pravidla ve školním řádu vůči tomuto rozšířenému jevu.

1. Doména – společnost

Rizikové faktory

- příležitost k nelegální činnosti
- negativní vzory v okolí
- glorifikace rizik a negativního chování v médiích
- nízká úroveň vzdělání
- nezaměstnanost
- prostředí ohrožené sociálním vyloučením
- příslušnost k menšinám (zejména problematika romské menšiny)
- chudoba

Projektivní faktory

- kvalitní úroveň školy
- pozitivní vzory ve společnosti
- stálé pozitivní poselství v médiích
- vytváření příležitosti pro rozvoj kreativity mládeže
- jasné zákony vůči užívání návykových látek a držení zbraní

2. Doména - osobnost jedince

Rizikové faktory

- hledání náhradního uspokojení při citové deprivaci nebo neuspokojených základních psychických potřebách /potřeba uznání a pozornosti/
- volání o pomoc v tíživé akutní situaci – dítě je ve stresu
- disharmonický vývoj osobnosti /oploštělá emocionalita, výraznější egoismus, nedostatečná sebekontrola a vnitřní zábrany/, problémové chování přerůstá v poruchy chování
- projev jiné závažné psychické poruchy /schizofrenie,deprese/

Projektivní faktory

- rozvoj schopností dítěte
- svědomitost
- extroverze
- přívětivost
- citová stabilita

3. Doména – škola

Rizikové faktory - Negativní vztah ke škole

- povyšování žáka s mimořádnými vědomostmi a schopnostmi
- vysoký počet žáků ve třídě
- nedostatečná příprava učitele, přetěžování učitele
- odpor ke škole u dětí s menším nadáním (jsou kárány, trestány, v horším případě i zesměšňovány)
- vysoké požadavky na žáka

- negativní citové zážitky spojené se slabým prospěchem, neschopností porozumění učivu a tím i zhoršené sociální postavení v kolektivu (porucha mezilidských vztahů)
- špatné přizpůsobení školnímu režimu
- nechut' ke školní práci
- experimenty s návykovými látkami u žáků
- gambling
- projevy šikanování na školách
- osobnost pedagoga (nespravedlivé hodnocení žáků, lhostejnost k chování žáků, neřešení vážných situací, atd.)

Projektivní faktory

- zdravé klima školy a třídního kolektivu
- podpora učitele
- včasná diagnostika výukových obtíží a náprava motivace k učení
- pozitivní hodnocení
- podpora sebevědomí s ohledem na individualitu žáka
- včasná systematická a efektivní specifická primární prevence

4. Doména – rodina

Rizikové faktory – Vliv rodinného prostředí

- zanedbávající, příliš autoritativní nebo příliš liberální výchova
- nejednotnost výchovného působení
- nezájem rodičů o své děti (trávení volného času, nedostatečná péče)
- rodiče sami nemají dostatečně osvojené morální normy a jsou pro dítě nevhodným modelem
- dítě s problémovým chováním je v roli obětního beránka v rodině – problémy v chování u dítěte pomáhají udržovat rodinnou rovnováhu, jiné problémy se neřeší
- zaměstnanost rodičů (pracovní vyčerpání, směnnost jejich práce, atd.)
- neochota a neschopnost rodičů motivovat dítě ke vzdělávání
- nedostatečné právní povědomí o rodičovských povinnostech

Projektivní faktory

- dobré vztahy v rodině
- otevřená komunikace
- neautoritativní podpora dítěte a jeho přijímání takového, jaký je
- duchovní orientace rodiny
- kvalitní a podnětné rodinné prostředí
- pomoc v obtížných situacích a pozitivní vztahy rodičů a dospělých
- včasné podchycení problémů a využití odborné pomoci

5. Doména – vrstevnické prostředí, místní komunita

Rizikové faktory - Trávení volného času

- party s negativním cílem činnosti (experimenty s návykovými látkami, kriminální činnost, atd.)
- nedostatečná nabídka volnočasových aktivit v komunitě
- prostředí ohrožené sociálním vyloučením

Projektivní faktory

- kvalitní a pestrá nabídka volnočasových aktivit jak v mimoškolní činnosti, tak v místě bydliště

<p>Kdo řeší + s kým spolupracuje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Školní poradenské pracoviště (školní psycholog, školní metodik prevence, výchovný poradce, speciální pedagog) • PPP (pedagogicko-psychologická poradenství) • SVP (střediska výchovné péče) • OSPOD (oddělení sociálně právní ochrany dětí) • Policie ČR • viz. Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví (Čj.: 10 194/2002-14)
<p>Legislativní rámec</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Školní řád (je v souladu se základní platnou legislativou) • Zákon. č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), v platném znění • Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině • Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině • Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí • Zákon č. 200/1990 Sb. – o přestupcích • Zákon č. 40/2009 Sb. – trestní zákoník • Vyhláška č. 116/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních • Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadanými • Vyhláška č. 291/1991 Sb., o základní škole, ve znění pozdějších předpisů • Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví (Čj.: 10 194/2002-14) • www.msmt.cz • www.odrogach.cz • webové stránky příslušných krajských úřadů, PPP, jednotlivých škol a školských zařízení (školní řády)
<p>Jak postupovat</p>	<p>nespecifická primární prevence – prostřednictvím školního vzdělávacího programu posilovat u žáků kladný vztah ke škole, vzdělání, svým spolužákům a učitelům, nabízet pozitivní vzory chování a posilovat zdravé klima školy, nabídka mimoškolní zájmové činnosti</p> <p>všeobecná primární prevence – důsledné seznámení žáků a rodičů se školním řádem příslušné školy, školského zařízení při zahájení příslušného školního roku, s preventivní strategií a Minimálním preventivním programem školy</p> <p>specifická primární prevence (může jít až o prevenci indikovanou či selektivní) – včasné zahájení preventivních programů pro rizikové jedince či skupiny – třídní kolektivy, případně pedagogy a rodiče</p> <p>Doporučené postupy a metody z hlediska pedagoga Přesně stanoveno viz. Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví (Čj.: 10 194/2002-14) Záškoláctví bývá často nepřiměřenou formou řešení konfliktních situací v rodině, ve škole či ve výchovných institucích, přičemž k němu mají sklon zejména děti, které se subjektivně cítí neúspěšné, nezařazené ve skupině nebo prožívají úzkost a strach v prostředí, ve kterém se pohybují.</p> <p>Jedním z hlavních úkolů pro učitele, rodiče, případně i pro psychology je vyšetření příčin záškoláctví. Ty jsou různé a nelze doporučit jediné, univerzální řešení. Náprava již rozvinutého záškoláctví bývá velmi obtížná, proto by měla být jeho předcházení věnována maximální pozornost. Prvním krokem k nápravě je problém včas rozpoznat a porozumět individualitě dítěte. Nezbytnou podmínkou pro hledání účinných strategií k postupnému překonávání vzniklých obtíží je spolupráce rodičů, učitele a i poradenských pracovníků školy. Chceme-li zvolit správný způsob pomoci a integrovat žáky zpět do školy, musíme vzít v úvahu rozdíly mezi záškoláky a dětmi odmítajícími školu. Doporučujeme následující postup s ohledem na cílovou skupinu, se kterou pracujeme.</p>

Kontakt s dítětem:

- nutné komunikovat přátelsky, bez hodnocení a odsuzování
- hovořit zásadně o konkrétním chování, bez nálepkování dítěte
- nezjišťovat věcnou stránku problému, ale jak ho dítě prožívalo
- zajímat se, jak svoje chování vidí s odstupem, co si o něm myslí teď
- společně hledat cesty k nápravě
- má-li dítě dobrou vůli chovat se lépe, připravit mu pro to podmínky v rodině i ve škole /tato dobrá vůle nesmí být promarněna/

Rodiče:

- vyjádřit porozumění jejich emocím
- vést je v komunikaci k oddělování osobnosti dítěte od jeho konkrétního chování
- přeznačkovávat chování k dítěte /způsob komunikace mění vnitřní postoj/
- vést k porozumění motivaci chování dítěte
- soustředit se na to, co rodiče mohou nebo dokonce musí udělat ke zlepšení situace
- na konci rozhovoru vždy shrnout, co bylo dohodnuto
- dohodnout se na následném sezení k reflexi, jak dohodnutá opatření fungují případně k hledání dalších možností

Učitelé:

- způsob komunikace o dítěti shodný jako při komunikaci s rodiči
- vysvětlovat motivaci chování dítěte v souvislosti s rodinných prostředím a výchovným přístupem rodičů, aby učitel mohl chování dítěte hlouběji chápat
- vést k dlouhodobé podpoře dítěte, které má snahu zlepšit svoje chování, nebrat to jako samozřejmost, ale oceňovat, povzbuzovat

Dle Lazarové B. doporučené postupy pro učitele:

1. Čím dříve je záškoláctví odhaleno, tím lépe pro dítě. Při hledání příčin si udělat dostatek času pro analýzu případu, spojit se s rodiči, případně psychologem.
2. Je-li záškoláctví důsledkem neúnosné školní situace, navodit změnu. Naplánovat dlouhodobá opatření, aby se situace neopakovala.
3. Rozmáhá-li se záškoláctví ve velkém a máme-li podezření a na hrozbu závislosti, spolupracovat s pedagogicko-psychologickou poradnou a centry.
4. Učit se v třídním kolektivu vyčist, jaké postavení má problémový žák. Bojí-li se učitelům nebo rodičům svěřit, předat ho do péče psychologa.
5. Pomoci dítěti při návratu do třídy. Doprovodit ho při prvním vstupu do kolektivu. Nemluvit o tom. K vyřešenému případu se již nevracet a neprojevovat nedůvěru. Domluvit se s rodiči na těsném kontaktu, aby bylo případně další záškoláctví včas odhaleno.
6. Učitel se musí zamyslet nad vlastními pocity ve vztahu k problémovému žákovi. Měl by smazat všechny předchozí špatné zkušenosti s ním, zbavit se předsudků a postavit všechny žáky na stejnou „startovní čáru“.

Pro pracovníky PPP:

- probrat s dítětem, jak záškoláctví prožívalo, aby mohlo odžít své případné negativní pocity /strach z prozrazení, strach z následků, napětí, prázdnotu, nutnost lhát a kamuflovat/
- vést rodiče k náhledu, že tyto negativní emoce už byly pro dítě dostatečným trestem
- připravit podmínky pro návrat do školy
- domluvit se s rodiči a školou na systému zvýšené kontroly docházky dítěte
- více se zajímat, jak se dítěti daří, co ve škole prožívá, včas řešit případné problémy

Nevhodné postupy

Za nejrizikovější v rámci prevence a řešení záškoláctví na školách a školských zařízeních vidíme:

- nedůslednost učitelů v dodržování školního řádu, nastavených pravidel tříd, špatná komunikace s vedením školy, kolegy, žáky

	<ul style="list-style-type: none"> • nejednotný, pseudohumánní přístup pedagogů v dodržování nastavených pravidel ve vztahu k řešení záškoláctví • nekompetentní (mocenská, neprofesionální, žádná) komunikace s rodiči, zákonnými zástupci žáků • obavy ze setkání s rodiči
<p>V jakém případě vyrozumět Polici ČR/OSPOD</p>	<p>Ve školních řádech jsou uvedena konkrétní pravidla týkající se postupu školy v případě záškoláctví. Vycházejí z Metodického pokynu MŠMT, č.j. 10 194/2002 – 14 „k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví“ ze dne 11. března 2002. Absenci žáků ve škole evidují třídní učitelé. Pokud je doklad potvrzující důvod nepřítomnosti žáka nevěrohodný, může se ředitel školy obrátit na zákonného zástupce nezletilého žáka o vysvětlení nebo požádat o spolupráci příslušný správní orgán.</p> <p>Ve školském zákoně v § 30 se uvádí, že ředitel školy vydává školní řád, který mj. upravuje práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců ve škole, informuje o provozu a vnitřním režimu školy, upravuje podmínky ochrany žáků před sociálně patologickými jevy, obsahuje pravidla pro hodnocení výsledků jejich vzdělání. Školní řád zveřejní ředitel na přístupném místě ve škole a seznámí s ním zaměstnance i žáky. Informuje o jeho vydání a obsahu zákonného zástupce nezletilých žáků. Tento zákon rovněž v § 31zmiňuje výchovná opatření. Jde o pochvaly nebo jiná ocenění a kázeňská opatření. Může je udělit či uložit ředitel školy nebo třídní učitel.</p> <p>O neomluvené i zvýšené omluvené nepřítomnosti žáků informuje třídní učitel výchovného poradce, který tyto údaje vyhodnocuje. Při zvýšené omluvené nepřítomnosti prověřuje její věrohodnost. Neomluvenou nepřítomnost do součtu 10 vyučovacích hodin řeší se zákonným zástupcem žáka třídní učitel formou pohovoru, na který je zákonný zástupce pozván doporučeným dopisem. Projedná důvod nepřítomnosti žáka, způsob omlouvání jeho nepřítomnosti, upozorní na povinnost stanovenou zákonem a seznámí zákonného zástupce s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené absence. O pohovoru provede zápis, do něhož uvede způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem. Zákonný zástupce zápis podepíše a obdrží kopii. Odmítnutí či převzetí zápisu se do zápisu zaznamenává.</p> <p>Pokud má žák víc než 10 neomluvených hodin, svolává ředitel školy školní výchovnou komisi. Podle závažnosti absence žáka se jí účastní: ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školní metodik prevence, zástupce rady školy (pokud byla zřízena), popř. další odborníci. O průběhu a závěrech jednání se provede zápis, který zúčastnění podepíší. Neúčast nebo odmítnutí podpisu zákonnými zástupci se v zápise zaznamenávají. Každý účastník jednání obdrží kopii zápisu.</p> <p>Pokud žák řádně neplní povinnou školní docházku, může mu být uloženo některé z výchovných opatření, o nich pojednává § 31 školského zákona. Výchovným opatřením v systému základního vzdělávání je speciálně věnována Vyhláška č. 48/2005 Sb., § 17. Pokud žák poruší povinnosti stanovené školním řádem, lze mu podle závažnosti tohoto provinění uložit napomenutí třídního učitele, důtku třídního učitele nebo důtku ředitele. Pravidla pro jejich ukládání stanoví školní řád. (Tato opatření zpravidla předcházejí před snížením stupně z chování.) Třídní učitel oznamuje uložení důtky třídního učitele řediteli školy. Důtku ředitele školy lze žákovi uložit pouze po projednání na pedagogické radě. Uložení napomenutí nebo důtky a jeho důvody se neprodleně oznámí žákovi a jeho zákonnému zástupci. Zaznamenává se do dokumentace školy (do katalogových listů).</p> <p>V zájmu zjišťování příčiny záškoláctví žáka a jejího odstranění může ředitel požádat o spolupráci odborníky z oblasti pedagogicko-psychologického poradenství, popř. orgány sociálně-právní ochrany dětí.</p> <p>V případě, že neomluvená nepřítomnost žáka přesáhne 25 hodin, zasílá škola oznámení o zanedbání školní docházky s náležitou dokumentací (např. kopii písemného pozvání zákonných zástupců žáka k návštěvě školy, kopii zápisu z pohovoru, písemné vyjádření výchovného poradce, kopii písemného pozvání zákonných zástupců žáka na výchovnou komisi, kopii zápisu o jednání výchovné komise atp.) orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo pověřenému obecnímu úřadu. V rámci sociálně-právní ochrany se dětmi a mladistvými s opakovanými poruchami závažného rázu zabývají kurátoři</p>

	<p>pro děti a mládež. Jejich úkolem je v tomto případě řešení případů záškoláctví ve spolupráci s rodiči a se školou. Postupují mj. podle zákona č. 359/1999Sb., o sociálně.právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.</p> <p>Oznámení školy o zanedbání školní docházky je přiděleno referentovi, který projednává přestupky (kurátor pro děti a mládež oznámení dostane jen na vědomí.) Ten zváží, zda jde o přestupek nebo se může jednat o trestný čin. (V tomto případě se věc posílá na příslušné oddělení Policie ČR). Pokud si referent není zcela jistý, posílá věc k posouzení státnímu zástupci na Okresní státní zastupitelství. Po prostudování oznámení, pokud jsou materiály o vině rodičů dostačující a referent usoudí, že je již není třeba předvolat, proběhne zkrácené příkazní řízení, při němž se bez nařízení jednání vydá rozhodnutí ("příkaz") o vině rodičů nebo zákonných zástupců. Mohou dostat napomenutí nebo pokutu do výše 3 tisíc Kč. V tomto případě se náhrada nákladů na řízení neplatí. Kdyby s příkazem zákonní zástupci nesouhlasili a odvolali se, příkaz by se zrušil a proběhlo by nezkrácené příkazní řízení. To bývá zahájeno také v případě, jsou-li o vině rodičů pochybnosti. Jde o ústní jednání. Zákonní zástupci jsou předvoláni jako obvinění. Za nezkrácené řízení se platí také náhrada nákladů řízení ve výši 1000 Kč (lze odpustit, nutno zdůvodnit). Pokud vyjde najevo, že rodiče nejsou vinni, řízení se odloží nebo zastaví (např. v případě, když rodiče dítě do školy vodí a ono pak opakovaně utíká). Je třeba rozlišovat, zda se jedná o nedbalost nebo úmysl neposílat dítě do školy.</p> <p>V případě opakovaného záškoláctví v průběhu školního roku, následuje hlášení o zanedbání školní docházky Policii ČR. Problematika záškoláctví je obsažena přímo v trestním zákoně (trestné činy proti rodině a mládeži) nově se uvádí v trestním zákoníku Trestné činy proti rodině a dětem.</p> <p>V odhalování záškoláctví pomáhají také městští strážníci. V případě, že strážník při kontrolní činnosti zjistí, že dítě v dané době má být ve škole a není, zjistí totožnost dítěte, kontaktuje zákonného zástupce, o skutku sepíše úřední záznam - většinou úřední záznam předává pouze Policii ČR, záznam je součástí spisového materiálu, bývá uložen na služebně. Strážník o zjištěných skutečnostech (nálezu dítěte venku v době, kdy má být ve škole – záškolák) informuje příslušné orgány na základě svých povinností a pravomocí (Policie ČR, OSPOD, zákonní zástupci, případně další instituce dle konkrétní povahy případu). Dále postupuje strážník dle konkrétní situace a přistižení dítěte za školou např. při krádeži, páchání jiné trestné činnosti atp. řeší a oznamuje.</p>
<p>Co by mělo být cílem řešení</p>	<p>Překonat 10 mýtů o záškoláctví:</p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1. Záškoláci jsou především děti líné, kterým vyhovuje zahálčivý způsob života</i> Skutečnost – není to tak – záškoláci jsou naopak často fyzicky zruční a pracovití, jsou však citově nejistí a mají zkušenost se školní neúspěšností <i>2. Hlavním důvodem záškoláctví je nezáměr žáků o vzdělávání</i> Skutečnost – Výzkumy ukazují, že nezáměr o vyučování je až na druhém místě z uváděných důvodů. Téměř každý třetí záškolák však uvádí jako důvod strach z nesplněných školních povinností <i>3. Záškoláctví má především skupinový charakter a je spojené s touláním se venku</i> Skutečnost – pětkrát častěji tráví záškoláci čas doma než venku nebo ve městě. Přibližně asi jen šestina záškoláků tráví svůj čas s kamarády <i>4. Nám se to nemůže stát</i> Skutečnost – Záškoláctví se může objevit v každé rodině, i v té „dobré“! <i>5. Záškoláctví se dramaturizuje, bylo tu vždy</i> Skutečnost – Záškoláctví tu bylo, ale za poslední roky se zvýšila tolerance vůči neplnění nejen školních povinností dětí, snížila se kontrola záškoláctví a stoupl počet neomluvených a omluvených hodin

	<p>6. <i>Záškoláctví je spojeno s nižším intelektem žáků</i> Skutečnost – Pravda je, že nejnižší záškoláctví je na osmiletých gymnáziích, to je ale skupina s výraznou motivací vzdělávat se. Pokud jde o počet záškoláků, je však nízké záškoláctví i ve speciálních základních školách, kde nároky nejen odpovídají schopnostem dětí, ale pozitivní hodnocení žáků není spojeno jen se školní výkonností</p> <p>7. <i>Vina je především na záškolácích samých</i> Skutečnost – Záškoláci pocházejí častěji z neúplných rodin a z rodin nefunkčních. Na tyto skutečnosti nemají záškoláci vliv. Jde často o emocionálně a sociálně narušené děti bez přiměřeného rodinného zázemí</p> <p>8. <i>Záškoláctví se téměř vždy odhalí a je spojené s „výchovnými“ opatřeními</i> Skutečnost – Záškoláci mají poměrně často opačnou zkušenost. Každý dvanáctý uvádí, že se na jeho záškoláctví vůbec nepřišlo a téměř každý třetí tvrdí, že se následně po neomluvené absenci nic nestalo</p> <p>9. <i>Nejúčinnějším prostředkem při řešení záškoláctví je důsledná kontrola záškoláků a potrestání jejich záškoláctví</i> Skutečnost – Ani samotná kontrola nebo dokonce samotné vodění dítěte do školy, ani samotný trest nebývají účinným řešením, protože nejsou zaměřené na příčiny záškoláctví</p> <p>10. <i>Škola dělá co může, řešit by to měli jiní (rodiče, děti, sociální pracovníci, policie)</i> Skutečnost – Někteří odborníci tvrdí, že až třetina záškoláctví souvisí přímo s klimatem ve škole, se způsobem jednání pedagogů se žáky a s neprofesionálním fungováním pedagogů. Na školní klima nemají vliv a nezmění ho ani policie, ani sociální pracovníci.</p>
<p>Doporučené odkazy</p>	<p>Odkazy, literatura</p> <ul style="list-style-type: none"> • JEDLIČKA, R. A KOL. Děti a mládež v obtížných životních situacích. Praha: Themis, 2004. • JEDLIČKA, R., KOŤA, J. Aktuální problémy výchovy. Praha: Karolinum, 1998. • JŮVA, V. Základy pedagogiky. Brno: Paido, 2000. • KŘÍŽ, J. Duševní poruchy a poruchy chování u dětí a mladistvých. 1. vydání. JU České Budějovice. • KYRIACOU, CH. Řešení výchovných problémů ve škole. Praha: Portál, 2004. • LAZAROVÁ, B. Netradiční role učitele. O situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi. 2. vyd. Brno : Paido, 2008. • MATOUŠEK, O. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003. • TRAIN, A. Specifické poruchy chování a pozornosti. Praha: Portál, 1997. • VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004.

The page features several thick, light blue wavy lines that curve across the top and bottom, creating a decorative border. The lines are smooth and have a consistent thickness, with some overlapping to create a layered effect.

PŘÍLOHA Č. 12
KRÁDEŽE

CO DĚLAT, KDYŽ- INTERVENCE PEDAGOGA
Rizikové chování ve školním prostředí - rámcový koncept

Příloha č. 12

Krádeže

Typ rizikového chování	Krádež je takové jednání, při kterém se někdo zmocní věci, která není jeho a to za účelem si ji ponechat, používat ji apod., aniž by s tím majitel věci souhlasil, nebo o tom byl informován. Drobné krádeže se vyskytují ve všech školách a všech stupních vzdělávací soustavy. Stejně jako v předchozím případě, jsou důvody chování různé a pro vypořádání se s daným jevem je nutné se jimi v konkrétním případě zabývat.
Východiska	Rizikové situace (místo, terč, čas) Předmětem krádeže bývá de facto cokoliv, co někdo může potřebovat. Hmotná škoda není vždy rozhodující, protože pro majitele mají některé předměty osobní a emocionální hodnotu. V případě krádeží není rozhodujícím faktorem čas, jako v případě vandalismu, ale příležitost. Většinou se kradou věci volně položené a nezabezpečené. Čím menší předmět je a cennější, tím je pro zloděje lákavější.
<i>U každého podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informován ředitel školy/šk. zařízení.</i>	
Kdo řeší + s kým spolupracuje	<ul style="list-style-type: none"> • Školní poradenské pracoviště (školní psycholog, školní metodik prevence, výchovný poradce, speciální pedagog) • PPP (pedagogicko-psychologická poradenství) • SVP (střediska výchovné péče) • OSPOD (oddělení sociálně právní ochrany dětí) • Policie ČR
Legislativní rámec	<ul style="list-style-type: none"> • Školní řád (je v souladu se základní platnou legislativou) • Zákon. č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), v platném znění • Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině • Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině • Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí • Zákon č. 200/1990, Sb., o přestupcích • Zákon č. 40/2009, Sb. trestná zákoník • Vyhláška č. 116/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních • Vyhláška č. 291/1991 Sb., o základní škole, ve znění pozdějších předpisů • www.msmt.cz; www.odrogach.cz • <i>webové stránky příslušných krajských úřadů, PPP, jednotlivých škol</i>
Jak postupovat	Doporučený postup <ol style="list-style-type: none"> 1. Informaci, že krádež je hanebný čin a současně protiprávní jednání, sdělte žákyním a žákům od počátku jejich docházky do vaší školy. Užitečné formy vštěpování bývají nejrůznější příběhy, při kterých děti buď dojmou, anebo rozčílí následek takového jednání. 2. Do školního řádu zapracujte sankce, které škola použije v případě, že se někdo dopustí krádeže při poskytování školských služeb nebo při s nimi přímo souvisejících činnostech. 3. Každý, kdo se dopustí krádeže na školní půdě by měl mít možnost pohovořit si o svém jednání s ředitelem nebo ředitelkou školy. 4. Pečlivě se zabývejte příčinami. Některé jsou významně polehčující (dítě je ke krádeži donuceno někým jiným, z koho má strach). Někdy se může jednat i o formu kompulzivního chování, kterou je nutné řešit v rámci odborné péče.

	<ol style="list-style-type: none"> 5. S náhradou způsobené škody postupujte jako u vandalismu. Preferujte nápravu vztahu mezi poškozeným a zlodějem – trvejte na tom, aby zloděj věc vrátil přímo poškozenému, omluvil se a nabídnul nějakou kompenzaci. 6. Zákonné zástupce zloděje vyrozumívejte vždy až poté, kdy budete přesně znát příčiny, které dítě k takovému chování vedly a to i v případě menších dětí. 7. Jestliže se jedná o škodu většího rozsahu, vyrozumívejte Policii a oznamte podezření na spáchání přestupku případně trestného činu majetkové povahy. 8. Každou nahlášenou krádeží se zabývejte, vyšetřujte ji. Je to důležité poselství jak pro poškozeného, tak pro zloděje. Jakmile budete k dětem mít proslovy o krádežích, nezačínejte je tím, že si všichni mají na své věci dávat dobrý pozor a vy jste jim říkali, že si to či ono nemají do školy nosit nebo to mají zamykat. Tyto informace často vyznívají, jako by za krádež mohl poškozený, nikoliv zloděj. Jakoby normální bylo všechno zamykat a ne nekrást. Rozhovory s poškozeným rovněž nezačínejte tímto způsobem. 9. O krádeži a jejím šetření proveďte záznam, ze kterého budou jasně vyplývat všechny důležité skutečnosti: kdo – kdy – kde – jak – proč – čím.... <p>Pozor: škoda většího rozsahu (škoda větší dle trestního zákoníku je 50.000,- Kč, škoda velkého rozsahu dle trestního zákoníku je 5.000.000,- Kč , viz. § 138) škoda nikoli nepatrná 5000,- Kč je hranice pro trestný čin.</p> <p>V případě, že je ukradena věc menší hodnoty než 5000,- Kč (a je to bez použití násilí – překonání překážky, není to vloupání) jedná se o přestupek proti majetku dle § 50 zák. o přestupcích č. 200/1990 Sb. v platném znění.</p> <p>Škoda na odcizené věci od 5000,- Kč výše je trestným činem krádeže dle ustanovení § 205 trestního zákoníku. V případě, že byla odcizena věc s hodnotou menší než 5.000,-Kč, ale bylo použito násilí – vypáčená skříňka, šatna, šuplík...nebo násilí vůči osobě a snaha zmocnit se věci – loupež, jedná se vždy o trestný čin.</p>
<p>V jakém případě vyrozumět Policii ČR/OSPOD</p>	<p>Kdy hlásit rodičům? Rodičům poškozeného vždy ihned, rodičům zloděje rovněž vždy, nicméně mělo by tomu předcházet precizní zjištění příčin. Celá řada dětí krade proto, že je někdo krást poslal a oni z něj mají strach. Není to sice o nic menší krádež, ale je to informace, kterou by rodič měl vědět také.</p> <p>Kdy hlásit policii? V případě, kdy je škoda nikoliv nepatrná, nikdo nejeví snahu o nápravu a škola není vlastními silami schopná domoci se takové nápravy. Musí se jednat o úmyslné zcizení, poškození nebo zničení věci. Hlásíte také tehdy, jestliže o to žádá poškozený nebo poškozená nebo jejich zákonní zástupci. Důležité upozornění - Škola a školské zařízení není orgán činný v trestním řízení, takže nemůže nic vyšetřovat. Pokusy o „vyšetřování“ ze strany školy, mohou nenapravitelně ovlivnit další vyšetřování Policie.</p> <p>Kdy hlásit OSPOD? V případech, kdy se jedná o opakované jednání a výchovná a další opatření, která zvolila škola, neměla žádný účinek.</p>
<p>Doporučené odkazy</p>	<p>Odkazy, literatura</p> <ul style="list-style-type: none"> • JEDLIČKA, R. A KOL. Děti a mládež v obtížných životních situacích. Praha: Themis, 2004. • JEDLIČKA, R., KOŤA, J. Aktuální problémy výchovy. Praha: Karolinum, 1998. • JŮVA, V. Základy pedagogiky. Brno: Paido, 2000. • KŘÍŽ, J. Duševní poruchy a poruchy chování u dětí a mladistvých. 1. vydání. • JU České Budějovice. • KYRIACOU, CH. Řešení výchovných problémů ve škole. Praha: Portál, 2004. • LAZAROVÁ, B. Netradiční role učitele. O situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi. 2. vyd. Brno : Paido, 2008. • MATOUŠEK, O. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003. • VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004.

PŘÍLOHA Č. 13
TABÁK

Tabák

<p>Typ rizikového chování</p>	<p>Závislost na tabáku je nejčastější ve formě cigaret, v poslední době vodních dýmek. Méně časté jsou u nás dýmky a doutníky či jiné exotické formy. Návykovou drogou je nikotin. Jedná se o samostatnou nemoc – číslo diagnózy F 17, poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním tabáku.</p> <p>Obecně se tabák kouří nebo konzumuje rovněž bez spalování – bezdýmý (smokeless). Bezdýmý tabák může být aplikován do nosu (šňupací) nebo do úst (porcovaný tabák = snus nebo tabák žvýkačí).</p> <p>Tabákový kouř obsahuje řádově přes 4000 chemikálií, patrně všechny, které se najdou ve školním chemickém kabinetu. Je to například močovina, čpavek, dusičnany, kterých se bojíme v uzeninách, kyanovodík, který bývá v jedu na krysy, formaldehyd, do kterého se nakládají mrtvoly. Kolem 100 z těchto látek je kancerogenních, tedy vyvolávajících rakovinu.</p> <p>Jedinou návykovou látkou v tabáku je nikotin, je to droga dokonce návykovější než například heroin. To je jeden z důvodů, proč si naprostá většina nedospělých kuřáků myslí, že až bude chtít, prostě kouřit přestane a proč to bohužel u většiny z nich nebude pravda: 7 z 10 dospělých kuřáků by raději nekouřilo, kdyby si ovšem ještě mohli vybrat. Ačkoli se výrobci cigaret snaží vzbudit dojem, že kouření je dospělá aktivita, pravý opak je pravdou: je to dětská nemoc, průměrný věk první cigarety je u nás kolem 10 let a kolem 90 % kuřáků si zapálí první cigaretu dřív než jim je 18 let. To je někdy důležité dětem vysvětlit: dospělí s kouřením prakticky nezačínají, výrobci cigaret si musejí své zákazníky zajistit dřív než oni dostanou rozum, dospělé už by do závislosti tak snadno nedostali.</p> <p>Z jedné cigarety se u pravidelných kuřáků vstřebá kolem 1 mg nikotinu (bez ohledu na údaj na krabičce), při intenzivním kouření to může být až 2-3 mg. Záleží totiž na tom, jak se kouří (kolikrát se potáhne, jak hluboko vdechne, jak dlouho se zadrží kouř v plicích...).</p> <p>Indikátorem (ukazatelem, markerem) intenzity kouření může být například oxid uhelnatý (CO) ve vydechaném vzduchu, dle této hodnoty lze pak spočítat % červených krvinek, zablokovaných pro přenos kyslíku do tkání. CO se totiž v krvi na krevní barvivo váže asi 200x silněji než kyslík. Při hodnotách kolem 20 % zablokovaných červených krvinek (karbonylhemoglobinu) se již objevují závažné klinické příznaky otravy, při hodnotách kolem 50 % může nastat smrt. Monitorem CO jsou vybavena Centra pro závislé na tabáku (viz dále). Velmi vysoké hodnoty CO byly naměřeny u kuřáků vodních dýmek: po jedné seanci, která trvá zhruba 50 minut, to bývá kolem 20 % červených krvinek vyřazených z provozu. Z jedné vodní dýmky se může do těla dostat tolik chemikálií jako z několika desítek či dokonce stovek cigaret. Velikost potažení bývá asi dvojnásobná v porovnání s cigaretou: jednak tabák jen doutná pod zapáleným uhlíkem, teplota spalování je tedy nízká a kouř proto velmi koncentrovaný, jednak je třeba pořádně „tahať“, aby dýmka hořela. Vdechují se také zplodiny spalování uhlíku. Představa, že kouře se ve vodě pročistí, je bohužel jen iluze: nepročistí, ale ochladí a to je další příčinou velkého objemu potažení: chladný kouř totiž vdechne snáze a hlouběji než horký. Vodními dýmkami se také velmi snadno přenášejí infekce – kromě běžné chřipky či rýmy nejčastěji opary, žloutenka nebo tuberkulóza. Mýtem je také představa, že vodní dýmka nemůže vést k závislosti. Pokud je ve směsi tabák, kouř obsahuje nikotin a závislost může vzniknout, často také vede kouření vodní dýmky k pozdějšímu kouření cigaret.</p>
--------------------------------------	--

<p>Východiska</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Průměrný věk první cigarety je u nás kolem 10-12 let, ve věku 15 let kouří denně více než 16% dětí http://www.szu.cz/uploads/documents/czsp/zavislosti/koureni/Tiskovkamladez.pdf • 80% dětí ve věku 16 let zkusilo již někdy kouřit, přičemž 38% těchto dětí kouřilo opakovaně (více než 40x) a více než jedna čtvrtina šestnáctiletých dětí je denními kuřáky (ESPAD 2006, viz odkazy dole). • Počátek kouření může mít různé důvody – jedním z nejčastějších je např. snaha o regulaci hmotnosti u dívek, což s oblibou využívá tabákový průmysl pro design svých produktů (cigarety slim). Je to ale mylná představa, protože kouřením svoji hmotnost nesníží, naopak po zanechání kouření dochází k nárůstu hmotnosti. Kouření je adolescenty považováno za dospělou aktivitou. Proto je důležité jim nabídnout jiný symbol dospělosti, např. mobil, hospodaření s vlastními penězi, péče o zvíře. Vzhledem k tomu, že mladiství kouří často ve skupinách vrstevníků, je potřeba působit na skupinu jako celek, nikoliv na jednotlivce, který byl při kouření přistižen. • Pokud jde o léčbu adolescentních kuřáků, studie existují jen ve velmi omezené míře. Důvodem je fakt, že adolescentní kuřáci jsou málo motivovaní k léčbě, prakticky se neléčí - po pár týdnech přestanou na terapii docházet a zajímat se o léčbu, takže ji nedokončí. Typické je také podceňování zdravotních rizik a malá informovanost o nich.
--------------------------	---

U každého podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informován ředitel školy/šk. zařízení.

<p>Kdo řeší + s kým spolupracuje</p>	<p>Odkazy: http://www.espad.org/plugins/literature/Admin/Uploads/espad_web.pdf</p> <ul style="list-style-type: none"> • http://www.szu.cz/uploads/documents/czsp/zavislosti/koureni/Tiskovkamladez.pdf • WWW.SLZT.CZ - Společnost pro léčbu závislosti na tabáku, kontakty na Centra pro závislé na tabáku • Linka pro odvykání kouření 844 600 500 • WWW.NEKURATKA.CZ edukativní stránky pro děti 9-12let • WWW.BEZCIGARET.CZ pořádají programy pro školy • WWW-TIPNI-TO.CZ – webové stránky o kouření pro teenagery (od podzimu 2010) • WWW.ALIK.CZ - v rámci internetové poradny jsou zodpovídány i dotazy týkající se kouření, průměrný věk návštěvníků webu je dle jejich údajů kolem 12 let • WWW.HELP-EU.COM - projekt EU, který má tři základní témata: prevence kouření, ochrana před pasivním kouřením a odvykání, na tomto webu jsou virály a videa, možnosti přidat vlastní video či tip • WWW.ACCESS-EUROPE.COM- stránka projektu EU, zaměřeného na léčbu závislosti na tabáku u adolescentů • WWW.SZU.CZ - Státní zdravotní ústav, od roku 1996 systematicky sleduje prevalenci kouření v populaci, přehledy jsou uvedeny (do místního vyhledávače zadejte „kouření“) • WWW.CDC.GOV/TOBACCO/GLOBAL/GYTS/ - Global Youth Tobacco Survey, statistika týkající se kouření dětí mládeže z desítek zemí včetně České republiky – možnost mezinárodního a regionálního porovnání (anglicky) • WWW.TOBACCOFREEKIDS.ORG - Campaign for Tobacco-Free Kids, nezisková organizace se sídlem ve Washingtonu, nabízí výborné podklady k libovolnému tématu, které se týká kouření (anglicky) • http://www.espad.org/czechrep - statistické údaje o kouření v ČR <p>Zásadně bychom se měli vyhnout spolupráci s tabákovým průmyslem a to i nepřímé (tabákovým průmyslem hrazené programy např. přes pořádající agentury) – vždy bychom se partnerů měli zeptat, zda přímo či nepřímo obdrželi podporu tabákového průmyslu.</p>
---	--

<p>Legislativní rámec</p>	<p>Zákon 379/2005 a jeho novelizace z roku 2009 zakazuje kouření ve školních budovách. Rozhodně nezřizovat v prostorách školy kuřárny, ovšem jako vždy, učitelé by měli být nekuřáckým příkladem. Konkrétně:</p> <p>§ 8 (1) Zakazuje se kouřit b) ve vnějších i vnitřních prostorách všech typů škol a školských zařízení,</p> <p>§ 9 (1) Místa, kde je kouření zakázáno, je jejich provozovatel povinen označit zjevně viditelnou grafickou značkou „Kouření zakázáno“. ... Vzhled grafických značek je upraven v příloze tohoto zákona. Velikost grafických značek musí být nejméně 12 cm x 16 cm. (2) Nedodrží-li osoba zákaz kouření v místech uvedených v § 8 odst. 1 a 2, a to ani po výzvě provozovatele, aby v tomto jednání nepokračovala nebo aby prostor opustila, je provozovatel oprávněn požádat obecní policii, nebo Policii České republiky o zákrok směřující k dodržení zákazu.</p> <p>Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2018 ukládá Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy: V protidrogové politice odpovídá především za primární prevenci užívání všech typů drog dětmi a mladými lidmi, kterou staví na výzkumem ověřených opatřeních a aktivitách. Dále odpovídá za realizaci preventivních programů ve školách a ve školských zařízeních a za financování dalších preventivních programů realizovaných státními i nestátními organizacemi. Rovněž odpovídá za profesní přípravu pedagogických pracovníků pro účinné preventivní působení při výuce, vzdělávání a při výchově dětí a mládeže. V rámci speciálního školství nese odpovědnost za zabezpečení programů včasné a krizové intervence, léčebně-výchovné péče u dětí a mladých lidí, kteří s drogami experimentují nebo je zneužívají.</p>
<p>Jak postupovat</p>	<p>Zmapování situace – prevalence kouření, eventuelně názory a znalosti dětí</p> <p>Informování o rizicích kouření, principu tabákového byznysu – forma zvláštního semináře či v rámci jiné hodiny/příležitosti. Zapojení problematiky kouření do výuky v jednotlivých hodinách – výklad poškození zdraví v hodinách přírodopisu/biologie, výpočet výdajů za cigarety v hodinách matematiky, výtvarné projekty na téma kouření, práce s dětskými protikuřáckými webovými stránkami v hodinách informatiky. Preventivní působení by mělo být zaměřeno na celé třídní kolektivy nejen na problémové dítě. Informace by se neměly týkat jen kouření cigaret, ale i dalších forem užívání tabáku, zejména vodních dýmek.</p> <p>Pravidelné dotazníkové šetření mezi žáky pomocí anonymních dotazníků za účelem monitorovat stav kouření a postoje ke kouření ve škole.</p> <p>Pořádání celoškolských akcí ke Světovému dni bez tabáku nebo mezinárodnímu nekuřáckému dni. Například vyhlášení školních soutěží – výtvarná, literární soutěž na téma kouření, soutěž o nejlepší protikuřácký videoklip. Uspořádání sportovního dne – zdůraznění, jak je důležité nekouřit pro udržení fyzické kondice</p> <p>Základní informace trvale dostupné – nástěnka, stánek, školní webové stránky. Vhodné je umístit plakáty mimo jiné i na toaletu. Informace předávat atraktivní a interaktivní formou – barevné obrázky, fotky, videa, kvízy, soutěžní otázky.</p> <p>Zpětná vazba (změnily se názory, znalosti, postoje dětí?).</p> <p>Nekuřácké prostředí je norma – ve škole (včetně pracoven učitelů), ale i doma nebo v autě.</p>

	<p>Dostupná léčba závislosti na tabáku pro ty, kdo si přejí přestat (většina kuřáků, i adolescentních, si přeje přestat, ale neví, jak na to, ani o jak silnou závislost se jedná – proto je jich úspěšných jen málo). Informovat se v nejbližším zdravotnickém zařízení, které se specializuje na odvykání kouření, zda je v tomto zařízení možnost odvykání dětí a adolescentů, nabízet tuto možnost rodičům dítětem které kouří.</p> <p>Volba relevantních argumentů – nestrašit rakovinou či infarktem, ale tím, co dospívající zajímá: zhoršení akné i kvality pleti, zápach z úst, zhoršení sexuálních funkcí, vrásky, stárnutí pleti, finanční stránka kouření (co lze koupit namísto týdenní, měsíční či roční dávky cigaret), zhoršení fyzické kondice, vysvětlení principu tabákového byznysu (výrobci musejí získat své zákazníky do závislosti, dokud oni „nemají rozum“ – dospělí s kouřením prakticky nezačínají, výrobci cigaret vědomě prodávají zboží, které zabíjí a vydělávají na tom velké obnosy peněz).</p> <p>Co nejširší spolupráce – sociální pracovníci, školní metodik prevence, psycholog, pedagogicko-psychologické poradny, protidrogový koordinátor, pediatr či jiní lékaři a zdravotníci.</p> <p>Informování rodičů o problematice kouření a o kouření v dětské populaci na rodičovských schůzkách – snaha minimalizovat podceňování kouření dětí ze strany rodičů, zvýšení informovanosti rodičů, možnost navázat spolupráci s rodiči na dané téma, možnost vysvětlit, jak důležité je pro dítě nekuřácké domácí prostředí.</p> <p>Není vhodné uchýlovat se ke striktním zákazům a postihům bez zařazení do kontextu a bez osvětlení problému kouření dotyčného dítěti.</p>
<p>V jakém případě vyrozumět Polici ČR/OSPOD</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Školní psycholog, školní metodik prevence • Pedagogicko psychologický poradce • Rodiče • Ošetřující lékař (pediatr, praktický lékař pro děti a dorost či jiný) • Odborník v léčbě závislosti na tabáku – v případě, že dítě chce odvyknout a nedaří se mu to. • Policie ČR - Prodej tabákových výrobků nezletilým
<p>Doporučené odkazy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • WWW.SLZT.CZ - Společnost pro léčbu závislosti na tabáku, kontakty na Centra pro závislé na tabáku • Linka pro odvykání kouření 844 600 500 • WWW.NEKURATKA.CZ edukativní stránky pro děti 9-12let • WWW.BEZCIGARET.CZ pořádají programy pro školy • WWW.TIPNI-TO.CZ – webové stránky o kouření pro teenagery (od podzimu 2010) • WWW.ALIK.CZ - v rámci internetové poradny jsou zodpovídány i dotazy týkající se kouření, průměrný věk návštěvníků webu je dle jejich údajů kolem 12 let • WWW.HELP-EU.COM - projekt EU, který má tři základní témata: prevence kouření, ochrana před pasivním kouřením a odvykání, na tomto webu jsou virály a videa, možnosti přidat vlastní video či tip • WWW.ACCESS-EUROPE.COM- stránka projektu EU, zaměřeného na léčbu závislosti na tabáku u adolescentů • WWW.SZU.CZ - Státní zdravotní ústav, od roku 1996 systematicky sleduje prevalenci kouření v populaci, přehledy jsou uvedeny (do místního vyhledávače zadejte „kouření“) • WWW.CDC.GOV/TOBACCO/GLOBAL/GYTS/ - Global Youth Tobacco Survey, statistika týkající se kouření dětí mládeže z desítek zemí včetně České republiky – možnost mezinárodního a regionálního porovnání (anglicky) • WWW.TOBACCOFREEKIDS.ORG - Campaign for Tobacco-Free Kids, nezisková organizace se sídlem ve Washingtonu, nabízí výborné podklady k libovolnému tématu, které se týká kouření (anglicky) • http://www.espad.org/czechrep - statistické údaje o kouření v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je financován z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost a ze státního rozpočtu ČR